

TAMPEREEN YLIOPISTO

*”Se on muovannut minua ihmisenä varmasti parempaan suuntaan
ja ollut yksi tapa löytää merkitys omalle elämälle.”*

VAPAAEHTOISTOIMINTA KASVATTAJANA ELÄMÄNKULUSSA

Kasvatustieteiden yksikkö

Elinikäisen oppimisen ja

kasvatuksen koulutus

Pro gradu -tutkielma

OUTI SIPILÄ

elokuu 2014

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

Elinikäisen oppimisen ja kasvatuksen koulutus

SIPILÄ, OUTI: *”Se on muovannut minua ihmisenä varmasti parempaan suuntaan*

ja ollut yksi tapa löytää merkitys omalle elämälle.” Vapaaehtoistoiminta kasvattajana elämäkukulussa

Pro gradu -tutkielma, 74 sivua, 3 liitesivua

Kasvatustiede

elokuu 2014

Tässä laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan yksilön kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta. Tarkoituksena on ollut lisätä ymmärrystä vapaaehtoistoiminnasta kasvattajana elämäkukulussa, sekä selvittää elämänrakenteiden yhteyttä vapaaehtoistoimintaan ja aktiivisuuteen. Näkökulma tutkimuksessa on yksilöpainotteinen, joten aktiivisen kansalaisuuden ja vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallisen hyödyn sijasta tutkimuksessa keskitytään vapaaehtoistoimijan omiin kokemuksiin ja merkityksenantoihin. Vapaaehtoistoiminta on aktiivisen kansalaisuuden ilmentymä, mutta tässä tutkimuksessa se saa mitä yksilöllisimpiä ja henkilökohtaisempia merkityksiä elämässä.

Tutkimus on kohdistettu Suomen Punaisen Ristin Hämeen piirin aktiivisille vapaaehtoisille. Aineiston muodostaa 19 elämäkulun aikajanaa ja kertomusta. Tutkittavat täyttivät ensin janapohjalle elämäkulkuaan; merkittäviä siirtymiä, tapahtumia, jaksoja ja elämänrakenteita. Tämän jälkeen vapaaehtoistoiminta Suomen Punaisessa Ristissä merkittiin osaksi elämäkulkua ja tehtiin näkyväksi aktiivisemmat ja hiljaisemmat vaiheet vapaaehtoisena. Janatehtävän jälkeen tutkittavat kirjoittivat kertomuksen vapaaehtoistoiminnasta johdattelevien kysymysten avulla.

Tutkimusta on ohjannut fenomenologinen lähestymistapa ja kiinnostus ihmisen kokemuksista. Tutkimus ei nojaa tiukkaan teoreettiseen viitekehykseen, vaan aineisto on luonut oman teoriansa, jota suhteutetaan aiempaan tutkimuskeskusteluun pohdinnassa. Analyysia on suoritettu sisällönanalyysin menetelmin. Vapaaehtoistoiminta kasvattajana näyttäytyi hyvin yksilöllisenä prosessina neljän kokemusluokan kautta, joissa painottuu tietoinen itsekasvatus ja oman osaamisen kehittäminen. Muut vapaaehtoistoiminnan kasvattavuutta selittävät kokemusluokat ovat yhteisön jäsenyys, arvot ja eettisyys sekä toiminnassa eteneminen, vapaus ja vastuu. Nämä muodostavat tutkimuksen keskeisimmät tulokset.

Kokemusluokat suhteessa elämäkulkuihin esiintyivät siten, että lapsuudessa korostui vapaaehtoisuusyhteisö ja vertaisuudet. Nuoruudessa ja myöhäisen nuoruuden itseytymisen elämänvaiheissa painottui tietoinen itsekasvatus, toiminnassa eteneminen ja vastuun lisääntyminen. Toiminnan arvot ja eettisyys sijoittuivat myöhäisen nuoruuden ja aikuisuuden elämänvaiheisiin. Vapaaehtoisten itsemääräämisenä aktiivinen toiminta on yhtä kuin vastuun ja luottamustehtävien lisääntyminen. Erilaiset elämänrakenteet saattoivat aiheuttaa suvantovaiheita vapaaehtoistaipaleella, mutta Punaista Ristiä ei koskaan täysin unohdettu. Toisaalta elämän vastoinkäymiset saattoivat olla jaksoja, jolloin tukeuduttiin vapaaehtoistoimijoiden yhteisöön ja toiminta aktivoitui. Punaisen Ristin seitsemän periaatetta omaksuttiin osaksi elämää ja näitä välitettiin toiminnan kautta omille lapsille tai muihin lähiyhteisöihin. Monet kirjoittivat vapaaehtoisuuden olevan elämäntapa.

Aktiivinen vapaaehtoinen haluaa oppia, kehittää ja kasvattaa itseään toiminnan kautta ja tiedonjanoisena hakeutuu vapaaehtoistoiminnassa uusiin haasteisiin ja oppimisen mahdollistamiin tilanteisiin. Itsensä kehittäminen ja uuden oppiminen näyttäisi olevan tärkein kannustin toiminnan taustalla, vaikka toimintaan on saatettu hakeutua auttamisenhalusta. Tällä tutkimuksella aktiivinen kansalaisuus ja toiminta kansalaisjärjestössä saavat yhteisön hyötyjen rinnalla hyvin yksilöllisiä ja itsekasvatuksellisia merkityksiä. Vapaaehtoistoiminta on yksi tapa löytää merkitys omalle elämälle.

Asiasanat:

elämäkulkua, elämänrakenne, kasvu, kokemus, vapaaehtoistoiminta, Suomen Punainen Risti

SISÄLLYS

1	TUTKIMUKSEN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT	4
1.1	JOHDANTO.....	4
1.2	SUOMEN PUNAINEN RISTI VAPAAEHTOISTOIMINNAN AREENANA.....	10
2	ELÄMÄNKULKU JA VAPAAEHTOISUUS	13
2.1	ELÄMÄNKULKU LÄHESTYMISTAPANA VAPAAEHTOISTOIMINTAAN.....	13
2.2	VAPAAEHTOISTOIMINNAN MONET MERKITYKSET ELÄMÄNKULUSSA	15
3	VAPAAEHTOISTOIMINTA KASVATTAJANA.....	18
3.1	VAPAAEHTOISTOIMINNAN MÄÄRITTELYÄ	18
3.2	KANSALAISTOIMINTA JA VAPAAEHTOISUUS ITSEKASVATUKSENA JA VAPAANA SIVISTYSTYÖNÄ	21
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	26
4.1	FENOMENOLOGINEN LÄHESTYMISTAPA JA KOKEMUSTEN TUTKIMINEN.....	26
4.2	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
4.3	AINEISTONHANKINNAN PROSESSI.....	28
4.3.1	<i>Tutkimuskohteiden valikoituminen.....</i>	<i>28</i>
4.3.2	<i>Elämänkulun aikajana.....</i>	<i>30</i>
4.3.3	<i>Kertomukset vapaaehtoistoinnasta</i>	<i>31</i>
4.4	AINEISTOLÄHTÖINEN SISÄLLÖNANALYYSI METODISENA VIITEKEHYKSENÄ	32
5	TUTKIMUSTULOKSET	36
5.1	VAPAAEHTOISTOIMINTA KASVATTAJANA -KOKEMUSLUOKAT KERTOMUKSISTA.....	36
5.1.1	<i>”Mahdollisuus olla osa maailmanlaajuisista auttamisorganisaatiota on asia, josta olen ylpeä.” Yhteisön jäsenyys</i>	<i>37</i>
5.1.2	<i>”Minua on aina kiinnostanut laaja-alainen osaaminen ja moneen eri toimintamuotoon tutustuminen.” Itsekasvatus</i>	<i>40</i>
5.1.3	<i>”Toiminnan taustalla koen olevan auttamisen halun ja järjestön periaatteiden eteenpäin viemisen.” Arvot ja eettisyys</i>	<i>45</i>
5.1.4	<i>”En ole tottunut vain osallistumaan, vaan löydän itseni aina järkkäämästä ja ottamasta vastuuta.” Eteneminen, vapaus ja vastuu</i>	<i>48</i>
5.2	KOKEMUSLUOKAT SUHTEESSA ELÄMÄNKULKUUN JA ELÄMÄNRAKENTEISIIN	50
5.3	KOKEMUSLUOKKIEN NELIKENTTÄ JA VAPAAEHTOISEN ELÄMÄNKULUN TYYPPIJANA	53
6	POHDINTA	59
6.1	TUTKIMUKSEN TARKASTELUA JA ARVIOINTIA.....	59
6.2	TUTKIMUKSEN OSUUS YLEISESSÄ TUTKIMUSKESKUSTELUSSA	62
6.3	HUMANITARISMIN KRITIIKKIÄ.....	66
6.4	<i>”PUNAINEN RISTI ON AVANNUT MONIA OVIA TYÖHÖN, TUONUT SISÄLTÖÄ ELÄMÄÄN JA OPETTANUT PALJON.” PÄÄTÄNTÄ JA JATKOTUTKIMUSAJATUKSET</i>	<i>69</i>
	LÄHTEET.....	75
	LIITTEET	79

1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT

1.1 Johdanto

Ihmisellä voidaan katsoa olevan kaksi muotoa sosiaalisessa ja yhteiskunnallisessa mielessä, hän on toisaalta yksilö ja toisaalta kansalainen. Ihminen on yksilö omine ajatuksineen, käyttäytymistapoineen ja elämäntapavalintoineen. Hän on kansalainen astuessaan oman yksilöllisyyden piirin ulkopuolelle toimien, osallistuen ja vaikuttaen erilaisissa yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Toiminnallinen kansalaisuus ilmenee ihmisten erilaisina aktiviteetteina esim. yhdistyksissä, yhteisöissä, kansalaisopiston piireissä ja seurakunnissa. Toiminnallisena kansalaisena ihminen haluaa aktiivisesti osallistua, toimia vapaaehtoisena ja myötävaikuttaa henkilökohtaisella, konkreettisella panoksella itselle ja/tai muille mieluisten ja tärkeiden asioiden hyväksi. Tällainen aktiivinen kansalaisuus opitaan yleensä kotona, jos kodin ilmapiiri on aktiivisuutta suosiva ja osallistumiseen kannustava. (OM 14 / 2005, 42–45.) Tämä Pro gradu -tutkimus ottaa osaltaan kantaa kansalaisaktiivisuuskeskusteluun keskittyen vapaaehtoistoimintaan organisoidussa kolmannen sektorin järjestössä. Näkökulma kansalaisuuteen ja itsestä ulospäin suuntautuvan toiminnan tarkasteluun on yksilöpainotteinen. Tässä tutkimuksessa keskitytään vapaaehtoistoiminnan merkityksiin ja kokemuksiin yksilölle itselleen tämän omassa elämänsä. Tutkimuksessa kysytään, millaisena kasvattajana vapaaehtoistoiminta näyttäytyy elämässä? Tutkimuslöydökset osoittavat vapaaehtoistoiminnan tuottavan merkittäviä oppimisen ja kasvun kokemuksia tekijälleen, tulosten perusteella voidaankin puhua tietoisesta itsekasvatuksesta, itsen opettamisesta ja sivistämisestä vapaaehtoistoiminnan avulla. Siten tässä tutkimuksessa vapaaehtoistoimintaa ja aktiivista kansalaisuutta ei mielletä ainoastaan lähiyhteisössä tapahtuvaksi osallistumiseksi, kanssaihmisille hyvän tekemiseksi ja vaikuttamiseksi, vaan vahvasti yksilön henkilökohtaiseen elämänsäkuun vaikuttavaksi elämän osa-alueeksi ja rakentajaksi. Toiminnallinen kansalaisuus ja järjestössä aktiivisesti vaikuttaminen saavat lopulta tämän tutkimuksen mukaan hyvin henkilökohtaisia ja yksilöllisiä merkityksiä elämänsäkulun varrella, eikä kannuste osallistumiseen kumpua ainoastaan yhteisöllisistä syistä.

Tutkimuksessa tarkastellaan vapaaehtoistoimintaa kasvattajana elämänsäkulussa analysoiden Suomen Punaisen Ristin Hämeen piirin aktiivivapaaehtoisten tuottamaa tutkimusaineistoa. Tutkimuksen keskiössä on aktiivisten vapaaehtoisten kokemukset ja elämismailma. Tutkimus pyrkii kuvaamaan ja ymmärtämään toimijoiden kokemusten avulla vapaaehtoistoiminnan kasvatuksellista

luonnetta sekä toiminnan näyttäytymistä ja painottumista elämänsä eri vaiheissa. Tarkoituksena on myös selvittää, millainen yhteys elämänrakenteilla on vapaaehtoistoimintaan ja aktiivisuuteen. Kiinnostus vapaaehtoistoimintaan tutkimuskohteena heräsi nuorisotyön ja -tutkimuksen opintojen harjoittelujaksolla Suomen Punaisen Ristin Hämeen piirillä. Kolmen kuukauden mittaisessa nuorisotoiminnan suunnittelun harjoittelussa kesällä 2013 tapasin lukuisia aktiivisia, vastuullisia vapaaehtoistoimijoita ja pohdinta toiminnan merkityksistä sai alkunsa ja gradututkielman aihe alkoi muodostua. Näistä kokemuksista vapaaehtoisten parissa nousi tarve selvittää empiirisen tutkimuksen avulla vapaaehtoistoiminnan ilmiötä henkilökohtaisella ja yksilöllisellä toiminnan tasolla. Tutkimus liittyy lähtökohdiltaan laadulliseen tutkimusotteeseen ja fenomenologiaan, kun tarkoituksena on lisätä ymmärrystä vapaaehtoisuutta kohtaan kokemuksia tutkien.

Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan palkatonta, vapaasta tahdosta lähtevää, länsimaisessa kontekstissa yleensä organisoitua yhteisten asioiden edistämistä tai toisten ihmisten auttamista, pois lukien oma lähipiiri. Vapaaehtoistoiminnan merkitys on kansantaloudellisesti suuri, mutta vielä suurempi on toiminnan vaikutus yhteiskunnan toimivuuteen, ihmisten väliseen luottamukseen, solidaarisuuteen ja välittämisen eetokseen. Vapaaehtoistoiminta on ilmiönä mitä yhteiskunnallisista mutta samalla mitä henkilökohtaisista asioista yksilöiden henkilökohtaisine toiminnanmotiivien yhdistelmineen. Yli kolmannes suomalaisista osallistuu vapaaehtoistoimintaan. Nuorten ikäryhmien osallistuminen organisoituun vapaaehtoistoimintaan on lähes yhtä yleistä. (State of the World's Volunteerism Report 2011; Nylund & Yeung 2005; Grönlund & Pessi 2008.)

Vapaaehtoistoiminta on konkreettinen ilmentymä aktiivisesta kansalaisuudesta. Tehdessään palkatonta työtä toisten ihmisten ja yhteisön hyväksi, ihminen toimii aktiivisena kansalaisena. Hän tuo mukanaan toimintaan oman persoonansa ja identiteettinsä, toimii ja osallistuu, tapaa ja kohtaa muita ihmisiä. Vapaaehtoistoiminnalla on myös kasvatuksellisia merkityksiä yksilölle kansalaisena. Vapaaehtoistoiminta syventää yksilön identiteettiä kehittämällä eettistä arvomaailmaa. Se kehittää ihmisen taitoja kohdata muita ihmisiä, kommunikoida, sekä edistää osallistumisen, toiminnan ja vaikuttamisen taitoja. Lisäksi se vaikuttaa ihmisen sosiaaliseen mieleen jalostavasti. (Harju 2005, 70.) Aktiivisen kansalaisuuden keskustelussa sivuutetaan helposti yksilönäkökulma, jolloin keskustelu tiivistyy ainoastaan toiminnassa syntyviin yhteisön hyötyihin. Tällä tutkimuksella lähestytään keskustelua todeten, ettei kaikki vapaaehtoinen toiminta kiteydy aktiiviseen kansalaisuuteen yksilöstä ulospäin tapahtuvana toimintana lähiyhteisöissä ja yhteiskunnassa. Vapaaehtoisuus voi olla itsensä toteuttamista, sivistämistä ja tietoista itsekasvatusta, jolloin yhteisön hyötynäkökulma

jää toissijaiseksi. Toisaalta se voi olla samalla laajempaa vaikuttamista, maailmanparannusta ja hyvän tekemisen eetosta, jolloin lähiyhteisön taso ja kansalaisuus jää ikään kuin väliin.

Tutkijana tarkastelen vapaaehtoistoimintaa ulkopuolisena henkilönä, sillä omaa taustaa toiminnasta ei ole. Näin tutkimuskohde on pysynyt mielenkiintoisena ja inspiroivana koko tutkimusprosessin ajan, eikä omat kokemukset ja ymmärrys vapaaehtoistoiminnasta ole päässeet johdattamaan tutkimusta liikaa. Työskentely Hämeen piirin nuorisotoiminnassa on kuitenkin avannut järjestöä organisaationa siten, että tutkimukseen oli helppo ryhtyä ja mielenkiintoiset kysymykset muodostuivat ilman suuria ponnistuksia. Tutkimusta johdettava esiymmärrys vapaaehtoistoiminnasta on siten muodostunut Hämeen piirillä työskentelyn myötä, mutta ymmärrys vapaaehtoistojoiden ainutlaatuisista kokemuksista, toiminnalle annetuista merkityksistä sekä toiminnan kasvatuksellisesta luonteesta on lisääntynyt ja korjautunut tutkimusprosessin kuluessa. Tutkija korjaa tutkimusprosessin edistyessä omia ennakkokäsityksiään, tulkinta lisää kokonaisuuden ymmärrettävyyttä, tulkinnan ja tulkittavan aineiston sisältö eivät ole ristiriidassa keskenään. Näin näyttäytyy myös tutkijan esiymmärryksen merkitys. Ymmärtäminen on aina tulkintaa ja ymmärtämisen pohjana on aiemmin ymmärretty. Esiymmärrys viittaa tietoon, näkemykseen tai kokemukseen, joka tutkijalla on. (Puusa & Juuti 2011, 43.) Tämän tutkimuksen tulokset ovat yhdenlainen tulkinta vapaaehtoistoiminnan kasvattavuudesta tällä Punaisen Ristin aktiivien kohdejoukolla. Tutkimus tarjoaa yhdenlaisen näkökulman vapaaehtoistoiminnan ilmiön ymmärtämiseen.

Tutkimus on laadullinen keskittyen vapaaehtoisten kokemuksiin. Ihmisten kokemusten kuvaaminen edellyttää ihmisten elämismailman sisälle pääsemistä ja kokemusten tulkintaa, sekä pyrkimystä ymmärtää kokemuksia samalla tavalla kuin ihmiset ymmärtävät. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa pyritään tarkastelemaan niitä merkityksiä, joita ihmiset ilmiöille antavat. Laadullinen tutkimus liittyy läheisesti fenomenologiaan. Fenomenologia on suuntaus, jossa ollaan kiinnostuneita ihmisen elämismailmasta. Empiirisessä tutkimuksessa huomio kiinnittyy ihmisen kokemukseen ja sen jäsentymiseen suhteessa johonkin kohteeseen, ihminen antaa kohteelle merkityksiä. (Puusa & Juuti 2011, 41.) Tutkimusprosessia edeltänyt työskentely vapaaehtoisten parissa on suunnannut tutkimusta, johdattanut vapaaehtoisten elämismailman ja kokemusten myöhempää ymmärtämistä.

Tutkimuksen lähestymistapa on hyvin tulkinnallinen. Tulkinnallisen tutkimusparadigman mukaan tutkittava ilmiö on historiallisesti ja kulttuurisesti määrittynyt tai sosiaalisesti ja symbolisesti rakentunut konstruktio, joka voidaan saada selville kulttuuriin sosiaalistuneiden ihmisten kokemuksia selvittämällä. (Puusa & Juuti 2011, 24.) Tutkimuksen avulla halutaan selvittää, miten vapaaeh-

toistoiminta nivoutuu aktiivisen toimijan elämänkulkuun ja millainen on elämänrakenteiden ja vapaaehtoistoiminnan yhteys. Tutkimus käsittelee vapaaehtoistoimintaa kasvattajana ja tekee tulkintoja siitä, mihin Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistoiminta kasvattaa ja millaisia kasvuprosesseja vapaaehtoinen järjestöpolullaan käy läpi. Päämääränä on tulkita vapaaehtoistoiminnan kokemuksia ja toimintaan liittyviä merkityksenantoja elämänkulussa. Ihmiset ovat kasvunsa ja kasvatuksensa myötä omaksuneet tietynlaisia kulttuurisia konventioita, lisäksi he elävät aina tietyssä ympäristössä. Sosiaalinen todellisuus rakentuu erilaisista käsityksistä ja tulkinnoista sekä yksilöiden ja yhteisöjen asioille antamista merkityksistä. Sosiaalinen todellisuus ja sen tulkinta onkin riippuvainen kontekstista, näkökulmasta ja henkilöstä, joka tilanteissa on. (Puusa & Juuti 2011, 51.)

Aiemmin vapaaehtoistoimintaa on tutkittu Suomessa mm. suhteessa arvoihin (Grönlund 2012a), sosio-ekonomisten muuttujien ja motiivien näkökulmasta (Pessi 2008; Yeung 2001) sekä osallistumisen näkökulmasta tarkastellen toiminnan muotoja, mahdollisuuksia ja esteitä (Nylund & Yeung 2005). Tekeillä olevassa väitöstutkimuksessa (Pehkonen) tarkastellaan vapaaehtoisten kannusteita ja järjestöjen sivistävää tarkoitusta. Aiempi vapaaehtoistoimintaa käsittelevä tutkimus on paljolti määrällistä. Vapaaehtoisten omia näkemyksiä ja kokemuksia ei ole tutkittu laadullisin menetelmin, Suomesta puuttuu laadullisia menetelmiä vaativaa tutkimusta siitä, kuinka vapaaehtoisuus rakentuu osaksi ihmisen elämänkulua. (Nylund & Yeung 2005.) Vapaaehtoistutkimuksessa on liian usein syrjäytetty elämän tyydytystä ja rikkautta tuottava näkökulma, vapaaehtoisten omaa ääntä tulisi kuunnella enemmän. Tutkimusta tulisi suunnata siihen, millä tavoin vapaaehtoisuus tulee yksilöiden omaksi voiman ja merkityksen lähteeksi. Vapaaehtoisia tulisi auttaa selvittämään tehtävän sisällön ja oman elämäkokemuksen suhdetta. (Sorri 2003, 139.) Tämä tutkimus pyrkii osaltaan vastaamaan tähän vajeeseen tarkastellen laadullisella lähestymistavalla vapaaehtoistoiminnan ja elämänrakenteiden suhdetta.

Tutkimusta johdattavana yhtenä esioletuksena on, että aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisen taustalla vaikuttavat nuorena osallistuminen ja yhteisistä asioista välittäminen. Tutkimuskohteet ovat sisäistäneet Punaisen Ristin arvot ja periaatteet toisen auttamisesta ja hyvän tekemisestä jo nuorena, jolloin he ilmentävät näitä ajatuksia ihmisyydestä, tasa-arvosta ja välittämisestä myös järjestötoiminnan ulkopuolella elämässään. Punaisen Ristin periaatteet näkyvät yksilön elämässä ja arvoissa, toiminta vapaaehtoisena on mahdollisesti vaikuttanut myös aktiivisen nuoren elämänkulun rakentumiseen johdattaen esimerkiksi hoitoalalle järjestössä syntyneen ensiapukiinnostuksen myötä. Tämä kasvatustieteellinen tutkimus tarkastelee kansalaistoiminnassa syntyviä yksilöllisiä mer-

kityksenantoja, millaiseksi kasvaa Punaisen Ristin arvot ja periaatteet nuorena omaksunut ihminen? Ruohonen (2003) on todennut vapaaehtoistoiminnan liittyvän arvoihin ja ihmisyyteen, ei pelkistyvän vain teoksi. Välittäminen ja jakaminen ovat olleet olennainen osa inhimillistä käyttäytymistä kautta aikojen ja nykyisin kestävä kehityksen välttämättömyys, ei ainoastaan hyväntekeväisyyttä. (Ruohonen 2003, 40–41.) Myös Grönlund (2012a) on väitöstudiosuhteessa arvoihin. Tämän tutkimuksen merkittäviin tuloksiin palataan perusteellisemmin myöhemmin raportissa. Harju (2013) on osoittanut aktiivisen kansalaisuuden vähentyneen Suomessa, eikä nykyisin sitouduta myöskään vapaaehtoistoimintaan, joten on perusteltua kohdentaa tutkimus tähän pieneen järjestökentän aktiivisten kansalaisten joukkoon ja nostaa tutkimuksella esiin vapaaehtoisten kokemuksiin perustuvia mahdollisuuksia, toiminnan kasvatuksellisuutta ja sitoutuneisuutta läpi elämänkulun.

Tutkimuksen teoreettisena jäsentäjänä toimivan yksilön elämänkulun tarkastelu alkaa tässä tutkimuksessa siitä tilanteesta, kun vapaaehtoinen on tullut mukaan Punaisen Ristin toimintaan. Tästä alkaa tutkimuskohteiden kasvupolku vapaaehtoistojen, jota suhteutetaan muihin rinnalla kulkeviin elämänjaksoihin ja -rakenteisiin. Tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää vapaaehtoistoimintaa osana yksilön elämänkulkua, eli monenlaisia elämäntapahtumia, vaiheita ja siirtymiä, joita he aineistossa ovat tuoneet esiin. Vapaaehtoisen järjestötarinaa tulkitaan ja suhteutetaan siten siihenastisen elämänkulun puitteissa. Elämän rakentuminen ymmärretään tässä tutkimuksessa yksilön aktiivisuudeksi johdattaa ja rakentaa elämäänsä eteenpäin valinnoillaan ja omaehtoisella toiminnallaan. Esimerkiksi vapaaehtoistoiminta Punaisen Ristin ensiapuryhmässä on saattanut vaikuttaa siten, että yksilö on hakeutunut kouluttautumaan terveysalalle ja ammatillisesti päätenyt sairaanhoidollisiin tehtäviin.

Yeungin (2002) tutkimuksessa Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) julistaman kansainvälisen vapaaehtoistoiminnan vuoden jälkeen on kartoitettu Suomalaisten kokemuksia, aktiivisuusarvioita ja asenteita vapaaehtoistoiminnasta. Tutkimuksessa on etsitty vastausta siihen, löytyykö Suomesta vapaaehtoistoiminnan potentiaalia, joka voitaisiin nähdä kansalaisyhteiskunnan rakennusaineeksi ja eläväksi osaksi. Onko vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa ihanteita vai todellisuutta? Tässä gradututkimuksessa vapaaehtoistojen nostavat elämänkulun aikajanoissa esiin lähinnä elämäntilanteita, joissa vapaaehtoisuus näyttäytyy tai puolestaan ei näyttäydy. Tästä tehdään tulkintoja toiminnan painottumisesta elämänkulun eri vaiheissa. Esioletus oli, että tutkimuskohteet sisäistävät vapaaehtoistoiminnan vahvan potentiaalinen yhteiskunnan rakentumisessa, kansalaistoiminnassa, osallisuudessa ja vaikuttamisessa. Lopulta löydökset ovat paljastaneet tämän rinnalla

toiminnan yksilölliset merkitykset vapaana sivistystyönä ja itsekasvatuksen mahdollistajana. Yeungin (2002) tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että vapaaehtoistoiminta suomalaisen kansalaisyhteiskunnan rakennusaineiksena ei ole vain ihanteita vaan myös todellisuutta ja kana-voimatonta potentiaalia.

Yleisemmällä tasolla tutkimuksesta voidaan johtaa tulkintoja siihen, mitkä tekijät vaikuttavat kansalaisaktiivisuuden taustalla, millaisia kompastuskiviä elämäkulussa ja järjestöpolulla voidaan kohdata ja myös ylittää, ja millainen on vapaaehtoistoiminnan yksilöllinen ja kasvatuksellinen merkitys. Tutkimuslöydöksistä voidaan tulkita, näyttäytyykö vapaaehtoistoiminta voimakkaammin tai heikommin jossain kohtaa aktiivitoimijoiden elämäkulkua tai heikentääkö jokin tietty vaihe osallisuutta. Ohuet tulkinnat siitä, miten tiivis, yhteisöllinen vapaaehtoistoiminta vaikuttaa yksilön elämäkulun rakentumiseen, ovat mahdollisia. Tutkimus lisää Punaisen Ristin tunnettavuutta ja kasvutarinoilla mahdollisesti houkuttelee uusia jäseniä mukaan kansalaistoimintaan. Myönteisillä kasvutarinoilla perustellaan osallisuuden merkittävyyttä ennen kaikkea yksilölle itselleen kasvattajana ja sivistäjänä, mutta myös yhteiskunnalle postmodernissa ajassa. Tutkimus lisää vapaaehtois-toiminnan potentiaalin ymmärtämistä mahdollisesti tulevaisuudessa osana koulutusjärjestelmää.

Tutkimusraportti on rakenteeltaan hyvin perinteinen, vaikka tutkimus onkin edennyt aineiston ehdolla. Raportoin tutkimuksen toteutuksesta kuitenkin vasta teoreettisen taustoituksen ja tutkimuslähtökohtien jälkeen. Koen tärkeäksi jäsentää ensin tutkittavaa kenttää ja ilmiötä, sekä paikallistaa tutkijan asemani suhteessa tutkimuskohteeseen. Tutkimuksen teoreettista viitekehystä ja keskeistä käsitteistöä esitellään kolmessa ensimmäisessä luvussa. Aluksi taustoitetaan tutkimusta esittelemällä hieman Suomen Punaisen Ristin organisaatiota ja vapaaehtoistoiminnan kenttää. Tämän jälkeen luodaan katsaus elämäkulkuun vapaaehtoistoiminnan ilmiön kehyksenä. Lopuksi määritellään vapaaehtoista toimintaa vapaan sivistystyön näkökulmasta itsekasvatuksena. Neljäs luku tiivistää tutkimuksen toteuttamisen, tieteenfilosofiset lähtökohdat, tutkimustehtävän muotoutumisen, aineiston hankinnan prosessin sekä aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Tutkimusaineisto rakentuu vapaaehtoistoimijoiden elämäkulun aikajanoista ja kertomuksista (19). Aineiston analyysissa on sovellettu laadullista sisällönanalyysia, joka on edennyt aineiston ehdoilla. Kertomusaineisto on luokiteltu ja tiivistetty kokemusluokiksi (4) vapaaehtoistoiminnasta kasvattajana. Aikajanat on pelkistetty tyyppi-janaksi, jossa ilmenee tutkimuskohteiden esiin nostaman elämänrakenteet ikäjaksoittain ja näiden suhde vapaaehtoistoiminnan kokemusluokkiin. Tutkimustulokset käydään läpi viidennessä luvussa, jonka viimeinen alaluku kokoaa ja tiivistää kahden aineiston avulla kerätyt tulokset. Kuudes ja viimeinen luku on osoitettu pohdinnalle, jossa empiiriset tulokset suhteutetaan

aiempaan tutkimuskeskusteluun, pohditaan humanitarismia kriittisemmin, esitetään jatkotutkimusajatuksia ja kytetään tulokset käytännön vapaaehtoistoiminnan problematiikkaan.

1.2 Suomen Punainen Risti vapaaehtoistoiminnan areenana

Tutkimus pyrkii lisäämään ymmärrystä vapaaehtoistoiminnasta, erityisesti Suomen Punaisen Ristin organisoimana. Näin ollen tutkimuslöydökset ja tulokset puhuvat vapaaehtoistoiminnasta kansainvälisessä, humanitaarisessa avustusjärjestössä ja tutkimus tarjoaa yhdenlaisen näkökulman tämän ymmärtämiseen. Vapaaehtoistoiminta muunlaisessa kontekstissa voisi tuottaa eriäviä merkityksiä toimijoilleen. Siten tämän tutkimuksen yleinen konteksti ja tutkittava ilmiö on kansalaistoiminta ja vapaaehtoistoiminta, erityisen kontekstin tästä muodostaa Suomen Punaisen Ristin Hämeen piirin alainen vapaaehtoistoiminta ja yksilöiden kokemukset. (Koski 2011, 127–128.)

Kansalaistoiminnassa on mukana aktiivisia kansalaisia ja keskeisin osa suomalaista kansalaistoimintaa tehdään kansalaisjärjestöissä. Kansalaisjärjestö on rekisteröity tai rekisteröimätön yhdistys, joka toimii tietyn päätetyn tarkoituksen hyväksi jopa valtakunnallisesti. Kansalaisjärjestöllä on hyväksytyt säännöt tai toimintanormit, toimintaorganisaatio ja sovittu taloudenhoito. Järjestöllä tarkoitetaan valtakunnallista kokonaisuutta, jonka osasia ovat paikalliset yhdistykset tai piirit. Piiriorganisaatio on alueellinen yhdistysten yhteenliittymä. (Harju 2003, 12–13.) Kansalaistoiminta tarvitsee menestyäkseen rakenteita ja hallintoa. Ne mahdollistavat suunnitelmallisen ja järjestyneen toiminnan. Perinteisen vertikaalisen järjestörakenteen (paikallinen–alueellinen–valtakunnallinen) rinnalla on nähtävissä horisontaalisen organisoitumisen lisääntymistä. Verkostoituminen, kumppanuus ja sopimuksellisuus määrittävät tällaista toimintatapaa. (OM 14/2005, 35.)

Suomen Punaisella Ristillä on yli 90 000 jäsentä ja noin 45 000 vapaaehtoista. Suomen Punainen Risti on yksi Suomen suurimmista kansalaisjärjestöistä. Punaisen Ristin tehtävänä on auttaa apua eniten tarvitsevia kotimaassa ja ulkomailla. Punainen Risti auttaa katastrofien ja onnettomuuksien sattuessa ja kouluttaa varautumaan näihin. Järjestö kannustaa ihmisiä hoitamaan terveyttään ja pitämään huolta toisista. Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistoiminta keskittyy kotimaahan, jossa tehtäväkenttään kuuluu mm. ensiapukoulutus, nuorisotoiminta, ystävätoiminta, omaishoitajien tuki-toiminta, monikulttuurisuustoiminta, vapaaehtoisen pelastuspalvelun koordinointi, veripalvelu, nuorten turvatalot ja keräykset. Lisäksi Suomen Punainen Risti auttaa luonnononnettomuuksien ja sotien uhreja ja tekee kehitysyhteistyötä ympäri maailman. Punainen Risti järjestää kursseja, koulutuksia ja tapahtumia vapaaehtoisille piireissä ja paikallisosastoissa. Toiminta jakaantuu 12 piiriin ja

yli 500 osastoon. Pohjan Punaisen Ristin toiminnalle luo osastoissa vapaaehtoisvoimin tehty työ, jota tukevat piirien palkatut työntekijät. (<http://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/suomen-punainen-risti>. Ladattu 6.6.2014)

Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoiset toimivat oman paikkakuntansa paikallisosastossa. Tämä tutkimus kohdistuu Hämeen piiriin, joka on toiminut Pirkanmaan, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen alueella yli 70 vuotta. Hämeen piirin vapaaehtoistoimintaa organisoii Tampereen piirittoimistolla palkatut työntekijät eri toimialoilta. Tämän tutkimuksen kohdehenkilöt ovat toimineet erityisesti nuoriso- ja ensiaputoiminnan vapaaehtoisina. Tämä sisältää mm. Punaisen Ristin kerhotoimintaa, ryhmätoimintaa ja leirejä. Ensiapuryhmissä opetellaan ensiavun antamista, harjoitellaan säännöllisesti ja käydään koulutuksissa voidakseen auttaa muita ihmisiä tai viranomaisia tarvittaessa. Lisäksi aktiivitoimijat ovat olleet vastuullisina osallisina vapaaehtoistoiminnan suunnittelussa erilaisten luottamustehtävien ja toimikuntien myötä. Vaikka tutkimus kohdistetaan Hämeen piirin vapaaehtoiisiin ja tulkintoja tehdään tämän pienen joukon kokemuksista, vaikuttavat yleiset Punaisen Ristin arvot ja periaatteet vapaaehtoistoiminnan taustalla piiristä tai osastosta riippumatta.

Punaisen Ristin tekemä työ on aina tähdännyt olemaan hyvin käytännönläheistä, avunanto on sidottu autettavaan tilanteeseen. Näin autettavan hätä on saanut kasvot ja parhaan lievityksen. Auttamistyötä ei ole haluttu raskauttaa teoretisointiin pyrkivällä aatteellisella ohjelmajulistuksella. Vuonna 1961 pidetyssä Punaisen Ristin kansainvälisessä kokouksessa kuitenkin hyväksyttiin sanamuoto Punaisen Ristin työn periaatteille. Periaatteet muodostavat arvopohjan järjestön toiminnalle ja lisäksi niille asioille, joita järjestö haluaa maailmassa edistää. Punaisen Ristin seitsemän toimintaa johdattavaa periaatetta ovat inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, ykseys ja yleismaailmallisuus. (Hytönen 2002, 28.)

Harjuun (2003) viitaten tässä tutkimuksessa aktiivinen vapaaehtoinen mielletään vaikuttajaksi ja toiminnan kehittäjäksi organisaation palkatun työntekijä tukena, ollen siis enemmän kuin pelkkä toimintaan osallistuja tai toiminnan kohde. Tutkittavien valinnassa ja tutkimuksen kannalta tärkeiden vapaaehtoisten löytämisessä ovat auttaneet Hämeen piirin työntekijät. Tutkittavat ovat luottohenkilöitä järjestössä, jonka toiminta pitkälti perustuu vapaaehtoisten panokseen. Jotta toiminta säilyy ja kehittyy, tulee mukana olla näitä vastuullisia vaikuttajia ja aktiivitoimijoita, ei pelkästään osallistujia. Tähän tutkimukseen rajatut aktiivitoimijat ovat järjestöhierarkiassa osallistujia korkeammalla ja vaikuttavat luottamustehtävillään ja panoksellaan mm. osallistujille suunniteltavaan toimintaan.

Vaikka tutkimuksessa tarkastellaan yksilölähtöisesti ja subjektiivisesti elämäntulkua ja vapaaehtoisuuden kokemuksia, myös järjestötyön kannalta on tärkeä kuulla aktiivitoimijoita, sillä yksi piirin työntekijöiden tehtävistä on vapaaehtoisten tukeminen, kannustaminen ja motivointi. Tutkimuksen myötä luodaan ymmärrystä vapaaehtoisten kokemuksista, joiden avulla voidaan yhä edelleen kehittää Hämeen piirin toimintaa. Tuloksista järjestö voi soveltaa keinoja tukeakseen vapaaehtoisten järjestöön kiinnittymistä, jotta yhä useammasta jäsenestä kasvaisi aktiivinen vapaaehtois-toimija toteuttamaan Punaisen Ristin periaatteita osastoissa ja vaikuttamaan toiminnan suuntaan. Toiminnassa pysymiseen ja vahvaan kiinnittymiseen tulisi järjestötyön kentällä löytää keinoja, erityisesti läpi elämäntulkun siirtymien, jolloin helposti jättäytyään pois. Aktiivinen vapaaehtoinen kaipaa tutkimustulosten mukaan jatkuvasti myös uusia haasteita. Tutkimus selvittää, millainen on ollut vapaaehtoisuuden asema aktiivisilla toimijoilla elämäntulkun eri vaiheissa ja painottuuko aktiivinen toimijuus joissain tietyissä elämäntilanteissa. Toiminta vapaaehtoisena yhteisössä nähdään vaikuttavan vahvasti oman itsen kehittämiseen, itsen sivistämiseen ja kansalaisaktiivisuuden syn-tyyn.

2 ELÄMÄNKULKU JA VAPAAEHTOISUUS

2.1 Elämänkulku lähestymistapana vapaaehtoistoimintaan

Tässä tutkimuksessa keskeisenä käsitteenä on elämänkulku (life course), joka rajaa teoreettista viitekehystä ja määrittää lähestymistavan vapaaehtoistoiminnalle. Aktiivisten vapaaehtoisten tutkimuksessa elämänkulku ja vapaaehtoisena toimiminen nähdään toisiinsa rakentuneina, ei erillisinä tai rinnakkaisina. Vapaaehtoistoiminta on merkittävä osa elämänkulkua ja toimijan minuutta. Tässä vapaaehtoisuus mielletään harrastukseksi, mielekkääksi toiminnaksi sinällään, joka saa erilaisia merkityksiä eri elämänvaiheissa ja on vaikuttanut vahvasti tutkittavien elämään. Elämänkulun käsitteellä kuvataan yksilön elämää ajassa ja paikassa eli historiassa ja tietyssä sosio-kulttuurisessa kontekstissa. Elämänkerrallinen tietoisuus on tietoisuutta tuon elämän tapahtumista ja kokemuksista, sekä niille annetuista merkityksistä. Sosio-kulttuurinen konteksti on käsitteissä vahvasti molemmissa läsnä, yksilön elämää ei voi ymmärtää kuin suhteessa yhteiskuntaan, ryhmään, kulttuuriin ja historiaan. (Houtsonen 1996, 218.)

Elämänkulun käsite liittää toisiinsa ikää, elämänaikaa ja tapahtumarakenteita. Yleensä sen ymmärretään koostuvan vaiheista (lapsuus, nuoruus, aikuisuus, vanhuus) ja niitä jaksottavista siirtymistä (esim. kouluun meno, työelämään sijoittuminen, avioituminen). Postmodernin elämänkulun teoretisoinneissa korostuu elämänkulun muutoksenalaisuus kaikkine vaiheineen ja yksilöllinen variaatio on lisääntyvää, voidaan puhua oman elämänkulun muokkausprosessista. Vilkkonen (2000, 80) toteaa, että elämänkulkukerrontaa koskevan teesin voi äärimmillään ilmaista sanomalla, että elämänkulku ei enää kerro meitä, vaan me kerromme elämänkulumme. Elämänkulun käsite on sosiaali-tieteellisessä tutkimuksessa vallalla sen prosessuaalisuutta, dynaamisuutta ja monimuotoisuutta korostavien sekä muutoksen ja jatkuvuuden yhteyttä kuvaavien ominaisuuksien vuoksi. Elämänkulku on miltei kumonnut syklisyyttä ja kiertokulkua muunneltavuuden sijaan painottavan elämänsyklin käsitteen. (Vilkkonen 2000, 75–76, 78.) Tässä tutkimuksessa kiinnitetään huomio vapaaehtoistoimintaan osana elämänvaiheiden suhteita ja liityntöjä. Elämänkulku mielletään elämänsykin jatkumoksi ja erillisten tapahtumien koosteeksi. Vapaaehtoistoimintaa paikallistetaan tänne yksilön elämänsykin vaiheiden, siirtymien, polkujen ja risteysten verkostoihin.

Myös Antikaisen (1998, 101) mukaan elämänkulku on korvannut elämäнкаaren käsitteen, sillä kulkuun ei sisälly biologista kaaren näkökulmaa, eikä yhtä vahvaa normatiivista latausta. Elämänkulku kyllä käsitetään toisiaan seuraavien elämänjaksojen sarjana. Eri elämäalueet voidaan jäsentää urina tai polkuina (trajectories), joilla merkittävät elämäntapahtumat toimivat käännekohtina ja merkitsevät usein siirtymää (transition) positioista tai roolista toiseen. Antikainen nostaa vertaisryhmät keskeiselle sijalle yksilön elämänkulussa. Perheen rinnalla keskeinen nuoren toimintaympäristö on vertaisryhmä, eli suunnilleen samanikäisten nuorten ryhmä. (Antikainen 2008, 154.) Tämän tutkimuksen tuloksissa ilmenee Antikaisen kaltainen näkemys Punaisen Ristin vertaisryhmän merkityksestä nuorelle.

Vapaaehtoistoimintaa tarkastellaan yksilön elämänkulun siirtymien ja vaiheiden, kuten koulutuspolun, työelämään sijoittumisen, avioitumisen, vanhemmuuden, nuoruuden tai aikuisuuden osana. Elämänkulkuun mielletään myös vastoinkäymiset ja elämän kriisivaiheet, siltä osin kuin ne aineistossa ovat ilmenneet. Tässä ollaan kiinnostuneita erityisesti vaiheiden suhteista vapaaehtoistoiminnan aktiivisuuteen. Tuloksista voidaan johtaa ohuita tulkintoja myös siihen, onko aktiivisena vapaaehtoisena toimiminen vaikuttanut yksilön elämänkulun rakentumiseen. Aineiston tuottamisen hetkellä tutkittavat ovat olleet iältään 20–45 -vuotiaita. Tutkimusongelmaa elämänkulun osalta on hahmoteltu kysyen mm. Miten vapaaehtoiset käyttävät toimintaa oman elämänkulkunsa ja itsensä rakentamiseen ja kehittämiseen? Tekeekö aktiivinen vapaaehtoinen elämässään valintoja, joita järjestötoiminta olisi suunnannut? Miten järjestön periaatteet vaikuttavat toimijan elämässä?

Antikaisen tutkimushankkeessa (1996) on tarkasteltu kouluttautumisen ja oppimisen merkitystä suhteessa elämänkulkuun, identiteetin rakentumiseen ja merkittäviin oppimiskokemuksiin. Antikainen on määritellyt merkittäviksi oppimiskokemuksiksi sellaiset oppimiskokemukset, jotka elämänkertomuksen perusteella näyttävät ohjannen haastateltavan elämänkulkua ja muuttaneen tai vahvistaneen hänen identiteettiään. Tällaisia vapaaehtoisuuden merkityksellisyyden komponentteja pyritään löytämään myös tämän tutkimuksen aktiivitoimijoiden tarinoista.

Ihmisen sopeutuminen tai sopeutumattomuus elämänmuutoksiin ja kriiseihin on tärkeä käytännöllinen kysymys, sillä muutokset uhkaavat psyykkistä ja fyysistäkin hyvinvointia ja toisaalta tarjoavat mahdollisuuksia positiivisiin kehityskulkuihin. Toisaalta elämänmuutokset tarjoavat teoreettisesti kiinnostavan mahdollisuuden tarkastella ihmisen tapaa merkityksellistää elämänsä, sillä muutostilanteessa näkymättömäksi muuntuneet rutiinimaiset suhtautumistavat murtuvat ja uusien merkitysten muotoutumisen prosessi tekee ne näkyviksi. (Hänninen 2000, 72.) Tässä tutkimukses-

sa selvitetään, miten vapaaehtoistoiminta näyttäytyy elämänkulun muutoksissa, mikäli kyseessä on aktiivinen järjestötoimija, vai onko osallisuus heilläkin vähäisempää elämänmuutoksissa, kuten Kemppainen (2011) on koko Oulun piiriä käsittelevässä tutkimuksessaan todennut. Vai hakeutuvatko aktiivitoimijat juuri elämän siirtymissä, muutoksissa tai kriisitilanteissa vapaaehtoistoiminnan pariin tavoitellen esim. yhteisöllisyyttä ja sopeutumista? Sairauden, muun vaikean siirtymän tai sosiaalisen ongelman kohdatessa koetellaan koko elämän mielekkäysperustaa ja toivoa, pahimmillaan yksilö eristäytyy muista. Tilanteessa korostuu verkostojen ja lähiyhteisöjen merkitys tukijoina ja voimavaroina. (mm. Kuuskoski 2013.)

Ihmisen perusolemukseen kuuluu pyrkimys löytää ja säilyttää eheä minäkokemus. Minäkuva rakentuu yksilöllisistä, kulttuurisista ja sosiaalisista tekijöistä. Se syntyy ja kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä yksilön sisäisissä, psyykkisissä prosesseissa. Identiteetti korostaa sitä puolta minuudesta, joka näyttäytyy erilaisissa ryhmäjäsenyyksissä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Toisinaan voidaan käyttää sosiaalisen identiteetin käsitettä. Se voidaan nähdä minäkokemuksen osioiksi, jotka ovat yksilön minäkokemuksen rajapinnoilla suhteessa ympäristöön. (Niemi 2003, 112.) Tässä tutkimuksessa toiminta Punaisen Ristin vapaaehtoisena nähdään erityisesti aktiivitoimijoilla tietoisena itsekasvatuksena, jolloin se muokkaa yksilön kokemusta itsestään ihmisenä, vapaaehtoistoimijana, yhteisössä toimijana ja yhteiskunnan toimijana moniulotteisesti.

2.2 Vapaaehtoistoiminnan monet merkitykset elämänkulussa

Tutkimustulosten mukaan on mahdollista, että aktiivitoimijoilla vapaaehtoisuus saa hyvin merkittävän roolin elämässä ja näyttäytyykin muita elämänalueita tai sisältöjä tärkeämpänä, pikemmin elämää ohjailevana tekijänä. Tähän liitän mm. erilaiset luottamustoimet järjestössä, joihin aktiivitoimija tietoisesti hakeutuu. Aineiston mukaan vapaaehtoistoiminta on jossakin elämänvaiheessa saattanut saada suuremman roolin kuin esimerkiksi opinnot tai työ. Vapaaehtoistoiminta saa kuitenkin tulosten mukaan erilaisia merkityksiä elämänkulussa jo ikävuosienkin mukaan. Toimijuus (human agency) painottuu etenkin aikuisten elämässä ja aktiivivapaaehtoisten nähdäänkin olevan valinnoillaan oman elämänkulkunsa rakentajia vallitsevissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Oman elämänkulun rakentaminen on tuttua tämän ajan yksilöllisyyttä korostavassa kulttuurissa ja yhteiskunnassa, mutta tiedämme myös, etteivät kaikki onnistu toimijuuden muodostamisessa yhtä hyvin. (Antikainen 1998, 102.)

Sorri (1998) on aiemmin tutkinut vapaaehtoistoimintaa elämänsä aikana ja avaa tutkimuksessaan toimijan omaa näköalaa ja merkityksenantoja vapaaehtoisuuteen. Tutkimus on vanha, mutta kuitenkin tämän pro gradun kannalta tärkeä. Oman tutkimukseni kysymyksenasettelut ovat verrattain lähellä Sorrin elämäkertaa-analyttistä näkökulmaa, jossa keskitytään vapaaehtoisten omiin kokemuksiin ja näkemyksiin vapaaehtoisuudestaan. Jo tuolloin Sorri on todennut yleisessä keskustelussa keskittyvän paljolti vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnalliseen merkitykseen, mutta yksilön näkökulma vapaaehtoisen tehtävän henkilökohtaisesta merkityksestä on jäänyt tutkimuskeskustelusta puuttumaan. Saman on hiljattain todennut mm. Grönlund (2012a) jonka tutkimuksessa vapaaehtoistoimintaa suhteutetaan yksilön arvoihin. Sorrin tutkimus selvittää merkityksiä, joita vapaaehtoistoimintaan osallistuminen saa ihmisten elämässä. Tämä laadullinen tutkimus pohjautuu Kirkon vapaaehtoistyöhön ja palvelevan puhelimen päivystäjien kirjoittamiin kertomuksiin. Sorrin tutkimus rajoittuu käsittelemään kertomuksia vapaaehtoiseksi päivystäjäksi ryhtymisen näkökulmasta. Kuten Sorrin tutkimuksessa tuolloin, myös oman tutkimukseni tarkoitus on avata toimijan oma näköala vapaaehtoisuuteen ja sillä tavoin lisätä ymmärrystä ilmiöstä.

Sorrin tutkimustuloksissa on päädytty viiteen teemaryhmään, jotka kuvaavat kukin vapaaehtoiseksi päivystäjäksi elämänsä aikana ryhtymiseen johtaneita tekijöitä. Teemaryhmät on nimetty seuraavasti: 1. Suuntautuminen päivystäjän tehtävään, 2. Pyrkimys uuden löytämiseen, 3. Sopeutuminen elämäntilanteen muutoksiin, 4. Elämän vaikeudet ja selviytyminen, 5. Uskonnolliset perusteet. (Sorri 1998, 42.) Tutkimusraportin pohdinnassa tuon esille oman tutkimukseni yhtymäkohdat Sorrin tuloksiin ja teemaryhmiin.

Sorri (2005) on tarkastellut myöhemmin vapaaehtoistoimintatutkimuksia vertailevassa artikkelissaan myös ikääntymisen ja vapaaehtoisuuden suhdetta elämänsä aikana. Eläkkeelle siirtyminen ja perhe-elämän muutokset, kuten lasten poismuutto kotoa, tuovat tilaa vapaaehtoistehtäville. Vapaaehtoisuus voi olla eräänlainen korvike työelämälle tarjotessaan monenlaisia tekemisen mahdollisuuksia. Se antaa yhteisöön kuulumisen tunnetta ja kokemuksen merkityksestä toisille ihmisille. Se voi auttaa myös selviämään eläkkeelle siirtymisen aiheuttamasta elämänhistorian murroksesta. Vapaaehtoistoiminta tarjoaa mahdollisuuden palata antoisaksi koettuun työskentelyyn, mikäli toiminta vastaa aikaisempia työtehtäviä. Vapaaehtoisuus voi näin toimia jatkuvuutta ylläpitävänä voimana elämänsä aikana. Toisaalta vapaaehtoisuus tarjoaa myös täysin uusia mahdollisuuksia tekijälleen ollen täysin erilaista kuin työelämä. Tällöin se voi antaa kaivatun tilaisuuden tehdä sitä, mitä itse pohjimmiltaan haluaa. Vapaaehtoisuus voi ikääntyneellä liittyä eläkkeen mukana tuomaan autonomisuuden vaiheeseen. (Sorri 2005, 137.) Vaikka omassa tutkimuksessani toimijat ei-

vät vielä eläkeiässä olekaan, vapaaehtoisuus näyttäytyi hyvin moniulotteisena ja monimerkityksisenä, toisaalta se toi elämään jatkuvuutta ja pysyvyyttä erityisesti tiiviin sosiaalisen yhteisön myötä, toisaalta se tarjosi mielekästä uutta tekemistä ja hengähdyspaikan arjen askareista.

3 VAPAAEHTOISTOIMINTA KASVATTAJANA

3.1 Vapaaehtoistoiminnan määrittelyä

Vapaaehtoistoimintaa kuvaava käsitteistö on moniulotteinen ja tulkinnanvarainen. Tässä aineistolähtöisessä tutkimuksessa aineisto ja tutkittavien käyttämät käsitteet ovat ohjanneet lopullista käsitteiden valintaa. Tutkimus on rajattu yksilöön vapaaehtoistojena ja tämän elämismailmaan, sekä Punaisen Ristin muodostamaan ja organisoimaan toimijoiden lähiyhteisöön. Siten laajemmin kansalaisyhteiskuntaa kuvaava käsitteistö on suljettu pois, koska tarkastelussa on yksittäisen ihmisen elämismailma ja henkilökohtaiset SPR vapaaehtoistoiminnan kokemukset. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita vapaaehtoistoimintaan osallistumisen kautta yksilön kasvusta ja kehityksestä elämänkulussa. Ruohosen artikkelissa (2003, 53) ilmenevät vapaaehtoistoiminnan avainsanat osallisuus ja vastuu (participation and responsibility) ovat ohjanneet myös tämän tutkimuksen aktiivista vapaaehtoistojaa ja kohdejoukon valikointia. Nämä määrittävät vapaaehtoisuuden traditiota uudessa ajassa. Käsitteet liittyvät läheisesti myös aktiivisen kansalaisuuden ja hyvän hallinnon (active citizenship and good governance) käsitteisiin, vaikka tässä tutkimuksessa ne määrittävät ennemminkin yksilöä aktiivisena vapaaehtoistojena.

Tutkimuskeskustelussa käytetään vapaaehtoistyön ja vapaaehtoistoiminnan -käsitteitä rinnakkain. Vapaaehtoistyö on sosiaaliyhteiskunnallista toimintaa, jonka vastakohtana on valtion ja muiden julkisten viranomaisten toiminta. Vapaaehtoistyö liitetään kolmanteen sektoriin, jota käytetään kuvaamaan yhdistysten ja järjestöjen toimintaa. Kolmannen sektorin voidaan myös luonnehtia kattavan epävirallisen, hyötyä tavoittelemattoman toiminnan, aina arkisesta lähipiiristä huolehtimisesta järjestöjen avustustyöhön. (Koskiahon 2001, 16; Yeung 2002, 12.) Koskiahon määrittelemänä vapaaehtoistyö painottaa yksilön toimintaa. Yksilö tekee oman vapaan tahdon ratkaisunsa toiminnastaan, mutta yksilötoiminta tapahtuu kuitenkin usein laajemmin organisoituna. Vapaaehtoistyö käsitteenä ymmärretään yksilöiden tai ryhmien konkreettiseksi toiminnaksi ja vapaaehtoistoiminta tätä toimintaa organisoivien järjestöjen toiminnaksi (Koskiahon 2001, 16.)

Harjun (2003, 118) vapaaehtoistoiminnan määritelmään viitaten, tässä tutkimuksessa toiminnalla Punaisessa Ristissä tarkoitetaan sitä, että yksilö on mukana vapaaehtoisuuteen perustuvassa kansalaisyhteiskunnassa. Vapaaehtoisuus on tässä yksilön laaja-alaista osallisuutta ilman taloudellista kor-

vausta yhteiseksi hyväksi tähtäävään toimintaan, joka saa myös hyvin yksilöllisiä merkityksiä. Ruohonen (2003) on käyttänyt artikkelissaan myös vapaaehtoistoiminnan -käsitettä välttämättä perinteistä työmielikuvaa. Todennäköisesti toiminta -käsite on juurtunut järjestöihin ja puheeseen, jottei vapaaehtoisuuteen liitettäisi liiaksi perinteisen yhteiskunnallisen työn mielikuvaa. Kirjalliset teokset käyttävät monesti vapaaehtoistyön -käsitettä, työn käytännössä toteuttavat puhuvat vapaaehtoistoiminnasta, kuten tämänkin tutkimuksen aineistossa. Aktiivisille vapaaehtoisille tällainen toiminta on harrastus, vapaaehtoista toimintaa, siinä missä jokin muukin harrastus, vaikka urheiluseuratoiminta tai musiikki. Vapaaehtoistyön käsite on siten rajattu pois tutkimuksesta, tämä poikkeaa esimerkiksi edellä esitetystä Koskiahon (2001) käsitelmärittelystä.

Järjestöt ovat toimineet kenttinä monenlaiselle vapaaehtoistoiminnalle mm. tulisieluiselle vaikuttamistoiminnalle, pitkäjänteiselle puurtamiselle johtokunnassa tai varainhankinnassa, tukihenkilötoiminnalle, ryhmätoiminnalle tai vapaamuotoisen yhdessäolon edistämiseksi. Tärkeää on löytää yksilölle sopiva ja mielekäs osallistumisen muoto ja paikka yhteisössä. Näin yksilö voi osallistumalla rakentaa identiteettiään ja tuntea itsensä subjektiksi yhteisössä, jolla edistää elinolojen kehittämistä. Järjestöissä toimimalla luodaan uskoa tulevaisuuteen ja mahdollisuuksiin vaikuttaa omassa lähiyhteisössä tai sen ulkopuolella. (Ruohonen 2003, 45.) Yeungin (2002) tutkimuksessa, joka kattaa lähes tuhannen suomalaisen haastattelut, korostuu vapaaehtoistoiminnan sosiaalinen ulottuvuus. Vapaaehtoisena toimiminen nähdään areenana, missä suomalainen sosiaalinen pääoma rakentuu ja pysyy yllä. Vapaaehtoistoiminnassa koetaan keskinäistä luottamusta ja parhaimmillaan osallistuminen voi voimistaa yksilöiden välisiä sosiaalisia siteitä ja verkostoja ja edelleen rakentaa elävää kansalaisyhteiskuntaa. Tässä tutkimuksessa yhteisöllinen toiminta määrittää osallisuuden ja vastuutehtävien (Ruohonen 2003) lisäksi tutkimukseen valikoituneita aktiivivapaaehtoisia, vaikka tuloksissa tarkastellaankin mitä henkilökohtaisimpia toiminnan kokemuksia.

Vapaaehtoisuus on osallistumista vuorovaikutukseen perustuvaan organisoituun auttamis- ja tukitoimintaan, jolla tähdätään henkisen ahdingon lievittämiseen tai elinoloihin liittyvän puutteen korjaamiseen. Vapaaehtoinen ei toimi palkkatyössä tai erityisenä harjoittelijana vaan valmennuksen saaneena auttajana, joka haluaa olla avuksi ja oppia jotain tärkeää. Toiminnan tarkoituksella on auttamislunne ja vapaaehtoistyöhönkin tarvitaan aina valmennusta. Keskeisiä motiiveja vapaaehtoistoimijoille ovat oppiminen sekä avuksi ja hyödyksi olemisen kokemus. (Eskola & Kurki 2001, 10; Harju 2003, 39–42.) Tässä tutkimuksessa ei ole kysytty vapaaehtoistoimijoiden motiiveja toimintaan osallistumiselle, mutta aineistosta välittyy joitain perusteita aktiivisuudelle elämänsä eri vaiheissa. Tutkimuksessa tarkastellaan vapaaehtoistoiminnan näyttäytymistä ja osuutta elämän-

kulun eri vaiheissa ja suhteutetaan toimintaa osaksi yksilön elämänrakenteita, tehdään tulkintoja siitä, miksi vapaaehtoistoiminta näyttäytyy aktiivisempänä tai heikompana jossain elämänvaiheessa. Oletetaan, että tämän tutkimuksen aktiivisilla toimijoilla halu auttaa, olla hyödyksi ja oppia vaikuttavat koko ajan toiminnan taustalla.

Kemppainen (2011) on Punaisen Ristin Oulun piiriin liittyvässä toimeksiantotutkimuksessa todennut ihmisten kiinnittymisen järjestölliseen toimintaan muuttuneen. Toisaalta samalla työelämälle etsitään vastapainoa harrastuksista ja muusta omaehtoisesta toiminnasta. Yleisimmät perustelut kuitenkin vapaaehtoistoiminnan ulkopuolelle jäämiseen ovat ajan puute, terveydelliset syyt tai se, ettei yksilö ole tullut ajatelleeksi vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia (Yeung 2002, 46). Kemppaisen tutkimuksessa käy ilmi, että toiminnan tulisi olla joustavaa, jotta siihen osallistuttaisiin. Tässä tutkimuksessa asetelma on hieman erilainen, sillä huomio kiinnitetään ainoastaan aktiivisiin vapaaehtoistoimijoihin ja vapaaehtoisuus nähdään lähtökohtaisesti merkittävänä ja arvokkaana harrastuksena.

Kemppaisen (2011) tutkimuksen mukaan mielekkäin vapaaehtoisuuden muoto Punaisen Ristin Oulun piirissä on verenluovutus ja lipaskeräys. Nämä ovat luonteeltaan kertaluontoisia toiminnan muotoja, jotka eivät vaadi sitoutumista pitkäksi aikaa ja on ennemminkin yksin tehtävää auttamistyötä. Toki järjestölle on tärkeää saada tutkimustietoa eri toimintamuotojen mielekkyyksistä ja pyrkiä kehittämään sisällöltään ja kestoltaan monenlaisia vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia. Tämä tutkimus keskittyy kuitenkin niihin vapaaehtoisiin, jotka osallistuvat aktiivisemmin toimintaan ja sen kehittämiseen vastuutehtävineen, ohjaavat säännöllisesti kerhoja tai ensiapuryhmiä, kantaen vastuuta myös muista harrastajista. Mikä heidät sitoo postmodernissa yhteiskunnassa aktiivitoimintaan ja millaisia kokemuksia heillä on? Kemppaisen tutkimustulosten mukaan elämäntilanteiden muutos, kuten perheen perustaminen, saattaa vaikuttaa osallistumattomuuteen.

Yeung (2002) on kartoittanut Suomalaisten osallistumista vapaaehtoistoimintaan, sekä mielikuvia ja asennoitumista toimintaa kohtaan. Vapaaehtoistoiminta herättää suomalaisissa runsaasti mielleyhtymiä auttamiseen ja hyväntekeväisyyteen. Myös palkattomuus ja pakottomuus ja hyväksi koetun asian edistäminen tulevat esiin mielikuvista. Varsin suuren yksittäisen ryhmän mielikuvien joukossa muodostavat vastaukset, joissa mainitaan joku urheiluun tai liikuntaan liittyvä toiminta. Suomalaisista kolmannes oli ollut mukana vapaaehtoisessa toiminnassa tuolloin ja keskimäärin yhtä paljon osallistui naiset, miehet, lapset, nuoret ja vanhuksat. Vähiten aktiivisuutta todettiin olevan 25–34 -vuotiaiden perheellisten, sekä ansiotyössä olevien keskuudessa. Vähäisen vapaa-

ajan nähdään asettavan rajoituksia vapaaehtoistoimintaan osallistumiselle. Ajankäyttö vapaaehtoistoimintaan kuitenkin vaihtelee suuresti, lähes puolet käyttää toimintaan aikaa omien sanojensa mukaan vain alle 5 tuntia kuukaudessa. Ryhminä opiskelijat ja eläkeläiset käyttivät eniten aikaa vapaaehtoistoimintaan verrattuna työssäkäyjiin. Vapaaehtoistoiminta vaikutti olevan maaseudulla tavallinen, lähimmäiskeskeinen osa useiden ihmisten arkea, mutta kaupungissa toiminta puolestaan piirtyy harvemman joukon aktiivisena ja vastuullisena harrastuksena. Selvästi suosituin suomalaisten vapaaehtoistoiminnan alue oli urheilu ja liikunta. (Yeung 2002.)

3.2 Kansalaistoiminta ja vapaaehtoisuus itsekasvatuksena ja vapaana sivistystyönä

Kansalaistoiminta muodostaa valtaosan suomalaisen kansalaisyhteiskunnan aktiviteeteista, kansalaistoiminta on ihmisten toimintaa yhteisöllisissä puitteissa. Sen ydin on ihmisten kohtaamisissa yhteisen asian merkeissä. Kohtaamiset synnyttävät yksilöiden välistä luottamusta, rakentavat kestävää yhteisöllisyyttä sekä kasvattavat vastuuseen omasta elämästä ja lähimmäisestä. Ihmisten omaehtoisesta motivoitumisesta kumpuava organisoituminen ja tavoitteellinen toiminta luovat mahdollisuuksia näille kohtaamisille. Kohtaamiset ja niiden kautta syntyvä tunne kuulumisesta johonkin ryhmään, osallistumisen tuomat mahdollisuudet toteuttaa itseään sekä mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä luovat sosiaalista pääomaa ja yhteiskunnallista hyvinvointia. Vapaaehtoinen, palkaton ja vapaa-ajalla tapahtuva ihmisten aktiivisuus on edelleen kansalaistoiminnan selkärankana. (OM 14 / 2005, 34–35.)

Nuorten tapa osallistua kansalais- ja vapaaehtoistoimintaan on kuitenkin muuttunut, erityisesti on muuttunut osallistumisen kohde. Nuoria kiinnostaa konkreettinen toiminta, ei niinkään yhdistyksen hallinto. Pitkäaikainen sitoutuminen on nuorten kohdalla vähentynyt ja he haluavat kokea ja kokeilla erilaisia toiminnan muotoja. Myös aikuisten tapa osallistua kansalais- ja vapaaehtoistoimintaan on muuttunut. Aikuiset toimivat lähimmäistensä tukena tai lasten harrastusten edistäjinä, mutta heidän panoksensa kohdentuu yhä rajatumpaan kohderyhmään tai tavoitteeseen. Tämän ajan toimijat vaativat vastiketta panokselleen, ei niinkään materiaallisen tai muun hyödyn merkityksessä, vaan selkeänä näyttönä siitä, mihin heidän panoksensa menee ja mitä sillä saadaan aikaiseksi. Perinteinen järjestötoiminta on edelleen voimissaan, mutta sen rinnalle ovat nousseet vapaamuotoiset ihmisten yhteenliittymät ja paikallisen tason suoran osallistumisen keinot. Jäsenkunnan läpivirtaus on yleistynyt ja toiminnan projektimaisuus on lisääntynyt. (OM 14 / 2005, 34–35.) Tässä tutkimuksessa vapaaehtoisuus mielletään yksilön henkilökohtaiseksi kasvuprojektiksi ja keinoksi osallistua, vai-

kuttaa, kantaa vastuuta ja kehittää omaa osaamista. Yhteisöllinen ja sosiaalinen ulottuvuus ovat järjestötoiminnassa vahvasti läsnä ja vapaaehtoistoimintaan kannustavat hyvän tekeminen ja toisen auttaminen. Aktiivinen toiminta kansalaisena on kuitenkin tutkimuksen kohdehenkilöille tämän lisäksi itsekasvatusta ja vapaata, omaehtoista sivistystyötä.

Vapaaehtoisuudesta on tullut viime vuosikymmenen kuluessa ilmiö, jonka yhteiskunnallinen merkitys on löydetty uudella tavalla. Keskeisenä tekijänä on ollut se, että yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen niukkuus on tiedostettu ja kansanliikkeiden merkitys yhteiskunnallisen toiminnan kanavina ja mielipiteen ilmaisijoina on kasvanut. Maaperä kansalaisaktiivisuudelle on muuttunut suotuisammaksi. Vapaaehtoisuutta on julkisuudessa käsitelty pääasiassa vapaaehtoistyön yhteiskunnallisen merkityksen näkökulmasta. Vapaaehtoistyön luonteen ymmärtämiseksi on kuitenkin olennaista tarkastella, millaisia merkityksiä toiminnalla on sille yksilölle, joka tekee vapaaehtoisesti työtä toisten hyväksi. Vasta silloin voidaan ymmärtää vapaaehtoistyön sisältöä ja panosta. (Sorri, 2005, 126.) Tämän tutkimuksen ongelmanasettelut mukailevat Sorrin ajatusta pyrkimyksenä ymmärtää yksilöiden kautta vapaaehtoistoimintaa ja luonnetta. Esiymmärryksen mukaan vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ja laatu edellyttävät pitkäjänteisempää sitoutumista vapaaehtoisilta. Mikäli toiminta on ainoastaan lyhytjänteistä, satunnaista ja kertaluontoista, jää tekeminen helposti puuhasteluksi, jolloin kriittisyys ja Ruohosen (2003) määrittämä ”tulisieluinen vaikuttaminen” jäävät uupumaan. Tulisieluja tarvitaan satunnaisten osallistujien lisäksi juuri kehittämään vapaaehtoistoimintaa ja luomaan raameja esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin nuorisotyössä piirin työntekijän tukena. Suomalaisten vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motiiveissa Yeungin (2002, 37, 64) mukaan kuultaa yksilöllinen näkökulma. Vapaaehtoistoiminta saatetaan kokea omana, henkilökohtaisena projektina, joka palkitsee monin tavoin. ”Löydä oma tapasi auttaa” on yksi Suomen Punaisen Ristin ilmaus, jossa korostuu vapaaehtoistoiminnan ja -toimijoiden moninaisuus, auttamisen tapoja on lukuisia ja jokaisen elämään on mahdollista löytää sopiva toiminta ja vapaaehtoispanos.

Kansalaistoiminta on ollut keskeinen yhteisöllisyyden rakentaja Suomessa yli sadan vuoden ajan. Haetaanko järjestötyöhön osallistumisesta ratkaisua yhteisöllisyyden kaipuuseen? Kuuskoski (2003, 36) on todennut, ettei uskonto, suku, perhe tai muu lähiyhteisö ole enää välttämättä antamassa vahvaa tukea tai selviä ohjeita elämän valinnoissa. Tällöin oletettavasti muiden lähiyhteisöjen merkitys ja vertaisuus esimerkiksi harrastustoiminnassa korostuvat. Aivan kuin jokaiselle olisi oma yksilöllinen ”elämän projektinsa” jota rakentaa kollektiivisen ymmärryksen puuttuessa. Luottamus, vastavuoroisuus ja verkostot suojaavat yksilöä elämän valinnoissa ja vastoinkäymisissä. (Kuuskoski 2003, 36.) Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten vapaaehtoistoiminta

Suomen Punaisella Ristillä näyttäytyy elämänkulussa, mutta myös siitä, mihin tällainen yhteisöllinen vapaaehtoistoiminta tekijäänsä kasvattaa. Vapaaehtoistoiminnassa muodostuva vertaisyhteisö näyttäisi olleen tutkittaville erittäin tärkeä ja jättäneen jälkensä kunkin elämänpolkuun, jossa ”Spärräläisyys” (SPR) näyttäytyy vahvasti.

Grönlund (2012) on väitöskirjassaan tutkinut vapaaehtoistoiminnan roolia nuorten aikuisten elämässä. Tutkimus koostuu neljästä artikkelista, joissa kullakin yksittäisellä artikkelilla on ollut oma ohjaava tutkimuskysymyksensä, jonka avulla vapaaehtoistoiminnan roolia on tarkasteltu. Johdantoartikkeli (Grönlund 2012a) yhdistää tulokset analysoiden vapaaehtoistoiminnan erityistä roolia yksilöiden ja kulttuuristen arvojen peilinä tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa. Aineistona on käytetty kahta kyselyaineistoa: pääkaupunkiseudun nuorilta aikuisilta kerättyä aineistoa (N=1000) ja 13 maassa yliopisto-opiskelijoilta kerättyä aineistoa (N=9612) sekä vapaaehtoisena toimiville nuorille aikuisille (24 iältään 21–36 -vuotiasta haastateltavaa) tehtyjä elämäntarinallisia teemahaastatteluja. Grönlundin tulokset tiivistävät vapaaehtoistoiminnan viideksi arvoidentiteettiä: vaikuttajat, auttajat, yhteisölliset, uskonnolliset ja suorittajat. Lopulta Grönlund suhteuttaa arvoidentiteettejä Schwartzin (1992) arvoteorian käsitteisiin. Grönlundin tulokset etenkin elämäntarinoista haastatteluista ovat yhdistettävissä tämän vapaaehtoistoimintaa kasvattajana käsittelevän tutkimuksen tuloksiin, näistä löydöksistä tarkemmin pohdinnassa.

Vapaaehtoistoimintaa ilmiönä, erityisesti suhteessa arvoihin, on Suomessa tutkittu verrattain vähän. Ylipäänsä tutkimuksia, joissa pyrittäisi ymmärtämään vapaaehtoistoiminnan roolia ja merkitystä yksilöiden elämässä laajemmin, on tehty vähän. Itseohjautuvuuden ja valinnan on katsottu ainakin osittain korvanneen annetut elämänpolut, arvot ja uskonnollisuuden. Siten perinteisten auktoriteettien vaikutus siihen, miten elämää eletään nyky-yhteiskunnassa, on vähentynyt, kuten myös Kuuskoski (2003) on todennut Grönlundia aiemmin. Tässä kontekstissa Grönlundin tutkimustulokset osoittavat, että yksilöt voivat käyttää vapaaehtoistoimintaa välineenä arvojensa, minäkuvansa, identiteettinsä ja uskonnollisuutensa reflektointiin, pohdintaan, etsimiseen ja ilmaisemiseen. Vapaaehtoistoimintaan liitetään hyvin erilaisia henkilökohtaisia arvoja ja elämäntarinoita. Grönlundin tutkimus osoittaa, että vapaaehtoistoiminnan rooli ja asema nykyisessä suomalaisessa yhteiskunnassa on kietoutunut poikkeuksellisen vahvasti yhteen tasa-arvoa korostavien kulttuuristen arvojen kanssa. 13 maata käsittävässä tutkimuksessa Suomalaiset opiskelijat pitivät auttamishaluun liittyviä motiiveja keskeisimpänä vapaaehtoistoiminnalleen verrattaessa muiden maiden opiskelijoihin. Tulosten pohjalta Grönlund kysyy, onko vapaaehtoisesta tulossa tasa-arvon, huolenpidon, vapauden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, siis perinteisten suomalaisten

arvojen, keidas tai turvavyöhyke yhteiskunnassa, jossa kilpailukyvyn ja tuottavuuden tavoitteet vallitsevat? (Grönlund 2012a)

Vapaaehtoistoiminta näyttäytyy tämän tutkimuksen aineistossa omaehtoisena, vapaana sivistystyönä, vaikkei oppimista tapahdukaan perinteisten oppilaitosten, opintokeskusten tai kansanopistojen alaisuudessa. Järjestönä Suomen Punainen Risti luo raamit toiminnan toteutumiseksi ja yksilön mahdollisuudelle itsekasvatukseen ja itsen sivistämiseen läpi elämänsä. Omaehtoinen oppiminen, itsensä kehittäminen ja ihmisenä kasvaminen ovat aktiivitoimijoiden kertomuksissa vahvasti läsnä. Näillä yksilöllisillä kasvun ja oppimisen kokemuksilla perustellaan kriittistä suhtautumista vapaaehtoistoimintaan ainoastaan aktiivisen kansalaisuuden ilmentymänä ja yhteisön hyötynä. Yhtäläillä toiminta vapaaehtoisuuteen pohjaavassa kansalaisjärjestössä on itsensä sivistämistä ja henkilökohtaista oman osaamisen kehittämistä, joka toki johtaa kokemukseen aktiivisesta kansalaisuudesta. Vapaaehtoistoiminnasta hyötyvät lähiyhteisö ja yhteiskunta, mutta samalla yksilö kehittää itseään ja osaamistaan oman mielenkiintonsa mukaan valitussa toiminnassa.

Sivonen (2006) käsittelee väitöstutkimuksessaan itsekasvatusta suomalaisena käsitteenä ja käytäntönä. Tutkimuksen mukaan käytännön itsekasvatus on omakohtaiseen ajatteluun pohjautuva ja yleensä tietoinen prosessi, jossa itseohjautuva ihminen on itsensä kasvattaja ja kasvatettava kulttuurisissa ja sosiaalisissa yhteyksissään, kuten yksilöllisissä elämänoloissa, perheessä, muodollisissa ja epämuodollisissa kasvatusyhteisöissä, yhteiskunnassa ja jatkuvassa muutoksessa. Itsekasvatuksen sisältöjä ovat Sivosen mukaan ihmisenä kasvaminen (itsearviointi, luonteen kasvatus, asenteiden tarkistaminen, elämäkäsitteiden luominen, itsetunnon kohottaminen), tietäminen (tiedonhankinta ja tiedon soveltaminen) ja toimiminen (taitojen hankkiminen, terveyden edistäminen, kokemuksesta oppiminen ja selviytyminen). Itsekasvatusprosessi on tavoitteellinen ja yleensä tietoinen. Sivosen määritelmä itsekasvatuksesta tukee tämän tutkimuksen vapaaehtoisten suhtautumista toimintaansa kansalaisjärjestössä, yhteisön hyötyjen lisäksi toiminta saa itsekasvatuksellisen painotuksen ihmisenä kasvamisen, tietämisen ja toiminnan tasoilla.

Vapaan sivistystyön vaikutuksia analysoinut Manninen (2010) on erotellut aikuisopiskelusta saattavia välittömiä hyötyjä (esim. oppimistulokset) ja laajempia vaikutuksia (esim. aktiivinen kansalaisuus, työelämävaikutukset). Opiskeluprosessi tuottaa opiskelijalle välittömiä hyötyjä (käytännölliset, välineelliset ja virikkeelliset), oppimista ja osaamista (tiedot, taidot, näkemykset) ja rinnakkaisvaikutuksia (psykologiset ja sosiaaliset hyödyt). Ensisijainen hyödynsaaja sivistysprosessissa on yksilö, mutta sen kautta syntyy seurannaisvaikutuksia, kuten henkistä ja fyysistä hyvinvointia,

elämänsisältöä ja -laatua, työssä ja arjessa jaksamista sekä yhteiskunnallista osallistumista. Yhtäläillä tämän tutkimuksen tulokset osoittavat vapaaehtoistoiminnan hyötyjä yksilön, lähiympäristön ja yhteiskunnan tasolla, mutta ennen kaikkea tutkimus kohdentuu yksilön kokemuksiin omaehtoisesta vapaasta toiminnasta, joka synnyttää aineiston mukaan monenlaisia hyötyjä ja elämänsisältöjä. Näistä kokemuksista ja vapaaehtoistoiminnan kautta saavutetuista opeista yksilö hyöttyy esimerkiksi työelämässä. Vapaaehtoistyössä sivistyminen liittyy olennaisesti ihmisenä kasvamisen prosessiin.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Fenomenologinen lähestymistapa ja kokemusten tutkiminen

Empiiristä tutkimusta tehtäessä tutkijan tulee määritellä taustasitoumuksiaan ja ihmiskäsitystään. Tutkimuksen ontologisia kysymyksiä tarkasteltaessa tutkija esittelee kysymyksiä todellisuuden luonteesta, kuten minkälaiseksi tutkimuskohde syvemmin käsitetään ja mikä on tutkittavan ilmiön luonne? (Hirsjärvi 2004, 121.) Tutkimusongelmaa muotoillessa voidaan kysyä, millaiseksi vapaaehtoistoiminta ymmärretään empiirisen tutkimuksen kohteena? Tässä tutkimuksessa vapaaehtoistoiminta mielletään tutkittavien pitkäaikaisena ja tärkeänä harrastuksena, omaehtoisena ja itse välittönä toimintana ja ajanvietteenä. Tutkimukseen ovat valikoituneet juuri aktiivitoimijat, joiden oletetaan olevan kiinnostuneita ympäristöstään ja jotka nähdään aktiivisina elämänsä toimijoina ja vaikuttajina. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus todellisuuden moninaisuudesta. Tapahtumat muovaavat samanaikaisesti toinen toisiaan ja mahdollistavat monenlaiset suhteet. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja fenomenologisen tutkimuksen keskeisin tutkimuskohde on ihmisen kokemus. Fenomenologia on ohjannut ja perustellut kaikkia tämän tutkimuksen vaiheita: oman ymmärryksen arviointia, tiedonkeruuta ja tulosten analyysia. (Hirsjärvi 2004, 152; Virtanen 2006, 152–153.) Tutkimusta on toteutettu aineiston ja tutkimuksen empiirisen osuuden johdattamana. Näin ollen vapaaehtoistoiminnan ilmiöön suhtaudutaan aineistolähtöisesti ja kokemuksia tulkitaan fenomenologisen lähestymistavan mukaisesti ilman ennalta määrättyä tiukkaa teoreettista viitekehystä. Pohdinnassa esitetään kuitenkin yhtymäkohtia tutkimuslöydösten ja aiemman vapaaehtoistoimintaa käsittelevän tutkimuskeskustelun välille.

Epistemologisissa tarkasteluissa keskitytään tiedostamisen ja tiedonsaannin ongelmiin, kysymillä metodisella otteella pystytään parhaiten lähestymään tutkimuskohdetta ja mikä suhde vallitsee tutkijan ja tutkimuskohteen välillä, sekä onko valittu metodi pätevä? (Hirsjärvi 2004, 121–122.) Johdannossa toin esille tutkijan suhteeni tutkimuskohteeseen etäisenä. Läpi tutkimusprosessin olen tarkastellut vapaaehtoistoimintaa ikään kuin ulkopuolisen silmin, omia kokemuksia toiminnasta vapaaehtoisena ei ole. Näin koen tutkimuskentän olleen hyvin mielenkiintoinen, tuore ja inspiroiva, mikä on myös osaltaan vaikuttanut tutkimusprosessin etenemiseen aikataulussa. Olen yrittänyt ymmärtää vapaaehtoisuutta ilman omia henkilökohtaisia kokemuksia ja ainoastaan tutki-

musaineiston ja aiempien tutkimusten valossa lisännyt ymmärrystä vapaaehtoistoimijoiden elämissä maailmasta. Fenomenologia ja kokemusten tutkiminen perustelee kirjalliset tekstit tutkimusaineistona. Vapaasti tuotettu teksti ja mahdollisuus täyteen anonymiteettiin postivastauksin on taannut kirjoittajille turvallisen mahdollisuuden kertoa henkilökohtaisia elämän asioita.

4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimusprosessin kuluessa tutkimuskysymykset muotoutuivat ja tarkentuivat uudelleen, erityisesti aineistonhankinnan ja aineistoon perehtymisen jälkeen. Aineiston luonne on lopulta johtanut koko tutkimustehtävän tarkennukseen. Elämäntieteen kokemukset ja kuvaukset vapaaehtoistoiminnan kasvatuksellisuudesta kattoivat kaikki kertomukset ja siten muodostui rikas ja monipuolinen aineisto.

Tutkimusprosessin alussa tutkimustehtävänä oli kuvata ja ymmärtää aktiivista vapaaehtoistoimintaa ja toiminnan merkityksiä, sekä suhteuttaa näitä yksilön elämäntieteen kulkuaan. Lopulta elämäntieteen on pysynyt tutkimuksen lähestymistapana ja aktiivitoimijat tutkimuksen keskiössä, mutta vapaaehtoistoiminnan merkitykset ilmenivät tutkimusaineistossa lähinnä kokemuksina vapaaehtoistoiminnasta. Kuten aiemmassa vapaaehtoistoimintaa käsittelevässä tutkimuksessa on todettu (mm. Grönlund 2012a), todettiin myös tällä aineistolla vapaaehtoistoiminnan kasvatuksellinen merkittävyys. Lopulta vapaaehtoistoiminnan tarkastelu kasvattajana elämäntieteen muotoutui tutkimustehtäväksi ja selitettäväksi ilmiöksi tämän tutkimuksen aineistolla. Vapaaehtoistoiminnan kasvatuksellista olemusta ei aineistonkeruun vaiheessa kysytty suoraan tutkimuskohteilta, joten lopulliset tutkimuskysymykset on muotoiltu tämä huomioiden.

Tutkimustehtävänä on vapaaehtoistoiminnan kasvatuksellisuuden lisäksi selvittää, miten vapaaehtoistoiminta näyttäytyy ja painottuu elämäntieteen kulkuaan, vaikuttavatko elämäntieteen jaksot, käännekohdat tai siirtymät vapaaehtoistoiminnan aktiivisuuteen? Tutkimuksella pyritään kuvaamaan vapaaehtoistoimijan kasvupolkuja lapsuudesta ja nuoruudesta aikuiseksi vapaaehtoistoimijaksi: millaisen kasvupolun toiminta vapaaehtoisena tekijälleen luo ja millaisena vapaaehtoistoiminta näkyy yksilön kokonaisvaltaisessa elämässä. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita aktiivisten vapaaehtoisten kokemuksista ja näkemyksistä ja halutaan heidän äänensä kuuluviin kaikkien muiden jäsenten joukosta. Tutkimuksessa määritellyiden aktiivivapaaehtoisten osuus kokonaisjäsenmäärästä on kuitenkin melko pieni. Tarkasti rajatuilla tutkimuskohteilla uskotaan olevan tärkeää ja kuulemisen arvoista tietoa vapaaehtoisuuden, elämäntieteen kulkuaan ja elämän rakentumisen yhteyksistä.

Tutkimustehtävä on rajattu ainoastaan järjestöaktiiveihin eli toiminnassa säännöllisesti, pitkään mukana olleisiin vapaaehtoiisiin. Aktiivista vapaaehtoisuutta määrittää yhteisöllisyys, osallisuus ja vastuu. On tärkeää saada aktiivisten joukon ääni kuuluviin, vaikka järjestötyölle on myös tärkeää saada toimintaansa uusia jäseniä. Tutkimuksessa kuitenkin pääpaino on yksilöissä sosiokonstruktiivisina elämänsä aktiivisina toimijoina, rakentajina ja vaikuttajina, ei ainoastaan vapaaehtoisina järjestöyöntekijöinä. Tutkimuskohteet mielletään järjestötyön ja vapaaehtoistoimijoiden luottohenkilöiksi, jotka toiminnallaan ja kokemuksellaan siirtävät Punaisen Ristin arvoja ja periaatteita myös tuleville uusille harrastajille. Heidän toiminnastaan välittyvät niin yksilölliset merkitykset kuin kansalaisaktiivisuus itsestä ulospäin (mm. Harju 2003). Heidän elämäkerrallisten kertomusten esiintuominen ja kuuleminen voi herättää mielenkiintoa myös vähemmän aktiivisissa vapaaehtoisissa ja voi rohkaista uusia mukaan toimintaan.

Tutkimuksessa esitetään kaksi kysymystä:

1. Millaisena kasvattajana vapaaehtoistoiminta näyttäytyy kertomuksissa?
2. Millainen yhteys elämänrakenteilla on vapaaehtoistoimintaan ja aktiivisuuteen?

4.3 Aineistonhankinnan prosessi

4.3.1 Tutkimuskohteiden valikoituminen

Tutkimusta on toteutettu joustavasti ja suunnitelmia muutettu olosuhteiden mukaisesti tutkimussuunnitelman ja prosessin edetessä. Tutkimukseen etsittiin marras-joulukuussa 2013 aktiivisia vapaaehtoistoimijoita, joiden toimintaa vapaaehtoisena määrittävät *yhteisöllisyys, osallisuus ja vastuu*. Vapaaehtoista ei tässä tutkimuksessa mielletä ainoastaan sellaiseksi toimijaksi, joka on osallistunut useasti, vaan toiminnan sisältöön ja vastuualueisiin kiinnitettiin huomiota enemmän. Näin määriteltynä vapaaehtoinen on ollut mukana järjestön yhteisöllisessä ryhmätoiminnassa, esimerkiksi nuortenryhmissä tai ensiapuryhmissä. Tällä rajattiin pois itsenäisesti suoritettava vapaaehtoistoiminta, kuten verenluovutus. Koska tutkimuksessa halutaan ymmärtää vapaaehtoistoimintaa yksilön elämässä kasvattajana, mielletään tärkeäksi toiminnan sosiaalinen ulottuvuus ja yhteisö. Osallisuus vapaaehtoistoiminnassa ymmärretään toiminnan suunnitteluna, toteutuksena ja arviointina. Aktiivinen vapaaehtoinen määriteltiin jo tutkimuksen esiymmärrysvaiheessa moniulotteisesti mukana olevaksi järjestön toimijaksi, ollen enemmän kuin pelkkä toimintaan osallistuja. Vastuu-

tehtävillä tarkoitetaan vapaaehtoisen luottamustoimia osastossa tai toimikunnissa, sekä vastuun kantamista toisista vapaaehtoisista esim. lasten ja nuorten leireillä tai ryhmätoiminnassa.

Nuorisotyön ja -tutkimuksen harjoittelu SPR Hämeen piirin nuorisotoiminnassa ohjasi tutkimuskohteiden valintaa ja lopulta elämänkulun tarkastelun painotusta lapsuuteen, nuoruuteen ja aikuisuuteen. Nuorisotoiminnan suunnittelija oli tukenani valitsemassa sopivia aktiivivapaaehtoisia ja jo pelkän iän puolesta moni tutkittavista oli toimijana Punaisen Ristin nuorisotoiminnassa. On kuitenkin tärkeää, että tutkimuskohteiden historia järjestössä ulottuu varhaisiin vuosiin tai nuoruuteen, sillä vapaaehtoistoimintaa pyritään ymmärtämään kasvattajana elämänkulun varrella. Näin toimintaa tarkastellaan kasvu- ja oppimisympäristönä aina lapsuudesta tähän päivään tutkimuskohteiden elämässä. Tuloksia tarkasteltaessa on huomioitava kohteiden ikä ja vapaaehtoistoiminnan muoto, tässä tutkimuksessa pääasiassa Punaisen Ristin nuorisotoiminta ja ensiaputoiminta. Tutkimus pyrkii ymmärtämään vapaaehtoistoimintaa ainutlaatuisten kokemusten kautta, eikä voi juuttua liioin toiminnan spesifiin sisältöön.

Yhteydenpito vapaaehtoisiiin ja aineiston hankinta oli monivaiheinen prosessi. Edellä esitellyn aktiivivapaaehtoisen määritelmän mukaan lähestyin kirjeitse joulukuussa 2013 yhteensä neljääkymmentäviittä (45) Suomen Punaisen Ristin Hämeen piirin vapaaehtoista ja kysyin halukkuutta osallistua tutkimukseen (liite 1). Kirje lähetettiin usealle aktiivitoimijan kriteerit täyttävälle henkilölle, sillä arvelin vastausprosentin lopulta kuitenkin tästä heikkenevän. Postituskuluista vastasi Hämeen piiri ja osoitelähteenä toimi Punaisen Ristin jäsenrekisteri. Piiritoimiston työntekijät auttoivat haarukoimaan jäsenmäärästä juuri tähän aktiivista vapaaehtoistoimintaa käsittelevään tutkimukseen sopivimmat henkilöt. Postilla lähetetyn kirjeen lisäksi olin puhelinyhteydessä vapaaehtoisiiin ja kerroin tutkimussuunnitelmista. Tutkimus sai heti osakseen mielenkiintoa, mutta lopulta puhelinkontakti vapaaehtoisiiin oli välttämätön, pelkkä kirjetiedotus olisi monelta unohtunut joulunalusajan kiireissä. Osalle postitettiin aineisto-ohjeet (liite 2) kotiin palautuskuorineen, osa vapaaehtoisista tuotti aineiston Tampereen piiritoimistolla järjestetyssä tilaisuudessa. Aineiston tuottamiseen järjestin kaksi iltaa Hämeen piiritoimiston koulutustilassa tammikuussa 15.1.2014 ja 29.1.2014. Hämeen piiri hankki iltojen tarjoilut, sekä muistitikut kiitokseksi kaikille tutkimukseen osallistujille.

Lopullisen tutkimusaineiston muodostaa yhdeksäntoista (19) elämänkulun aikajanaa sekä kertomusta vapaaehtoistoiminnasta. Postitse vastanneita vapaaehtoisia oli lopulta yhteensä kahdeksan (8) kappaletta ja piiritoimiston tilaisuuksiin osallistui yksitoista (11) vapaaehtoista. Jokainen vas-

taaja tuotti sekä aikajanan että kertomuksen. Iältään vastaajat olivat aineiston tuottamisen hetkellä 20–45 -vuotiaita.

Fenomenologisen erityistieteen tavoite on saada esille tutkittavan kokemuksia. Aineisto hankittiin siten, että vaikuttaisiin tutkijana mahdollisimman vähän tutkittavien esiintuomiin kokemuksiin. Tilanne järjestettiin siten, että tutkittavat saivat vapaasti ja avoimessa ilmapiirissä tuoda esiin kokemuksia, joita ovat vapaaehtoistoiminnassa ja elämässään kokeneet. Myös johdattelevat apukysymykset laadittiin mahdollisimman avoimiksi. (mm. Virtanen 2006, 170.) Tässä tutkimuksessa kirjallinen aineisto mahdollisti nimettömänä vastaamisen ja aitojen kokemusten tuottamisen, eikä tutkittavan tarvinnut pohtia esimerkiksi haastattelutilanteessa kohdattavia anonymiteettikysymyksiä tai tutkijan läsnäolon vaikutusta vastauksiinsa. Olen kuitenkin työskennellyt harjoittelijana Hämeen piirillä, joten kasvokkain keskustelu ja kohtaaminen haastattelussa olisi voinut suunnata tutkittavien vastauksia. Analyysivaiheessa pyysin joihinkin kertomuksiin tarkennusta syventävin kysymyksiin, mikäli koin tarpeelliseksi ja vastaaja oli antanut tähän suostumuksensa aiemmin.

4.3.2 Elämänkulun aikajanat

Tutkimusaineiston tuottaminen koostui kahdesta tehtävästä, aikajanasta ja kirjoitelmasta. Ensin vapaaehtoiset täyttivät valmiin, pelkistetyn aikajanapohjan. Tämä oli jokaiselle samanlainen, isolle A3-tulosteelle muotoiltu nuolikuviokuva, johon he kirjoittivat elämänkulkua ja -rakenteita sekä tämän jälkeen merkitsivät Punaisen Ristin vapaaehtoistoiminnan osaksi näitä. Tehtävän tarkoituksena oli selvittää vapaaehtoistoiminnan osuutta, näyttäytymistä ja painottumista erilaisissa elämänjaksoissa, tapahtumissa ja siirtymissä. Vapaaehtoisia pyydettiin tekemään näkyviksi aktiivisemmat ja hiljaisemmat vaiheet vapaaehtoistoiminnassa elämänkulun varrella asteikolla yhdestä (vähiten aktiivisuutta) kolmeen (eniten aktiivisuutta) (tehtävänanto, liite 2). Aikajanaa täytettiin kahdella värillä, sinisellä ja punaisella. Tällä tavoiteltiin selkeyttä ja yhteneväisyyttä janojen rakenteisiin ja teknisesti helpotusta janojen läpikäyntiin myöhemmin analyysi- ja tulkintavaiheessa. Aikajana-tehtävä johdatti tutkimuskohteet pohtimaan omaa elämänkulkuaan, elämismailmaansa ja vapaaehtoistoimintaa elämänhistorialliseen muotoon, jota seurasi yksityiskohtaisempi kirjoitustehtävä vapaaehtoistoiminnan merkityksistä ja kokemuksista.

Elämänkulun aikajana-tehtävällä tutkimuskohteet saivat mahdollisuuden jäsentää ajatuksiaan aluksi janelle elämänkulun muotoon ja muistella missä kaikessa olivat olleet mukana vapaaehtoistoimintaan liittyen. Janoilla tavoiteltiin kohteiden muuta elämäntilannetta, elämänrakenteita ja elämänkul-

kua, jossa vapaaehtoisuus oli ollut läsnä. Tutkimuskohteille tarinan kirjoittaminen tuntui olevan helpompaa aikajanan hahmottelun jälkeen, jossa ajatuksia oli jo voitu jäsentää elämäkerralliseen muotoon. Tunnelma piiritoimistolla kirjoitustilaisuuksissa pyrittiin tekemään rennoksi tarjoiluiden ja rauhallisen taustamusiikin saattamana. Vapaaehtoiset tunsivat toisensa ennestään, joten tilanne oli hyvin tuttavallinen ja jokaisen kirjoittaessa omaa tarinaansa vaihdettiin samalla myös kuulumisia keskenään.

4.3.3 Kertomukset vapaaehtoistoiminnasta

Kvalitatiivisen tutkimuksen myötä ovat yleistyneet tiedonkeruutavat, joissa pyritään ymmärtämään toimijoita heidän itsensä tuottamien kertomusten, tarinoiden ja muistelujen avulla. Tässä yhteydessä voidaan puhua elämäkerrallisista lähestymistavoista ja persoonallisiin dokumentteihin perustuvasta tutkimuksesta. Elämäkertoissa tutkimuskohteet itse päättävät, mistä asioista puhutaan. He voivat valita kerrottavaksi heille tärkeitä asioita, kokemuksia ja elämäntilanteita haasteineen ja onnistumisineen. (Hirsjärvi 2004, 206–207.) Toisena aineistona on käytetty kertomuksia elämästä ja vapaaehtoistoiminnasta, tutkittavia pyydettiin kertomaan erityisesti itselle merkityksellisistä tapahtumista. Aikajanan täyttämisen jälkeen seurasi kertomukset vapaaehtoistoiminnasta ja toiminnan merkityksistä johdattavien kysymysten avulla (liite 2). Kertomusten avulla tavoitettiin vapaaehtoistoiminnan kokemuksia ja merkityksiä yksilölle. Analyysivaiheessa käsin kirjoitetut kertomukset muutettiin sähköiseen muotoon. Tässä tutkimuksessa narratiivisuus nähdään metodina, joka mahdollistaa parhaiten aineiston hankkimisen ja jolla tavoitetaan vastauksia elämäkerrallisiin tutkimuskysymyksiin. Omaelämäkerrallisella tietoisuudella tarkoitetaan ihmisen käsitystä siitä, kuka hän on ja missä hän on ollut, sekä missä on nyt ja mihin on menossa. Elämäkertomuksissa yksilöt kertovat itsestään ja antavat merkityksiä kokemuksilleen. (Huotelin 1996, 24, 28.)

Narratiivisuus ja elämän rakentuminen kertomuksin ei siten ole yleisempänä teoreettisena lähestymistapana tässä tutkimuksessa. Tutkittaessa vapaaehtoistoiminnan ilmentymistä, painotuksia ja kokemuksia yksilön elämänkulussa on narratiivinen, kerronnallinen tutkimus kuitenkin menetelmällisesti perusteltua tavoitellen vastauksia kuvaileviin tutkimuskysymyksiin. Henkilökohtaiset vapaaehtoisuuden tarinat valmiiksi tuotettuina kertomuksina ovat olleet myös tutkimusaikataulullisesti perusteltu valinta. Vapaaehtoistoiminta kasvattajana, osana yksilön elämänkulkua ja elämänrakenteita, asettaa tutkimuksen kasvatustieteelliseen keskusteluun, eikä esimerkiksi yhteiskuntatieteisiin, jolloin tutkittaisiin esimerkiksi vapaaehtoistyötä kansalaisyhteiskunnan rakentajana.

Tarinallisella lähestymistavalla pyritään tuomaan esiin tutkimuskohteiden oma tapansa antaa asioille merkityksiä, kertomukset toimivat välittäjinä. Analyysin tekeminen lähtee aineistosta, merkityksiä ei haeta ennalta valitun teorian kautta. Kuitenkin tärkeää on tiedostaa, että tulkinnassa on tutkijan ääni viime kädessä esillä. Tarinallinen lähestymistapa auttaa ihmisiä reflektoimaan omaa elämäntapaa, koska se on kiinnostunut ihmiselle merkityksellisistä asioista. (Hänninen 2000, 34.) Tarinallista lähestymistapaa käyttävä tutkija ajattelee tiedon luonteen olevan kokemuksellista ja todellisuus jäsenetään kielen avulla. Koska elämässä ei ole oikeiksi todistettuja yksiselitteisiä totuuksia, on tehtävä tulkintoja. Tarinallinen tutkimus tuo esille ihmisten tavan antaa merkityksiä eri asioille, sen analyysi on siten aineistolähtöistä. Aineistosta nousee asioita, jotka ovat ainutkertaisia ja kontekstiinsa sidottuja, mutta silti ne ovat myös yleisiä. Yleisiä ne ovat siksi, että ne esittävät yleisen totuuden ainutkertaisesta kokemuksesta sosiaalisessa todellisuudessa. (Mäkisalo-Ropponen 2007, 40; Mäntylä 2007, 59.) Vaikka tutkimus kohdistuu Punaisen Ristin Hämeen piirin vapaaehtoiseihin, voi heidän yksittäisistä tarinoistaan johtaa yleisiä varovaisia tulkintoja osallisuuden ja vapaaehtoistoiminnan kasvattavuuteen liittyen.

4.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi metodisena viitekehyksenä

Kertomuksista ja aikajanoista koostuvaa tutkimusaineistoa on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin. Analyysi aloitettiin kertomuksista, jotta kokonaiskuva vapaaehtoistoiminnasta hahmottui, vasta tämän jälkeen käsiteltiin aikajanoita. Tulokset raportoidaan myös tässä järjestyksessä. Sisällönanalyysissa on edetty mm. Syrjäläisen (1994) mallintaman seitsemänportaisen vaiheasteikon mukaisesti:

1. Perinpohjainen tutustuminen aineistoon ja tutkijan ”herkistyminen”
2. Aineiston sisäistäminen ja teoretisointi
3. Aineiston karkea luokittelu
4. Tutkimustehtävän ja käsitteiden täsmennys
5. Ilmiön esiintymistiheyden ja poikkeusten toteaminen, uusi luokittelu
6. Saatujen luokkien puoltaminen ja horjuttaminen aineiston avulla
7. Johtopäätökset ja tulkinta

Ensivaikutelma aineistosta muodostui jo aineistonkeruutilanteessa, monitasoisessa purkuvaiheessa ja muistiinpanojen puhtaaksikirjoitusvaiheessa. Sisällönanalyysin tavoitteena on ollut järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Tutkijan tehtä-

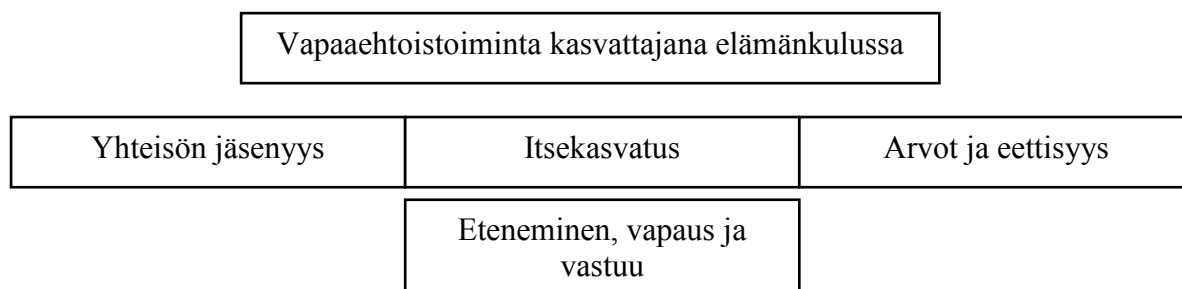
vänä on pyrkiä luomaan hajanaisesta aineistosta mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota sisältävä kokonaisuus, jonka avulla pystyy tekemään johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Sisällysanalyysi on keino jäsentää empiiristä aineistoa tulkintaa varten. Analyysissä pyritään totuudenmukaisuuteen, uskottavaan tulkintaan sekä perustelemaan tehtyjä ratkaisuja. (Puusa 2011, 116–117.)

Aineiston purkuvaihe oli monitasoinen, kertomuksia ja aikajanoja tarkasteltiin sekä kokonaisuutena että erikseen. Lukukertojen aikana kirjattiin ylös alustavia havaintoja ja huomioita, joista alkoi muodostua aineiston alustava hahmo ja jäsenitys. Kun kokonaishahmo aineistosta oli muodostunut helmikuussa 2014, pilkottiin aineisto osiin tarkastelemalla ensin perusteellisesti kertomuksia, sillä näiden ajateltiin tuottavan aikajanoja monipuolisemmin informaatiota tutkittavasta ilmiöstä.

Ensin kertomuksille suoritettiin yksittäistä läpilyöntä, jonka jälkeen alettiin kiinnittää huomiota toistuviin asiasisältöihin ja näiden kategorisointeihin. Aineiston alkuperäisilmaisuja pelkistettiin ja tehtiin heuristisia luokituksia. Samaa tarkoittavat samankaltaiset ilmaisut yhdistettiin samaan kategoriaan, minkä jälkeen ne nimettiin sisältönsä mukaan. Jokaisesta kertomuksesta huomioitiin tutkimustehtävä mielessä pitäen pääsisällöt, jotka tässä vaiheessa analyysia tiivistivät kertomukset kymmeneen asiakategoriaan. Tarkasteluun nousivat piirteet, jotka olivat yleisiä useille kertomuksille. Aineistoa yhdistelemällä löydettiin samankaltaisuuksia ja toistumia eri kategorioiden esiintymisen väliltä, apuna käytettiin värejä havainnollistamaan asiasisältöjen välisiä eroja.

Tässä alkuvaiheessa analyysia kertomuksista muodostuivat seuraavat kategoriat: yhteisöllisyys, identiteettityö, eteneminen vapaaehtoistoimijana, kansainvälinen toiminta, Punaisen Ristin arvot ja periaatteet, vapaaehtoistoiminta kasvattajana ja opettajana, nimetty merkitys/palo toimintaan, toiminnan hiljaisemmat vaiheet, toimijoiden väliset ristiriidat/kielteiset kokemukset sekä merkityksellinen toinen vapaaehtoistaipaleella. Lopulta nämä sisällön mukaiset kategoriat tiivistettiin ja suhteutettiin toisiinsa siten, että tutkimuksen tulokset muodostuvat neljästä kokemusluokasta, joilla selitetään vapaaehtoistoimintaa kasvattajana (kuvio 1). Empiirisestä aineistosta on pyritty luokkien kautta kohti käsitteellisempää ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Lopulta tutkimus kuvaa vapaaehtoistoimintaa kasvattajana neljän alaluokan kautta: yhteisön jäsenyys, itsekasvatus, arvot ja eettisyys, eteneminen, vapaus ja vastuu. Luokkien nimeämisessä huomioitiin tutkimuksen tavoite kuvata ja ymmärtää vapaaehtoistoiminnan kasvatuksellista olemusta elämäkulussa, jokaisella on pyritty osaltaan vastaamaan osoitettuun tutkimuskysymykseen. Nämä sisällönanalyysin tuloksena

muodostuneet tutkimuksen päälöydökset aineistolainauksineen ja tulkintoineen esitellään seuraavassa luvussa.

kuvio 1. Kertomuksista sisällönanalyysin menetelmin muodostuneet kokemusluokat.

Vapaaehtoisten aikajanoja tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin vasta kertomusten jälkeen, kun kokonaiskuva vapaaehtoistoinnasta ja kokemuksista oli hahmottunut kirjoitelmien huolellisen läpikäynnin myötä. Tässä vaiheessa analyysia vapaaehtoistointia suhteutettiin osaksi elämäkulua tarkastellen kertomuksia ja aikajanoja rinnakkain. Jokaisesta aikajanasta listattiin elämänrakenteita ja verrattiin näitä kertomuksiin. Tässä vaiheessa kiinnitettiin myös huomiota aikajanoille merkittäviin vapaaehtoistoinnin aktiivisuustasoihin ja näiden vaihteluihin. Janojen huolellisen läpikäynnin, asiasisältöjen listauksen ja kertomuksiin suhteuttamisen myötä tehtiin tulkintoja siitä, millainen yhteys elämänrakenteilla on vapaaehtoistointaan ja aktiivisuuteen. Aikajanoissa ilmeni seuraavia kirjattuja elämäkulun sisältöjä ja rakenteita: alakoulu, yläkoulu, rippikoulu, teini-ikä, lukio, ammattikoulu, opinnot lukion jälkeen; yliopisto, AMK, muutto omaan kotiin, itsenäistyminen, muutot elämäkulun myöhemmissä vaiheissa, matkustaminen ulkomailla, työelämään siirtyminen, parisuhde, avioliitto, rakkaus, vanhemmuus, lapset, lasten kouluunmeno, lasten kasvaminen, muut harrastukset, elämän vastoinkäymiset; sairastuminen, työttömyys, avioero, oma jaksaminen, masennus. Nämä asiasisällöt tiivistettiin ikäkausittain kuvion 2 tavoin.

Aikajanoissa ilmenneet elämänrakenteet ja sisällöt jaettiin kronologisesti lapsuuden, nuoruuden, myöhäisen nuoruuden ja aikuisuuden elämänvaiheiden alle. Koska tutkimuskohteet ovat toimineen vapaaehtoisina erityisesti Punaisen Ristin nuorisotoiminnassa, ovat nuoruusvuodet tapahtumiseen ja siirtymiseen vahvasti painottuneet aineistoissa. Aikajanoissa esiin nousseet sisällöt ikävuosina 13–30 on jaettu kuitenkin nuoruuteen ja myöhäiseen nuoruuteen. Tällä halutaan korostaa elämäntakojen eroavaisuuksia, itsenäistymistä ja vapaaehtoistoinnin luonteen muutosta. Toiminta vapaaehtoisena näissä elämänvaiheissa on luonteeltaan erilaista vastuun lisääntyessä ikävuosien ja

kokemuksen myötä. Aktiivivapaaehtoisten toiminnan huippuvuodet näyttäisivät linkittyvän juuri ikävuosiin 20–30, joka mielletään tässä tutkimuksessa myöhäiseksi nuoruudeksi, jolloin itsenäistyminen on lisääntynyt ja vastuun otto oman elämän asioista on nuoruuden vaihetta syvempää. Kuitenkin lapsuus ja nuoruus ovat merkittäviä jaksoja vapaaehtoistoimijana kasvamiselle.

Lapsuus	Nuoruus	Myöhäinen nuoruus	Aikuisuus
alakoulu	yläkoulu rippikoulu teini-ikä lukio ammattikoulu	yliopisto ammattikorkeakoulu muutto omilleen matkustaminen parisuhde vastoinkäymiset opiskelussa sairastuminen oma jaksaminen	paikkakunnan vaihdokset matkustaminen työelämään siirtyminen avioliitto vanhemmuus vastoinkäymiset työssä avioero sairastuminen oma jaksaminen

kuvio 2. Aikajanoista sisällönanalyysin menetelmin muodostuneet luokat.

Aineiston analyysivaiheessa ja tutkimusprosessin edetessä tutkimuskysymykset muokkautuivat ja aineistolla selitettäväksi ilmiöksi muodostui tässä tutkimuksessa vapaaehtoistoiminnan kasvatuksellisuus elämäntilanteissa. On huomioitava, ettei tätä kysytty suoraan tutkimuskohteilta aineistonhankinnan vaiheessa, vaan tällöin kiinnostus ja tarkastelu keskittyi enemmän vapaaehtoistoiminnalle annettuihin merkityksiin. Aineiston huolellinen läpikäynti kuitenkin osoitti merkityksen käsitteen haasteellisuuden ja aineiston huomattiin kertovan ennemminkin vapaaehtoisten kokemuksista. Tässäkin tutkimuksessa laadullinen aineisto kuitenkin monipuolisuudessaan vastaa siihen, mitä kysytään, joten lopulta tutkimuskysymykset rajattiin aineistoon perehtymisen myötä uudelleen vapaaehtoistoiminnan merkityksistä kasvatuksellisuuteen ja kokemuksiin. Elämäntilanteet vapaaehtoistoiminnan peilinä ja lähestymistapana on puolestaan kulkenut mukana läpi tutkimusprosessin.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Vapaaehtoistoiminta kasvattajana -kokemusluokat kertomuksista

Seuraavissa alaluvuissa kuvaan ja selostan sisällönanalyysin menetelmin kertomusaineistosta muodostuneet luokat ja vastaan pääosin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, *Millaisena kasvattajana vapaaehtoistoiminta näyttäytyy kertomuksissa?* Luvussa 5.2 keskityn näiden kokemusluokkien ja aikajanojen yhdistämiseen ja haen vastausta toiseen tutkimuskysymykseen, *Millainen yhteys elämänrakenteilla on vapaaehtoistoimintaan ja aktiivisuuteen?* Luvussa 5.3 tiivistän kertomusten sekä aikajanojen tulokset kokonaisuudeksi. Tulkinta kulkee tämän tulososan ohessa, jolloin alaluvut sisältävät myös kunkin luokan tulkintaa. Yhteys laajempaan tutkimuskeskusteluun osoitetaan pohdinnassa, jossa empiirisen aineiston analyttiset luokat ja johtopäätökset asetetaan dialogiin aiemman tutkimuksen kanssa.

Tutkimuksen keskeinen aineisto muodostuu kertomuksista, joten on luonnollista, että raportoinnissa käytetään kertomusten otteita. Nämä otteet olen pyrkinyt säilyttämään alkuperäisinä. Muutoksia on saatettu tehdä vain epäselvyyksien korjaamiseksi tai henkilöllisyyden tunnistamiseen johtavien tietojen poistamiseksi. Kirjoittajien nimet ja nimimerkit on muutettu yhteneviksi ja numeerisiksi (k1=kertomus yksi). Vaikka tutkimuksella on omat teoreettiset liittymäkohtansa, se perustuu laadullisen tutkimuksen tavoin ensisijaisesti aineiston analyysiin. Tutkimustulokset on nostettu aineistosta ja prosessissa on luotu ikään kuin tutkimuksen omaa teoriaa, jonka suhteutan raportin lopussa muihin aiempiin tutkimustuloksiin. Edellä kuvatulla tavalla ymmärretyssä tutkimuksessa ei ole tarkoitus tehdä laajoja yleistyksiä. Yleistettävyyden sijasta tämä tutkimus pyrkii avaamaan näkökulmia vapaaehtoisuuden ymmärtämiseen kasvattajana siihen liittyvässä elämänculussa ja sen hahmottamisessa.

5.1.1 ”Mahdollisuus olla osa maailmanlaajuista auttamisorganisaatiota on asia, josta olen ylpeä.” Yhteisön jäsenyys

Tarkasteltaessa vapaaehtoistoimintaa kasvattajana, valikoitui kertomuksista paljon lausumia liittyen Punaisen Ristin yhteisöön, kuulumiseen, osallisuuteen ja näiden kautta vastuunkantamiseen laajemmin kansalaisena yhteiskunnassa tai kansainvälisesti. Yhdeksi tulosten kokemusluokaksi ja vapaaehtoistoimintaa kasvattajana selittäväksi teemaksi muodostui siten vapaaehtoistoiminta ja yhteisön jäsenyys. Toiminnassa Punaisella Ristillä yksilö kokee kuuluvansa ja olevansa osa humanitaarista avustusjärjestöä ja tämän osallisuuden kautta vaikuttavansa lähiyhteisöön, aktiivitoimijana monesti laajemminkin esimerkiksi kansainvälisissä avustustehtävissä. Vapaaehtoinen kokee olevansa tarpeellinen voidessaan auttaa muita esimerkiksi ensiaputehtävissä ja tuoden vapaaehtoistoiminnassa kartuttamaansa osaamista esiin. Toiminta kasvattaa yhteisön jäsenyyteen, välittämiseen ja näiden kautta yhteiskunnan kansalaiseksi sekä vaikuttajaksi. Tähän kokemusluokkaan tiivistyvät kansalaistoiminnan ja aktiivisen kansalaisuuden ajatukset.

Punaisen Ristin vapaaehtoistoiminnan kautta löytyneistä tärkeistä kavereista, elinikäisistä ystävyys-suhteista sekä yhteisöllisyyden kokemuksista kirjoitettiin tarinoissa runsaasti. Maailmanlaajuista Punaista Ristiä kuvattiin yhtenä isona kattoyhteisönä, jonka alle mahtuu pienempiä toimintaa ja periaatteita toteuttavia ryhmiä piireittäin ja paikallisilla osastotasoilla. Tämän tutkimuksen vapaaehtoistoimijat muodostavat yhteisönsä seuraavasti järjestöhierarkiassa:

maailmanlaajuinen Punainen Risti
Suomen Punainen Risti
Hämeen piiri
Hämeen piiriin kuuluvat osastot
toimintaryhmät, toimikunnat, hallitus, luottamustehtävät

”Ainakin koen olevani osa jotain suurta ja tärkeää, jonka tarkoitus on tehdä hyvää kanssaihmisille. Lisäksi toiminnassa tapaa jatkuvasti uusia ihmisiä ja solmii uusia ystävyys-suhteita. Myös vanhojen hyvien ystävien tapaaminen on yksi syy miksi olen mukana.” (k1)

”Mahdollisuus olla osa maailmanlaajuista auttamisorganisaatiota on asia, josta olen ylpeä. On hienoa nähdä, mitä kaikkea vapaaehtoistoimintana saadaan aikaan.” (k2)

”Tunnen aina olevani tarpeellinen, kun teen vapaaehtoistyötä ja parasta toiminnassa on se, kun näkee oman pienen teon vaikuttavan toiseen ihmiseen.” (k3)

Aineisto kuvaa enimmäkseen yhteisön jäsenyyttä paikallisissa toimintaryhmissä, kuten ensiapuryhmät ja nuorisoryhmät. Kertomuksista välittyi vahvaa osastotason ryhmähenkeä, mutta myös muutama kommentti liittyen maailmanlaajuiseen Punaisen Ristin yhteisöön esitettiin. Vapaaehtoiset kokevat merkitykselliseksi ja tärkeäksi olla osa maailmanlaajuisesta avustusjärjestöä, kuulua johonkin, jonka periaatteet ja arvopohjan voivat jakaa. Nuorena koettu hyväksyntä paikalliseen osastoyhteisöön ja nuorten toimiminen yhdessä osaston aikuisten kanssa koettiin tärkeäksi. Aktiivivapaaehtoiseksi kasvun ja kansalaistoimintaan kiinnittymisen kannalta onkin tärkeää luoda hyväksyvä, kannustava ja salliva kasvuympäristö lapsena mukaan tuleville harrastajille, jolloin kipinä kansalaistoimintaan voi saada alkunsa nuorella iällä. Näin organisoitu vapaaehtoistoiminta voi mahdollistaa nuorten osallisuutta ja tämän lisäämistä yhteiskunnassa. Järjestön paikalliselta osastotasolta voi edetä halutessaan kohti vastuullisempia luottamustehtäviä.

”Hetimit ensimmäisestä vuodesta lähtien saimme osallistua muun osaston mukana keräyksiin, mikä tuntui varsinkin nuorena todella tärkeältä ja vastuulliselta työltä.” (k4)

”Olenkin usein pohtinut, ettei Nälkpäivän merkitys liity vain katastrofirahaston kerättämiseen tai Punaisen Ristin julkisuuteen, vaan sillä on merkittävä rooli osaston yhteisenä ponnistuksena, joka yhdistää erillään toimivia ryhmiä ja vapaaehtoisia.” (k4)

”Tietyissä tehtävissä yhteisöllisyys on jotain suurempaa kuin mitä missään muualla olen kokenut. Luottamus toisiin ihmisiin, toimijoihin, on oltava suuri, ehdoton. Muuten emme pysty toimimaan yhdessä, samaan tulokseen päästäksemme.” (k5)

”Ennen kaikkea oli hienoa löytää porukka, jonka kanssa oli mukava tehdä kaikkea ja johon tunsin kuuluvani. Ystävänä oli yhtä täysillä mukana kuin minä, jos ei enemmän. Lukiossa puhuttiin aina siitä, mitä viime kerralla tapahtui. Laskin päiviä seuraavaan tapaamiseen.” (k6)

Mikäli vapaaehtoistoimintaan oli tultu mukaan nuorena, mainittiin kannustimena erityisesti ikätoverit. Mukaan toimintaan oli saatettu tulla kavereiden johdattelemana, erityisesti alakoulu- ja yläkouluikässä. Maailmanlaajuiseen Punaisen Ristin yhteisöön kuulumisen, osallistumisen ja kansalaistoiminnassa laajemmin vaikuttaminen näyttäisivät olevan tärkeämpiä kannusteita hieman vanhemmalla iällä, lapsena ja nuorena toimintaan kiinnittää ensimmäisenä kaverit, mukava ajanviete ja tiivis ryhmä kanssavapaaehtoisia. Tämä on vapaaehtoisen kasvun kannalta toki tärkeä vaihe, jotta aktiivitoimijuus alkaa kehittyä. Samanhenkiset ihmiset ja toimintayhteisö ovat tärkeitä myös iäkkäämmille vapaaehtoisille, mutta ikävuosien lisääntyessä vapaaehtoistoiminnalle annettiin muitakin merkityksiä. Näistä lisää seuraavissa kokemusluokissa.

”Ensikosketus Punaisen Ristin toimintaan tapahtui kuudennella luokalla. Tällöin muutama kaveri pyysi mukaan paikkakunnalla toimivaan nuorisoryhmään. Tuolloin tärkeintä antia toiminnassa olivat ystävät sekä innostus ensiapuun hauskana toimintana.” (k7)

Merkityksellinen, tiivis toimijoiden yhteisö näyttäisi olevan yhteydessä uuden oppimiseen, itsensä kehittämiseen, toisiin vapaaehtoisiiin ja yhdessä tekemiseen. Ystävät ovat nuorille harrastajille jopa toiminnan päämerkitys, tämän jälkeen elämänkulussa suuremman merkityksen saavat esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan arvot ja periaatteet. Voidaan olettaa, että yhteisön on oltava kannustava ja tukeva, jotta aktiivitoimijuus järjestössä voi kehittyä ja tämän myötä tukea yksilön aktiivista kansalaisuutta laajemmin yhteiskunnassa.

”Olen saanut toimia taitavien ihmisten parissa ja heidän avullaan olen oppinut paljon. Suurin vaikutus on ollut yhdessä tekemisen tuottamalla mielihyvällä ja jaetulla onnistumisen ilolla. Suurinta antia ovat siis olleet hyvät ihmiskontaktit, hyvät tyypit sekä oppimisen mahdollisuus.” (k7)

”Mitä enemmän sain ystäviä harrastuksen parissa, sitä enemmän halusin erilaisiin tapahtumiin ja koulutuksiin osallistua.” (k2)

Muutamassa kertomuksessa ilmeni, miten vapaaehtoistoiminta ja vahva Punaisen Ristin yhteisö ovat auttaneet solmimaan tiiviitä ystävyysuhteita elämänkulussa ja samanhenkisten ihmisten myötä tuonut helpotusta aiemmin koettuun yksinäisyyteen ja vertaissosiaalisuuden puutteeseen. Yhteisön avulla oli selvitty omista vaikeista kokemuksista ja käännetty omat vaikeudet muiden hyväksi avus-

tustoiminnassa. Yksilö oli voinut kokea kuuluvansa aidosti joukkoon ja tämän vertaisuuden merkitys näkyi tarinoissa. Myös uudelle paikkakunnalle muutettaessa Punaisen Ristin toiminta on helpottanut asettumista sekä sosiaalisen verkoston luomista ja suhteiden solmimista. Toisaalta vapaaehtoistoimintaan liitettiin tarinoissa myös kielteisiä kokemuksia, jotka olivat käytännössä ulossulkeamista tai kilpailua ryhmien ja yksilöiden välillä. Näistä löydöksistä lisää pohdinnassa, jossa tarkastelen humanitarismia hieman kriittisemmin.

”Minulla ei ole koskaan kouluaikana ollut läheisiä ystäviä, joten se, että ympärillä oli paljon samanhenkisiä ihmisiä ja yhteishenki oli vahva, oli minulle melko uutta. Tapasin paljon uusia ihmisiä ja osasta tuli hyvinkin läheisiä ystäviä.” (k9)

”Minulla ei ole koskaan ollut kovin paljon läheisiä ystäviä ja heti alusta lähtien Punaisen Ristin toiminnassa tunsin vihdoin sopivani joukkoon. Ensiapuryhmässämme on erittäin hyvä yhteishenki ja vaikka olen ryhmän muita jäseniä reilusti nuorempi, olen saanut useamman oikein hyvän ystävän.” (k3)

”Muutin uuteen kaupunkiin ja en tuntenut täältä juuri ketään. Kun liityin toimintaan heti melkein muutettuani, sain ystäviä ja kun nämä ystävät ovat mukana toiminnassa, on loogista, että itekin olen toiminnassa mukana ollut.” (k10)

5.1.2 ”Minua on aina kiinnostanut laaja-alainen osaaminen ja moneen eri toimintamuotoon tutustuminen.” Itsekasvatus

Vapaaehtoistoiminta näyttäytyi aktiivien kertomuksissa itsen kehittämisen ja kasvattamisen mahdollistavana areenana. Osallistumisen ja lopulta oman työpanoksen vapaaehtoisena voi valita omien arvojen, kiinnostuksen ja periaatteiden mukaan. Tutkimuksen esiyymmärryksessä vapaaehtoistoiminta miellettiin vapaaksi sivistystyöksi, jossa yksilö kehittää osaamistaan kiinnostuksensa johdattamana. Aineisto vahvistaa tämän käsityksen toiminnasta omaehtoisena ja vapaasti valittuna itsekasvatuksena. Vapaaehtoisena yksilö toteuttaa itselleen tärkeitä arvoja ja erityisesti tämän tutkimuksen aktiivit rakentavat tietoisesti osaamistaan esimerkiksi ensiaputehtävissä. Punaisen Ristin lausahdus ”Löydä oma tapasi auttaa” korostaa yksilölähtöisyyttä ja mahdollisuuksien kirjoa, jokaiselle löytyy jotakin auttamisen muotoja järjestötoiminnassa ikään katsomatta. Vapaaehtoistoiminnan kokemusten mukaan erityisesti aktiivitoimijat rakentavat itseään ja osaamistaan pohtien tietoisesti elämän arvokysymyksiä, kehittären esimerkiksi ensiaputaitoja tai hakeutuen toiminnanohjaajiksi, koulutta-

jiksi tai muihin luottamustehtäviin. Tämä kokemusluokka selittää siten vahvasti vapaaehtoistoiminnan kasvattavaa olemusta ja erityisesti tietoista itseytymistä ja itsekasvatusta toiminnassa. Vaikka lähtökohta tai merkittävä kannustin toimintaan olisi toisten auttaminen ja hyvän tekeminen, saa toiminnasta vapaaehtoisena paljon myös itselleen. Itsekasvatuksen sisällöt tällä aineistolla mukailevat Sivosen (2006) esittämiä: ihmisenä kasvaminen, tietäminen ja toimiminen. Punaisen Ristin aktiivitoimijoiden itsekasvatusprosessi näyttäisi olevan tavoitteellinen ja tietoinen sekä pohjautuvan omakohtaiseen ajatteluun ja itseohjautuvuuteen elämänselityksessä.

Tällä aineistolla vaikuttaa siltä, että vasta hieman vanhemmilla ja vastuullisissa luottamustoimissa olevilla vapaaehtoisilla toiminnasta muotoutuu itsen rakentaja ja itsekasvatuksen merkitys korostuu kokemuksissa. Tässä elämänselityksen vaiheessa vapaaehtoistoimintaa ja elämän arvokysymyksiä aletaan pohtia tietoisemmin. Tällä kokemusluokalla onkin yhteys seuraavaksi esiteltävään luokkaan vapaaehtoistoiminnan arvoista ja eettisyydestä. Lapsille ja nuorille vapaaehtoistoiminnassa tärkeintä ovat ystävät ja yhteisö, kuten edellä todettiin. Tällöin merkitykselliseksi muodostuu mielekäs toimintaympäristö ja vertaiset toverit, mikä johdattelee pohtimaan samoja elämän arvokysymyksiä ja kasvattaa osaltaan mm. vaikuttamaan ja välittämään muista. Itsekasvatuksen kokemusluokan mukaan Punaisen Ristin nuoresta kasvaa ympäristöstään kiinnostunut, omista arvoistaan, periaatteistaan ja osaamisestaan tietoinen ihminen, joka pyrkii kehittämään itseään ja taitojaan tietoisesti uusien haasteiden myötä.

”Sisko on ollut suurin syy alussa siihen, että olen käynyt tapaamisissa ja toiminnoissa mukana. Halusin viettää siskon kanssa aikaa. Omia harrastuksia on ollut aina todella paljon. Alussa itse Punaisen Ristin toiminta ei kiinnostanut juuri ollenkaan. Teini-ikäisenä 15-vuotiaana tuntui välillä, että olin vähän luisumassa väärille raiteille, mutta jatkoin Punaisen Ristin nuorisoryhmässä käyntejä, koska siellä kävi paljon omia kavereitani.” (k11)

Punaisen Ristin vapaaehtoistoiminta kuvattiin kertomuksissa monipuoliseksi, se mahdollistaa monenlaiset projektit ja monialaisen osallistumisen eri toimialojen vapaaehtoistehtäviin. Toisaalta joukosta voi valita itselleen sopivimman toimialueen johon syventyä. Monipuolisuus koettiin hyväksi, etenkin vapaaehtoispolun siirtymävaiheissa. Siirtymillä tarkoitan vaiheita alakouluikäisten toiminnasta nuorisotoimintaan ja tästä eteenpäin. Keskittyminen kokonaisvaltaisesti johonkin tiettyyn kaipaamaan vapaaehtoistoiminnan alueeseen mahdollistaa perusteellisen tietämyksen ja oman asiantuntijuuden kehittämisen. Toisaalta näyttäisi siltä, että vapaaehtoiselle on tärkeää tuoda esiin moni-

puolinen osallisuutensa järjestön toiminnassa ja tietämyksensä monelta eri alueilta. Tästä lisää viimeisessä kokemusluokassa eteneminen, vapaus ja vastuu. Polku järjestöaktiiviksi edellyttää vaiheita, jolloin tutustutaan monipuolisesti toimintaan, josta mahdollisesti sitten myöhemmin iän karttuesa ja tiedon lisääntyessä valikoituu oma asiantuntijuusalue. Näyttäisi kuitenkin olevan vapaaehtoiselle hyvin merkityksellistä, että on voinut olla mukana monessa, mutta myös oma spesifi vapaaehtoistoiminnan alue koetaan tärkeäksi.

”Koen, että minulla olisi elämäntilanteessani parhaiten annettavaa järjestölle keskittyen kapeaan aiheeseen ennemmin syvemmin, kun että puuhailisin vähän siellä täällä.” (k7)

”Minua on aina kiinnostanut laaja-alainen osaaminen ja moneen eri toimintamuotoon tutustuminen, koska niistä saa omaan toimintaan myös osaamis pohjaa. Toiminta oli aktiivista ja monipuolista niin nuorisotoiminnassa, ensiavussa kuin päihdepuolellakin. Kasvatin niin sanotusti vankkaa peruspohjaa järjestöstä.” (k12)

Vapaaehtoistoiminta on tarjonnut elämässä paljon onnistumisen kokemuksia, hyödyksi olemisen tunnetta ja itsetutkiskelun mahdollisuuksia tekijälleen. Näistä erityisesti nuoret näyttäisivät saaneen paljon varmuutta ja rohkeutta muihin elämänalueisiin vapaaehtoisuuden ulkopuolelle. Kertomusten mukaan Punainen Risti näyttää olevan pysyvä osa aktiivien minuutta ja identiteettiä. Joskus kokemukset ja toiminta vapaaehtoisena on myös ohjannut suuntautumaan esimerkiksi tietylle koulutus- alalle ja siten vaikuttanut muihin elämänrakenteisiin.

”Erilaisissa toimintaryhmissä ja -ympäristöissä työskennellessä olen oppinut paljon itsestäni ja siitä, mitä haluan tehdä, mistä pidän ja mistä en. Olen myös oppinut enemmän uskomaan itseeni ja taitoihini, olen oikeasti jossain asiassa todella hyvä. Välillä tuntuu siltä, että muut ihmiset uskovat minun kykyihin ja taitoihin enemmän kuin minä itse uskon.” (k3)

”Lisäksi olen huomannut kasvaneeni ihmisenä paljon siitä, kun lähdin toimintaan mukaan. Olen tosiaan saanut itseluottamusta hyvin paljon siitä, kun lähdin liikkeelle ja rohkeutta olla oma itseni. Punaisessa Ristissä saa olla juuri se mitä on, eikä kukaan arvostele. Kaikki ovat tasa-arvoisia, on se sitten piirin työntekijä tai vapaaehtoinen. Punaisessa Ristissä oppii aina jotain uutta, miksi täällä jaksaa niiden ystäväienkin

ohella pyöriä. Lisäksi toimintaa on niin paljon, että voi aina itse valita missä vaikuttaa eniten.” (k10)

”Harrastus on oikeastaan vähättelyä Vapaaehtoista pelastuspalvelua ja Punaista Ristiä kohtaan, se ei ole jotain, mitä teen joskus, vaan se on myös jotain, mikä määrittää minua siinä, missä minäkin määritän sitä.” (k5)

”Olen valtavan onnellinen, että aloitin ensiaputoiminnan puolivahingossa silloin joskus. En tiedä, missä olisin tai kuka olisin ilman sitä, niin paljon olisi jäänyt kokematta.” (k6)

”SPR harrastuksen vuoksi olen kiinnostunut aikanaan hakeutumaan hoitoalalle ja erityisesti lukemaan ensihoitoa.” (k13)

Moni kirjoittaja on edellä todettujen ystävien ohella ajautunut vapaaehtoistoimintaan halutessaan uuden harrastuksen elämäänsä, olivat he aloittaessaan sitten nuoria tai vanhempia. Toiminta aktiivivapaaehtoisille on edelleen harrastus, vaikka se joskus raskaammalta tuntuukin ja vastuulliset tehtävät vievät voimia arjessa. Hyväksi koettiin mahdollisuus mitoittaa vapaaehtoistoimintaa oman muun elämäntilanteen mukaisesti. Toisaalta oli ilmauksia myös siitä, ettei enää osaisi vähentää toimintaa, kun on siinä niin vahvasti mukana ja tärkeä ystäväpiiri on osa Punaista Ristiä. Yksi kirjoitti tämän hetkisestä harrastustauostaan, suvantovaiheesta vapaaehtoisena. Hän muotoili tulevaisuuttaan ja hetkeä, jolloin elämäntilanne sallii taas mahdollisesti hieman aktiivisemmän osallisuuden. Vapaaehtoistoiminta vaikuttaisi olevan myös hetkessä elämistä, eikä koskaan voi tietää millaisia tarjouksia, kasvun- ja oppimisenpaikkoja tai etenemisen mahdollisuuksia se yksilölle eteen tuo. Toiminta ei välttämättä ole ennalta arvattavissa tai tarkasti määriteltävissä, vaan joustavaa. Myös toisessa tekstissä on maininta siitä, miten vapaaehtoistoiminta ”hakee omat uomansa” yksilön elämässä elämäntilanteiden mukaan.

”Tulevaisuuden suunnitelmia siis on ja SPR niihin myös kuuluu. Jatkan yliopistossa varmasti vielä useamman vuoden, minkä jälkeen valmistun kasvatusalalle. Elämä rullanee siis niiltä osin eteenpäin melko normaalisti, mutta Punaisen Ristin harrastusta on tässä vaiheessa, tauolta ja ylipäätään, vaikeampi ennustaa. Nimittäin, kun siihen joskus taas syvennyn, on vaikea ennustaa, millä voimalla se imaisee mukaansa. Joskus

sitä osaa keskittyä yhteen leiriin kerrallaan, joskus se saattaa viedä vaikka ulkomaille.” (k14)

”Joka tapauksessa Punainen Risti on ollut merkittävä osa elämäni – ja puhun nimenomaan Punaisesta Rististä, jostain syystä itselleni on riittänyt vain tämä yksi järjestö, enkä ole hakeutunut muihin vapaaehtoispuuhiin. Se on ollut ylivoimaisesti pitkäaikaisin ja rakkain harrastukseni ja muovannut minua ihmisenäkin varmasti parempaan suuntaan.” (k14)

Elämän vastoinikäymisissä vapaaehtoistoiminnalla on voinut olla todella suuri merkitys. Aina vastoinikäyminen elämässä ei aiheuttanut vapaaehtoistoimintaan suvantovaihetta, vaan saattoikin voimistaa toiminnan merkitystä yksilölle senhetkisessä elämänvaiheessa. Vapaaehtoistoiminnasta saatiin onnistumisen ja oppimisen kokemuksia, arvostusta, iloa elämän vastoinikäymisten rinnalle, sekä koettiin oma tekeminen tärkeäksi. Joskus toiminnasta vapaaehtoisena tulikin yksilölle elämän tärkein asia, josta tankattiin voimavaroja myös muuhun ja opittiin uutta.

”Kun on koko perusopetuksen ajan ollut luokan parhaimpia opiskelijoita ja tottunut olemaan hyvä koulussa, on vaikea kohdata tilanne, jossa ei oikeasti pääse läpi pääsykokeista. En ollutkaan niin hyvä, kuin kuvittelin. Samalla minulta katosi opiskelijan identiteetti, joka oli yksi minua eniten määrittävistä identiteeteistä ja yhteydenpito luokkakavereihin hiipui. SPR ja ensiaputoiminta oli yksi elämäni kantavista voimista. Ensiapuryhmän kautta olin kuitenkin vapaaehtoinen ja vapaaehtoisen identiteetti oli silloin erityisen tärkeä, kun tuntui, että vanhat identiteettini katosivat, en samaistunut uusiin töihin, enkä saanut muuta kautta arvostusta. Vapaaehtoistyön kautta koin edelleen olemiseni ja tekemiseni tärkeänä.” (k6)

”Punainen Risti oli vahvana tukena tänä aikana ja auttoi käsittelemään onnettomuus-tilannetta.” (k15)

”Sattui työtapaturma, joka vei minut pois työelämästä. Kipuja oli paljon ja olin kotona. Vain Punaisen Ristin jutut saivat minut pois kotoa ja antoivat sisältöä elämään.” (k15)

5.1.3 *”Toiminnan taustalla koen olevan auttamisen halun ja järjestön periaatteiden eteenpäin viemisen.”* Arvot ja eettisyys

Kertomusten mukaan aktiivivapaaehtoiset ovat jossain elämänvaiheessa pysähtyneet pohtimaan arvojaan ja niiden sopivuutta vapaaehtoisjärjestön toiminnan periaatteisiin. Jo edellisessä itsekasvatusta käsittelevässä luokassa tuli ilmi, että vapaaehtoistoiminta voidaan valita omia arvoja vastaavan järjestön mukaan ja erityisesti aktiivit pohtivatkin näitä yhteyksiä tietoisesti. Oman elämän arvojen pohdinta on kuitenkin tapahtunut vasta lapsuusiän leirivuosien jälkeen, nuoruuden tuoman itsetutkiskelun myötä tai mahdollisesti myöhemmin aikuisena. Varhaisimpina vuosina vapaaehtoistoiminnassa painottuvat mukavat kaverit ja yhteinen tekeminen, toiminnan taustalla vallitsevat arvot ja periaatteet jäävät silloin vielä toissijaisiksi. Punaisen Ristin seitsemään periaatteeseen (inhimillisyys, puolueettomuus, tasapuolisuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, yleismaailmallisuus ja yksyys) viitattiin useasti kertomuksissa ja siten toiminnan arvoista muodostui yksi kokemusluokka selittäen vapaaehtoistoimintaa kasvattajana. Punaisen Ristin toimijat kasvavat elämään järjestön seitsemää periaatetta kunnioittaen. Kertomusten mukaan periaatteet omaksunut vapaaehtoinen siirtää näitä myös uusille vapaaehtoisille ja myöhemmin omille lapsilleen omaksuen ne osaksi kokonaisvaltaista elämäänsä.

”Kaiken toiminnan taustalla koen olevan auttamisen halun ja järjestön periaatteiden eteenpäin viemisen. Punaisen Ristin toiminta ja ideologia ovat avartaneet käsitystäni ihmisyydestä ja maailman tapahtumista.” (k7)

”Koska olen ollut mukana toiminnassa melko nuoresta asti, on Punaisen Ristin arvomaailma juurtunut osaksi omaani. Olen usein leikkisästi verrannut Punaista Ristiä uskonnoksi, sillä niin suurella tavalla se on muokannut käsitystäni oikeudenmukaisuudesta ja maailmasta ylipäänsä.” (k4)

”Nyt huomaan opettavani samaa arvomaailmaa omille lapsilleni.” (k16)

”Ajattelin, että siinä on järjestö, jonka arvot ja periaatteet on helppo allekirjoittaa ja hyväksyä ja ne jakavat oman arvopohjan.” (k12)

Vapaaehtoistoiminnan voi valita omien arvojensa mukaan, tämän tutkimuksen aktiivivapaaehtoiset tuntevat järjestönsä periaatteet hyvin. Osa vanhemmalla iällä mukaan tulleista kirjoitti juuri periaat-

teiden johdattaneen Punaisen Ristin vapaaehtoistoiminnan pariin kaikista muista mahdollisuuksista. Näyttäisi siltä, että periaatteet sisäistetään osaksi omaa elämää, erityisesti iän hieman karttuessa. Osa on alkanut kuitenkin pohtia periaatteita ja toiminnan arvoja vasta toiminnan myötä, erityisesti mikäli mukaan on tultu nuorempana. Nuorten kerhoissa ja leireillä opetellaan periaatteita toiminnan kautta, opitaan ensiavusta ja pidetään yhdessä hauskaa. Lapsuuden ja nuoruuden leiritoiminta olikin kuvattuna monessa tarinassa ja leirikokemuksista (mm. yhdenvertaisuusleiri Herzi-Camp) periaatteineen kirjoitettiin lämpimästi. Toimimalla vapaaehtoisena halutaan välittää järjestön arvoja ja periaatteita eteenpäin myös muille, ne vallitsevat vahvana merkityksenä toiminnan taustalla.

Seuraavaan lyhyeen katkelmaan pyysin tarkennusta kirjoittajalta, sillä en täysin tavoittanut lausumasta periaatteiden merkitystä käytännön elämässä.

”Punainen Risti kulkee kokoajan mukana. Periaatteet näkyvät elämässä kokoajan ja aion ne myös lapsilleni opettaa.” (k15)

Monet kirjoittivat katkelman mukaisesti periaatteiden näkyvän elämässä ja arjessa, mutta tarkennuksen avulla sain konkreettisia esimerkkejä tästä. Punaisen Ristin periaatteet ovat vaikuttavia ja osittain vaikeitakin sanoja, mitä vapaaehtoinen todella tarkoittaa kirjoittaessaan näiden periaatteiden näkyvän elämässä? Miten inhimillisyys, puolueettomuus, tasapuolisuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, yleismaailmallisuus ja ykseys näkyvät käytännössä? Tiivistetysti seuraavassa tarkentavassa katkelmassa esiintyvät inhimillisyys, auttaminen, välittäminen, solidaarisuus, tasa-arvo, vaikuttaminen ja toki toiminnan tärkeys vapaaehtoiselle itselleen.

”No en voi kävellä pois, jos näen jonkun makaavan maassa, tai vaikka lapsi on eksynyt kaupassa. Tasapuolisuus on sitä, että pyrin erottamaan ihmisen ja teot toisistaan ja kohtaamaan kunnioittavasti, kaikki ihmiset ovat arvokkaita ihonväristä yms. riippumatta. Ajatusmaailmani on muotoutunut niin, että pyrin pois sulkemaan uskonnon ja politiikan ja ajattelemaan käytännönläheisesti ja ihmisarvoisista lähtökohdista, kuten tasa-arvoinen avioliittolaki, siinä ei ole uskonnon kanssa mitään tekemistä. Varsinkin päihde- ja mielenterveyspuolella kohtaa paljon ennakkoluuloja ja ennakkokäsityksiä, jotka pyrin itse unohtamaan ja kohtaamaan ihmiset omana itsenään. Siksi ehkä hakeuduinkin myös kouluttajaksi, jotta voisin kouluttaessa siirtää samaa ajatusmallia eteenpäin ja tehdä maailmasta hitusen paremman paikan. SPR on myös teini-ikäisestä asti muokannut arvomaailmani, miksi ehkä hakeuduinkin sosiaalialalle.” (k15)

Kaikilla neljällä vapaaehtoistoimintaa kasvattajana kuvaavalla kokemusluokalla on yhteyksiä toisiinsa ja luokat näyttäytyvät kirjoitelmissa osittain päällekkäisinä. Seuraavat kaksi katkelmaa sisältävät lausumia kaikista kolmesta edellä esitellystä kokemusluokasta, yhteisön jäsenyys, itsekasvatus, arvot ja eettisyys. Neljänneksi muodostunut kokemusluokka, eteneminen, vapaus ja vastuu voidaan tulkita esiintyväksi katkelmissa myös.

”Toinen tärkeä asia toiminnassani on ollut Herzi-Camp yhdenvertaisuusleirit. Ensimmäinen kerta leirillä 15-vuotiaana oli kokemus kerrassaan. Leirillä oli vammaisia ja vammattomia nuoria Suomesta ja ulkomailta. Siellä ensimmäistä kertaa avustin toista henkilöä ja pääsin oikeasti puhumaan englantia. Jälkikäteen ajateltuna tällä kokemuksella on voinut olla vaikutusta myös tulevaisuuden ammattiin. Opiskelin lukion jälkeen nimittäin lähihoitajaksi ja vieläpä vammaispuolelle. Jatkossa Herzi-Campeilta olen saanut paljon ystäviä, uusia uskomattomia kokemuksia, oppinut yhdenvertaisuudesta ja ihmisyydestä. Herzi-Camppien arvot ovat juurikin ne arvot, joita itselläni on aina ollut.” (k10)

”Kuitenkin SPR oli jollain tavalla mukana elämässä ja olin tuolloinkin hallituksessa. Jollain tavalla toiminnasta on tullut se minun ”oma juttuni” jo ihan alusta alkaen. Olen monesti miettinyt, ääneenkin, kuinka olen kasvanut Punaisen Ristin periaatteisiin. Huomaan arjessa eläväni aika pitkälle niiden arvomaailman mukaan. Nyt myös lapsista kaksi on lähtenyt pari vuotta sitten mukaan aktiiviseen nuorisotoimintaan kun yllätys, yllätys löysinkin itseni perustamassa uutta nuorisoryhmää paikkakunnalle.”(k17)

”Tuntuu, että periaatteet ovat kaiken pohjana – ne ikään kuin imeytyivät minuun alkuaikana, kun esitimme periaatteita ja roikuin itse henkari niskassa riippumattomana. Noilta ajoilta on edelleen ystäviä ympäri maailmaa ja Suomea eli välillä myös yksinäisenä ihmisenä olen luonut verkoston toiminnan kautta.” (k17)

5.1.4 *”En ole tottunut vain osallistumaan, vaan löydän itseni aina järkkäämästä ja ottamasta vastuuta.”* Eteneminen, vapaus ja vastuu

Erilaiset siirtymät, kehitys ja edistysaskeleet vapaaehtoistaipaleella näyttäisivät olevan hyvin merkittäviä vapaaehtoisille. Monet aktiivit kirjoittavatkin ”vapaaehtoisurasta” kuvatessaan polkuaan Punaisessa Ristissä. Tähän tiivistyy toiminnan kehittyvä etenemislunne, itsekasvatus ja uudet haasteet. Vapaaehtoinen on aloittanut taipaleensa osastoilla toimivissa ryhmissä, kuten ensiapu tai nuorisoryhmät, mutta hyvin pian erilaisten järjestön tarjoamien koulutusten kautta hakeutunut vastuullisempiin tehtäviin, kuten ryhmien ohjaajiksi tai johtajiksi. Luokalla on yhteys itsekasvatuksen kokemusluokkaan.

Toiminnallista osastotasoa kuvataan kertomuksissa ”ruohonjuuritasoksi”, josta on edetty vuosien saatossa myös erilaisiin luottamuksellisiin ja hallinnollisiin tehtäviin. Näyttäisi siltä, että vapaaehtoiset haluavat kuvata yksityiskohtaisesti kaikki toimintamuodot ja osallistumisensa vapaaehtoisena. Toiminnan merkityksellisyys näyttäytyy siten eräänlaisena vapaaehtoisuran ansioluettelona. Aktiivivapaaehtoiselle on merkittävää, että on ollut elämänsä aikana monessa mukana ja erityisesti pääsyt kehittymään ja etenemään vapaaehtoistoiminnassa aina vastuullisempiin ja isompiin rooleihin ja tämän he haluavat kertomuksissa selkeästi tuoda esiin. Aktiivitoimijuus edellyttää tiivistä osallisuutta ja vastuunkantoa, vaikka vapaaehtoistoiminnasta kyse onkin. Näin ollen viimeinen kertomusaineistosta tiivistetty kokemusluokka on vapaaehtoistoiminnassa eteneminen, vapaus ja vastuu, jolla selitetään myös osaltaan toiminnan kasvatuksellisuutta. Osallistumalla aktiivisesti vapaaehtoinen oppii vastuunkantoa ja yhteisistä asioista välittämistä, mikä mahdollistaa asioihin vaikuttamisen. Tähän vaiheeseen ei pääse ilman aikaa, aktiiviosallistumista ja etenemistä vapaaehtoistaipaleella. Tämän kokemusluokan mukaan omaehtoinen sivistystyö järjestössä on yksilölle toki vapaata, mutta edetessään ja kehittyessään tuo mukanaan vastuun.

”Olen ollut todella monenlaisissa hommissa niin perustekemisen kuin luottamustöiden saralla. Yhteentoista vuoteen mahtuu todella paljon.” (k15)

Tällä aineistolla eteneminen vapaaehtoisena ja sen myötä vastuun lisääntyminen voidaan tiivistää seuraavaa kaavaan: ryhmäläinen/osallistuja – ryhmän ohjaaja/toiminnan järjestäjä – hallitustehtävät, luottamustoimet ja toimikunnat osastossa ja piirissä – kansainvälinen toiminta – valtakunnalliset toimikunnat – (työllistyminen järjestössä) – kehittämistehtävät ja toiminnan tarkoituksen pohtiminen laajasti kotimaassa sekä kansainvälisesti. Tämä tulos vapaaehtoistaipaleen kulusta tukee tutki-

musta johdattavaa esiyymmärrystä siitä, miten tutkimuskohteet valikoitiin haluttaessa perehtyä juuri aktiiviseen vapaaehtoistoimintaan pelkän osallistuvan toiminnan sijasta. Aktiivisuus ymmärretään tutkimuksen lähtökohdissa siten, että aktiivitoimijaa määrittää vuosien kokemuksen lisäksi toiminnan osallisuus, yhteisöllisyys ja vastuutehtävät.

Kouluttautuminen kulkee vapaaehtoisen etenemispolulla mukana koko ajan ja monesti uudet tehtävät ja vastuullisemmat toimet edellyttävätkin järjestön koulutusten käyntiä. Tällä luokalla onkin vahva yhteys itsekasvatuksen -kokemusluokkaan. Hallitustasolta toteutettiin edelleen myös perinteistä ”ruohonjuuritason” toimintaa esimerkiksi ohjaamalla ryhmiä tai muuten osallistumalla ryhmätoimintaan. Aktiiviset kokivat tärkeiksi pitää yhteyttä myös osastotasolle, vaikka itse vaikuttaisivat korkeimmissa tehtävissä ja aikataulu ei aina antanut myöden osallistua muuhun. Tämän kokemusluokan mukaan näyttäisi siltä, että itsekasvatuksen lisäksi käytännönläheiseen vapaaehtoistoimintaan ja konkreettiseen hyvän tekemiseen kulminoituu toiminnan merkitys ja syvin osallistumisen palo myös aktiivitason vapaaehtoisilla.

”Nykyään Punainen Risti on hieman enemmän hallinnollisempaa kuin käytännönläheistä, mutta pyrin pitämään kontaktin ryhmätoimintaan ja kouluttamiseen, koska uusien vapaaehtoisten tapaaminen, tiedon jakaminen, nuorten kasvaminen, inhimillisyys ja se auttamisen halu auttaa jaksamaan ja auttaa ymmärtämään miksi tätä toimintaa jaksaa tehdä vuodesta toiseen.” (k12)

Hallinnolliset tehtävät edellyttävät aina vastuunkantoa ja sitoutumista, joten ”ruohonjuuritason” ryhmätoiminta koettiin mukavana vastapainona esimerkiksi osaston paperitöihin. Toiminnassa eteneminen, vapaus ja vastuu -luokka on kuitenkin tällä aineistolla tärkeä, erityisesti vastuun osalta, sillä kyse on aktiivitoimijoista. Hallitustoiminta ja paikallistason toiminta saattoivat myös vuorotella. Vastuutehtävät koettiin joskus haastaviksi, jolloin olisi ollut mukava pelkästään osallistua, eikä olla itse järjestäjänä, vaikka organisointi koettiin luontevaksi ja omaksi tavaksi vaikuttaa.

”En tosin ole tottunut vain osallistumaan, vaan löydän itseni aina järkkäämästä ja ottamasta vastuuta – toivoisin oppivani, että myös minä voin ja saan vain mennä ja osallistua.” (k16)

Toisaalta vastuullisempia toimikuntatehtäviä ei aina nuorena otettu niin vakavasti, vaan kirjoitelmissa näyttäytyi vastuullisenkin toiminnan harrastuksellinen ja vapaa luonne, sekä yhdessä tekemi-

sen ja hauskanpidon merkitys vapaaehtoistoiminnassa. Vapaaehtoiset ovat kokeneet tärkeäksi saamansa mahdollisuudet edetä ja vaikuttaa ”ruohonjuuritasoa” korkeammalle, vaikka sitten harjoitusmielessä ja kokemusta kartuttaen.

”En koskaan oikein oppinut kokoustamaan järkevästi tai varsinaisesti saanut aikaan mitään, mitä mielestäni toimikunnassa olisi voinut saavuttaa, mutta pääsin järjestämään paljon tapahtumia ja leirejä, tutustuin biljardeihin intohimoisiin ihmisiin ja olinpahan ylipäättään piirin asioista suhtkoht perillä.” (k14)

Vapaaehtoistoiminta Punaisessa Ristissä koettiin hyvin monipuoliseksi ja mielenkiintoiseksi. Etenemällä ja kouluttautumalla pääsee vaikuttamaan toimintoihin ja käytäntöihin. Uudet haasteet, tehtävissä eteneminen, kehittämistehtävät ja vastuun lisääntyminen näyttäisivät motivoivan vapaaehtoisia suuresti ja osaltaan pitävän heitä mukana vuodesta toiseen. Vapaaehtoisten tulee saada mahdollisuus näyttää kykynsä ja edetä tehtävissä korkeammalle tasolle, mikäli itse näin haluavat. Aktiivisen vapaaehtoisen toiminnasta näyttäisi katoavan mielenkiinto, mikäli juututaan paikoilleen moneksi vuodeksi tai toimija kokee, ettei hänen kykyihinsä luoteta, eikä etenemismahdollisuuksia ole tarjolla. Tässä korostuu myös organisaation työntekijöiden merkitys vapaaehtoisen etenemisen mahdollistajana. Aktiiviset vapaaehtoiset ovat tässä aineistossa avoimia uusille kokemuksille, vastuulle ja haasteille myös myöhemmin elämänsä aikana.

5.2 Kokemusluokat suhteessa elämänsäkuun ja elämänsärakenteisiin

Toinen aineisto, johon vapaaehtoisten kertomuksia suhteutettiin, muodostui kirjoittajien henkilökohtaisista elämänsäkulun aikajanoista. Jokainen täytti ensin janapohjalle ikävuosittaista elämänsäkuluaan, elämänsärakenteita ja vapaaehtoisena toimimista, jota seurasi kirjoitelma. Janoilla pyritään vastaamaan pääosin toiseen tutkimuskysymykseen, jossa tavoitellaan vastausta elämänsärakenteiden ja aktiivisen vapaaehtoistoiminnan yhteyksistä. Tässä luvussa kuvataan sisällönanalyysin menetelmin muodostuneet päätulokset ja tulkinnat aikajanoista. Kukin edellä esitelty kokemusluokka vapaaehtoistoiminnasta kasvattajana yhdistetään siihen elämänsäkulun vaiheeseen, jossa se näyttäytyi aikajanoissa selkeimmin. Näin yhdistetään molempien aineistojen keskeiset tulokset. Tekstissä kokemusluokat on esitetty *kursivoituna* lukijan seuraamista helpottaen.

Vapaaehtoistoiminnan kasvattavuuden ohella haluttiin tarkastella aktiivista toimintaa osana yksilön muita elämänsärakenteita. Koska tutkittavat ovat valikoituneet vapaaehtoistoiminnan aktiiviluon-

teen mukaan, miellettiin elämäkulku luonnolliseksi tarkastelukulmaksi, esioletuksen mukaan toiminta on vastuullisille vapaaehtoisille kuin elämäntapa ja kulkee muun elämän rinnalla kokoajan. Vapaaehtoiset määrittivät itse, millaisia elämäkulun asioita kirjasivat, lopulta melko perinteiset elämänrakenteet olivat edustettuina aikajanoissa. Vapaaehtoistoimintaa siten tarkasteltiin osana koulu- ja opintopolkuja, työelämään siirtymistä, urapolkuja, paikkakuntaa, ihmissuhteita, vanhemmuutta, sekä erilaisia elämän myötä- ja vastamäkiä. Tutkimustulokset vahvistavat johdattavia esioletuksia siitä, miten aktiivitoimijoilla vapaaehtoisuus kulkee elämässä mukana kokoajan, ollen tapaa elää, osallistua, kantaa vastuuta ja vaikuttaa.

Aikajanojen perusteella voidaan todeta, että mitä vaativampi ja erityisesti vastuullisempi vapaaehtoistehtävä elämäkulussa on ollut kyseessä, sen aktiivisemmaksi oma vapaaehtoistoiminta koetaan. Esimerkiksi ryhmäläisenä toimiminen lapsena tai nuorena ei ole saanut itse määriteltynä yhtä korkeaa aktiivisuustasoa, vaikka toiminta olisi ollut viikoittaista. Puolestaan ryhmän ohjaajina tai luottamustoimissa vapaaehtoisena työskentely on nostanut aktiivisuustasoa. Aktiivinen toiminta vapaaehtoisten itse määrittämänä mielletään siten lisääntyväksi vastuuksi. Myös vapaaehtoistoiminnan sosiaalinen ja vuorovaikutteinen luonne voitaneen liittää tähän, yksin verenluovutuksessa käymistä ei välttämättä mielletä vastuulliseksi aktiivitoiminnaksi. Toisaalta tämä tulos toiminnan vastuullisuudesta tukee esiyymmärryksen johdattamaa määritelmää aktiivivapaaehtoisista, tutkimukseen valikoitiin henkilöitä, jotka toimivat yhteisöllisissä ryhmätehtävissä, osallisina ja vastuullisina toimijoina. Näin voidaan olettaa tutkimuskohteiden valikoitumisen onnistuneen melko hyvin. Toiminnan vastuullisuus lisääntyy iän myötä, joten kokemusluokka vapaaehtoistoiminnan *vapaus ja vastuu* ja tähän liittyvä toiminnassa *eteneminen* näyttäytyi aikajanoissa myöhäisen nuoruuden ja aikuisuuden elämänvaiheissa. Myöhäisnuoruudessa ja siihen kiinnittyvässä kotoa irtautumisen elämänvaiheessa opitaan vastuuseen omasta elämästä, tällöin myös luottamustoimet ja hallitustehtävät vapaaehtoisilla näyttäisivät lisääntyneen ja suhteet vertaisiin vapaaehtoistoimijoihin järjestyvät elämässä uudella tavalla vastuun ja osallisuuden kasvun myötä. Tämän myöhäisen nuoruuden itsellisen elämänvaiheen voidaan olettaa olevan yhteydessä vapaaehtoistoiminnassa *itsekasvatuksen kokemusluokkaan*.

Kuitenkin tutkimuksen aktiivisilla toimijoilla esiintyi aikajanoilla kausia, jolloin vapaaehtoistoiminta oli hiljaisempaa. Tällaisen suvantovaiheen saattoi aiheuttaa elämän vastoinkäymiset työssä tai terveydessä, omassa tai läheisen. Vaikka toiminta saattoi tällöin hiljentyä ja mahdollisesti vastuullisista luottamustoimista vähennettiin ja siirryttiin alemmalle ”ruohonjuuritasolle” osaston toimintaryhmiin, ei vapaaehtoisuutta koskaan unohdettu täysin. Elämäntilanteen helpottaessa, toimin-

ta saattoi taas aktivoitua. Toisaalta esimerkiksi työttömyys tai opintopolun katkeaminen saattoi myös lisätä aktiivisuustasoa vapaaehtoisena, jolloin toiminta tarjosi mielekästä tekemistä, ajanvietettä ja hyödyksi olemisen kokemusta. Vapaaehtoistoiminnan kautta sai arvostusta ja se saattoi olla tällaisessa vaikeassa elämäntilanteessa tai vastoinkäymisessä myös kantava voima. Tällaisilla esiintuloilla aikajanoissa on yhteys *itsekasvatuksen kokemusluokkaan*. Voidaan myös olettaa vapaaehtoistoiminnan *yhteisöllisyyden ja jäsenyyden* kokemusten auttavan vaikeiden elämänvaiheiden yli. Vaikka toiminta olisi syystä tai toisesta hiljaisempaa kuin aktiivivuosina, ei Punaista Ristiä kuitenkaan unohdettu kokonaan, mikä puolestaan kertoo yhteydestä *arvokokemusluokkaan*, jossa toiminnan periaatteet on mielletty osaksi vapaaehtoistoiminnan ulkopuolista elämää. Punaisen Ristin kautta omaksuttu hyvän tekeminen ja eettisyys miellettiin osaksi itseä, vaikka panos vapaaehtoisena olisi pienempi.

Elämänsä vastoinikäymisten rinnalla onnistumiset ja uudet alut esim. avioeron jälkeen tai uuden opiskelun myötä, ovat aktivoineet vapaaehtoistoimintaa suvantovaiheiden jälkeen. Tällöin vapaaehtoisella on enemmän voimavaroja toimintaan. Kouluttautuminen ja opiskelu ei näyttäisi hiljentävän toimintaa vapaaehtoisena, puolestaan työelämään astuminen hiljensi. Tässä voidaan olettaa taustalla vaikuttavan ajankäytölliset haasteet. Perheen perustaminen näyttäisi hiljentävän toimintaa vapaaehtoisena, muttei tätä silloinkaan täysin unohdettu, *arvot ja toiminnassa omaksutut eettiset periaatteet* kulkevat mukana omassa elämässä kokoajan.

Vapaaehtoiset saivat omien valintojensa mukaan kirjata janalle merkittäviä elämäntapahtumia, siirtymiä ja ajanjaksoja. Huomioitava on, miten oman elämän merkkitapahtumiksi oli monesti nimetty Punaisen Ristin mahdollistamia tapahtumia esim. ulkomaanmatkat vapaaehtoistoiminnan myötä. Tämä ilmentää muun elämän ja vapaaehtoistoiminnan yhteyttä. Tutkittavat kokivat, että olisivat jääneet monesta kokemuksesta ja elämyksestä paitsi ilman Punaista Ristiä ja vapaaehtoistoimintaa. Seuraava luku 5.3 yhdistää edellä esiteltyt kertomusten ja aikajanojen tutkimustulokset, sekä kiteyttää vastaukset esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Lopussa olevat kuviot 3 ja 4 tiivistävät kokemusluokat vapaaehtoistoiminnasta kasvattajana ja suhteuttavat nämä toimijoiden elämänsä kuun ja -rakenteisiin.

5.3 Kokemusluokkien nelikenttä ja vapaaehtoisen elämäntavan tyyppiä

Tutkimusaineistoon ja vapaaehtoisten kokemuksiin perehtyessä kävi selväksi, että vapaaehtoistoiminta on merkittävä yksilön oppimisen ja kasvun mahdollistaja, sekä itsekasvatuksen areena. Pelkkä osallistuminen järjestötoimintaan on jo kansalaisaktiivisuutta, mutta tutkimuksen vastuulliset aktiivitoimijat ovat järjestöhierarkiassa askeleen korkeammalla tasolla, itseään kehittämällä halukkaita vaikuttamaan tai ”parantamaan maailmaa”. Toiminta kasvattaa näkemään asioita yhteiskunnassa ja vaikuttamaan niihin, niin omassa lähiympäristössä kuin mahdollisesti kansainvälisestikin.

Vapaaehtoistoiminnan taustalla vaikuttavat *arvot ja periaatteet*, jotka ovat sisäistetty osaksi omaa elämää ja joita voidaan tällä tutkimuksella kutsua kasvatusarvoiksi. Punaisen Ristin toiminta erityisesti kasvattaa elämään seitsemän periaatteen mukaan ihmisyyttä kunnioittaen. Osa kirjoittajista mainitsi ”kasvaneensa” järjestöön ihan jo ikänsäkin puolesta, mikäli olivat olleet mukana toiminnassa vuosia, aina alakouluikäisestä leiriläisestä lähtien. Punainen Risti mainittiin koululaitoksen ohella toiseksi tärkeimpänä kasvattajana heti perheen ja sisarusten jälkeen ja eläviä kuvauksia leirikokemuksista oli mukana paljon. Myös konkreettisia vapaaehtoistoiminnan kautta opittuja asioita mainittiin, erityisesti mitä vaativimpia vapaaehtoistehtävät olivat. Tällöin toiminnassa korostuikin mahdollisesti enemmän tietoinen oman osaamisen rakentaminen ja itsensä kasvattaminen, erilisten tietojen ja taitojen haaliminen, eli *itsekasvatuksen* kokemusluokka. Vapaaehtoistoiminnan kautta opittiin konkreettisesti mm. ensiaputaitoja, kouluttamistaitoja, ryhmän ohjaustaitoja, organisointitaitoja ja kokoustamistaitoja. Tärkeänä pidettiin mahdollisuutta oppia uusia asioita itse tai ryhmässä tekemällä ja kokemalla, huumorin, hauskanpidon ja ilon kautta. Toiminnan sosiaalisesta luonteesta ja sen merkityksestä oli kertomuksissa lukuisia mainintoja.

”Tämä ohjaajatoiminta on tuonut osaamista toimia lasten ja nuorten parissa sekä vahvistanut ensiaputaitoja, järjestötietoutta sekä toiminnan organisoinnin taitoja.”
(k7)

”Kun on kasvanut tämän järjestön parissa, on tästä tullut eräänlainen elämäntapa, jota ilman ei osaa olla!” (k1)

”Voisikin sanoa, että tärkeimmät kasvattajani ovat ensinnäkin vanhemmat ja sisarukset, toisekseen koululaitos ja Punainen Risti. Jos jotenkin erittelisin, miten se on mi-

nuun vaikuttanut, sanoisin ehkä, että olen oppinut ja halunnutkin oppia vastuullisemmaksi leireillä, kerhoissa ja kouluttaessa ja siten ehkä muutenkin ihmisenä ja tullut tietoisemmaksi maailman asioista.” (k14)

Aktiivinen vapaaehtoinen haluaa oppia, kehittää ja kasvattaa itseään vapaaehtoistoiminnan kautta ja tiedonjanoisena ihmisenä hakeutuu vapaaehtoistoiminnassa jatkuvasti uusiin haasteisiin ja oppimisen mahdollistamiin tilanteisiin. Toiminnan sosiaalinen luonne ja ryhmä kanssavapaaehtoisia tukevat ja kannustavat tähän hyvin ja muut toimijat tempaisevat mukaan. Itsensä kehittäminen ja uuden oppiminen, näyttäisi olevan tärkeä kannustin vapaaehtoistoiminnan taustalla, vaikka lähtökohtaisesti toimintaan hakeudutaan auttamisenhalusta. Toisten auttamisen lisäksi vapaaehtoistoiminta kasvattaa kuitenkin tietoisesti rakentamaan omaa itseä ja osaamista, etenkin ikävuosien lisääntyessä. Vapaaehtoiset ovat tietoisia toiminnan kautta opittujen taitojen hyödyistä myöhemmässä elämässä, mm. työllistymisessä.

”Vuosien saatossa toiminta Punaisessa Ristissä on mahdollistanut kouluttautumisen ja itsensä kehittämisen, sekä antanut paljon uusia ystävyysuhteita. Oman kehittymisen lisäksi motivaatiota antaa mahdollisuus auttaa ihmisiä konkreettisesti.” (k2)

”Tiivistettynä olen ollut mukana ensiaputoiminnassa, joka on antanut niin ensiaputaitoja, rohkeutta toimimiseen ja itseluottamusta, lisäksi uusia kavereita. Sitten olen ollut nuorisotoiminnassa, joka on antanut ohjaajana toimimiseen eväitä, opettamisen taitoja ja rohkeutta sekä itseluottamusta. Näiden ohella olen toiminut vielä erilaisissa luottamustehtävissä, joissa olen oppinut kokouskäytäntöjä, päätöksentekoa ja mielipiteiden ilmaisua. Ja näillä on taas pitemmällä tähtäimellä hyötyä varmasti tulevaisuuden työnhaussa ja työelämässä.” (k10)

Kertomuksista ilmenee, miten vapaaehtoistoiminta Punaisessa Ristissä on avartanut toimijan maailmankatsomusta ja lisännyt käsitystä mm. moninaisuudesta, tasa-arvosta ja ihmisyydestä. Toiminnan eettinen ulottuvuus ja arvot onkin yksi keskeinen vapaaehtoistoiminnan kasvattavuuteen vastaava tutkimustulos ja kokemusluokka. Kokemukset Punaisen Ristin yhdenvertaisuusleiriltä, Herzi-Campilta, on mainittu monessa kertomuksessa ja antavat konkreettisen kuvan siitä, mitä kirjoittajat toiminnan eettisyydellä tarkoittavat ja mitä se on merkinnyt jo nuorelle leiriläiselle. Omia hyviä kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta halutaan siirtää uusille nuorille harrastajille osallistamalla itse leirien toteutukseen tai kerhon ohjaamiseen, sitten kun tämä iän puolesta on ollut mah-

dollista. Punaisen Ristin sanomaa halutaan viedä eteenpäin aina uusille harrastajille ja myös harrastuksen ulkopuolella.

”Kerhojen pitämiseen minua aikanaan motivoi eniten kasvatusideologia, halusin viedä eteenpäin Punaisen Ristin arvoja ja omalta osaltani auttaa lapsiakin ymmärtämään maailmaa paremmin. Herzi-Camp on pakko mainita erikseen, sillä ne ovat jokainen olleet minulle todella mahtavia kokemuksia. Herzi-Camp taisi tehdä minulle sen, mistä itse puhuin kerhojen yhteydessä, eli auttoi ymmärtämään maailmaa paremmin eri näkökulmista, avasi silmiä.” (k14)

Eräässä tarinassa kuvataan, miten nuorisoryhmän kautta oli päästy tutustumaan vanhainkoteihin ja vammaisten ihmisten asumiseen ja miten merkittäviä kokemuksia, kasvua ja erityisesti omien silmien avautumista tämä oli nuorelle tarjonnut. Nuori olikin kokenut kiitollisuutta tämän jälkeen ja pohtinut hyvin kypsästi omaa silloista elämäänsä.

”Silloin ensimmäistä kertaa kun vanhusten/vammaisten kanssa touhuttiin, tunsin kiitollisuutta siitä, että omassa elämässä on kaikki aika hyvin. Vaikka varmasti osa vanhuksista koki oman elämänsä varmasti mielekkääksi, mutta itseäni ahdisti koko laitospainaus. Aina näiden iltamien jälkeen kerroin isälle siitä, että mä olen saanut aina sen mitä mä olen halunnutkin.” (k11)

Kantavana voimana toiminnan jatkuvuudelle ja aktiivisuudelle näyttäisi olevan vapaaehtoistaipaleella eteneminen, vapaus ja vastuu. Oppiminen ja kokemukset vapaaehtoistoiminnassa on lisännyt toimijan itseluottamusta ja toiminnan kautta itsestä löydetty uudet asiat on koettu hyödyksi muillakin elämän osa-alueilla, kuten työelämässä. Jotkut tutkimuksen vapaaehtoisista työskentelevät ensiavun tai sairaanhoidon parissa, jolloin omaa ammatillista osaamista ja asiantuntijuutta on voitu hyödyntämään myös Punaisen Ristin harrastuksessa ja päinvastoin. Vapaaehtoistoiminta ja oma työ ovat näin tukeneet toinen toisiaan. Toisaalta myös koetaan, että vapaaehtoistoiminta on omalle työlle jotain vastapainoa, jotain aivan muuta, jossa pääsee irrottautumaan arjesta.

”Kurssien myötä myös luottamus omaan osaamiseen kasvoi ja pystyi olemaan ylpeä itsestään osatessaan neuvoa ja auttaa sitä tarvitsevia. Huomasin pian vahvuuteni olevan ihmisten kohtaamisessa ja alkujännityksestä päästyäni löysin kunnolla sen ominaisuuden, jota olen myöhemmin saanut hyödyntää runsaasti niin työssä kuin siviilissä.” (k9)

Vapaaehtoistoimintaan oli monesti päädytty omien vanhempien tai sisarusten kautta, oman perheen piiristä tai ystävien johdattamana. Yksi kokemusluokka kuvaa *yhteisön jäsenyyttä* ja maailmanlaajuisen avustusorganisaatioon kuulumisen tärkeyttä. Näyttäisi siltä, että vapaaehtoistoiminta on kulkenut suvussa ja perinnettä on jatkettu aina eteenpäin opettaen lapsille toiminnan merkitystä omalla esimerkillä ja johdattamalla heitä esim. Punaisen Ristin varhaisnuorten kesäleireille. Kerromuksissa myös ilmeni, miten jotkut nykyään perheelliset aktiivitoimijat, toivoisivat sellaisia vapaaehtoistoiminnan muotoja, joissa voisi harrastaa koko perhe. Vapaaehtoistoiminnassa omaksuttuja *arvoja ja periaatteita* halutaan siirtää toiminnan kautta omille lapsille ja koko lähiympäristöön.

”Vanhempani ovat esimerkillään näyttäneet, että muita autetaan jos voidaan. Isäni on liittynyt Vapaaehtoiseen pelastuspalveluun ollessani vajaa 20-vuotias. Naureskelen aina, että oli pakko lähteä katsomaan, minne isäni keskellä yötä katoaa äidin keittämän kahvin kera.” (k5)

”Tyttäreni tuo meille kaikki pihaleikeissä loukkaantuneet ystävänsä, vaikka ystävät samalla pihalla asuisivat ja kotiinsakin pääsisivät. Mutta kun äiti on SPR:llä ja osaa ensiapua. Niin meillä paikataan sekä fyysisesti että henkisesti polkupyörällä kaatuessa loukanneita polvia ja säikähtäneitä pikkupäitä.” (k5)

”Ihminen on aina arvokas, riippumatta siitä, kuka hän on. Jokainen avustustehtävä on meillä yhtä tärkeä. Eläkäämme kyläelämää, huolehtikaamme muista. Katsotaan yhdessä lasten perään ja autetaan vanhusten kauppakassit sisälle. Kysytään samalla, mitä toiselle kuuluu ja muistetaan, että me kaikki olemme tärkeitä.” (k5)

<p>YHTEISÖN JÄSENYYS</p> <ul style="list-style-type: none"> - kuulua paikallisiin toimintaryhmiin - merkittävät vapaaehtoisuuskaverit - olla osa maailmanlaajuisista, humanitaarisista auttamisorganisaatioita 	<p>ITSEKASVATUS</p> <ul style="list-style-type: none"> - oman osaamisen kehittäminen ja itsen kasvattaminen - oma kiinnostuksen kohde ja tapa auttaa - tietoinen pohdinta osallistumisen merkityksistä itselle ja muille elämässä - auttaessa muita saa paljon itselleen
<p>ARVOT JA EETTISYYS</p> <ul style="list-style-type: none"> - hyvän tekeminen, välittäminen - toiminnan tärkeys - hyödyksi olemisen kokemus - perinteiden jatkaminen, arvojen ja periaatteiden välittäminen muille 	<p>ETENEMINEN, VAPAUS JA VASTUU</p> <ul style="list-style-type: none"> - osaamisen ja vastuun lisääntyminen vapaaehtoisuudella - uusien haasteiden haalliminen ja kohtaaminen toiminnassa - jatkuva kehittyminen ja vapaaehtoisuudessa eteneminen - omien resurssien mukaan

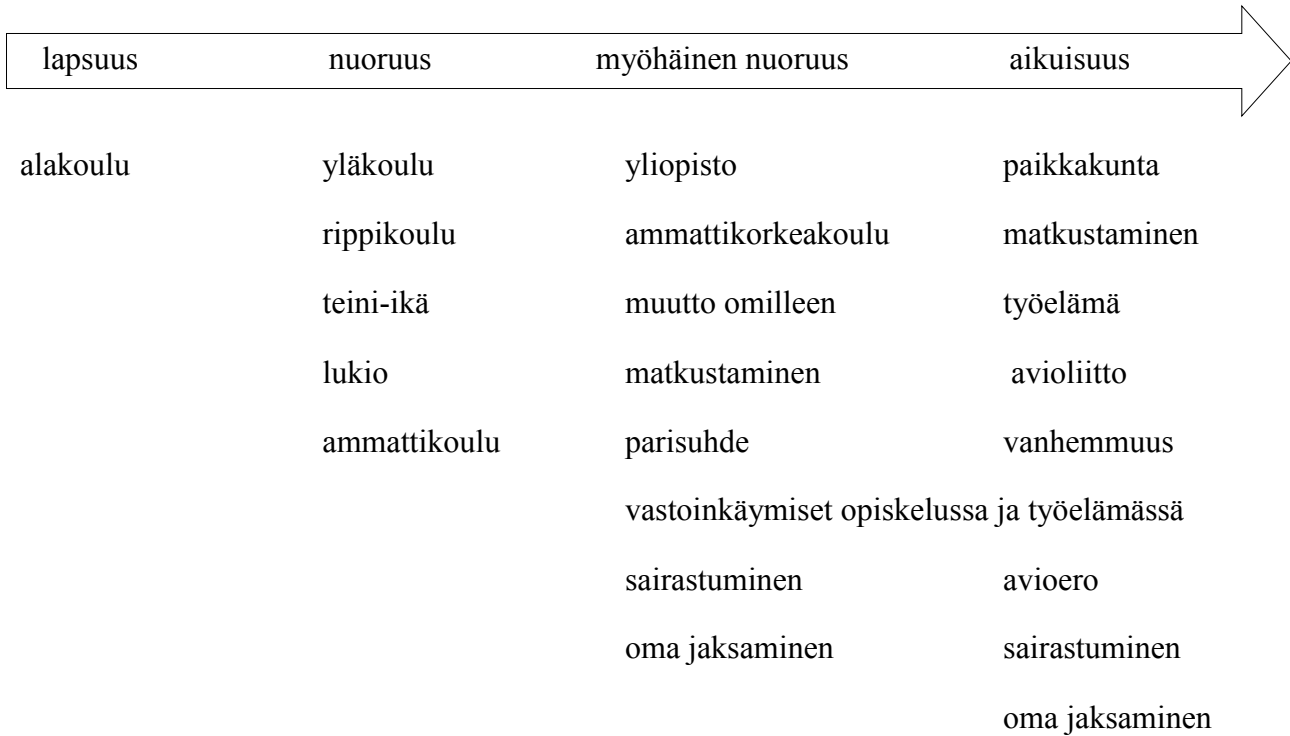
Kuvio 3. Vapaaehtoistoiminta kasvattajana. Kokemusluokkien nelikenttä.

itseytyminen → tietoinen itsekasvatus

eteneminen vapaaehtoisena → toiminnan vapaus ja vastuu

vapaaehtoiskaverit ja lähiyhteisön merkitys → kuuluminen auttamisorganisaatioon, kansainvälisyys

toiminnan arvot ja periaatteet → eettisyys, humanitarismi

kuvio 4. Vapaaehtoistoiminnan yhteys elämänrakenteisiin. Aktiivisen vapaaehtoisen tyyppijana. Kokemusluokat vapaaehtoistoiminnasta kasvattajana (ylhällä) suhteessa ikävuositaiseen elämäntulkkuun (keskellä), sekä esiin tulleisiin elämänrakenteisiin (alhaalla).

6 POHDINTA

6.1 Tutkimuksen tarkastelua ja arviointia

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli lisätä ymmärrystä vapaaehtoistoiminnasta kasvattajana elämänculussa. Lisäksi tarkoituksena oli kuvata vapaaehtoistoiminnan ja elämäncrakenteiden välisiä yhteyksiä. Tutkittaviksi valikoitui yhdeksäntoista Suomen Punaisen Ristin Hämeen piirin aktiivi-vapaaehtoisista, joiden pitkäaikaista ja sitoutunutta toimintaa järjestössä määriteltiin käsittein *yhteisöllisyys, osallisuus ja vastuu*. Tutkimusaineisto koostui vapaaehtoistoimintaa ja kokemuksia kuvaavista kertomuksista, sekä elämänckulun aikajanoista. Aineiston analyysi on suoritettu sisälönanalyysin menetelmin tehden kirjoitelma-aineistosta kokemusten luokituksia, joilla vastataan kysymykseen vapaaehtoistoiminnan kasvattavuudesta. Aikajanoja on eritelty ja tulkittu sisälönanalyysin avulla erotellen kustakin janasta ikävuosittain elämäncrakenteita ja vertaillen vapaaehtoistoiminnan aktiivisuutta suhteessa näihin. Tutkimuksen päätulokset muodostavat nelikentän kokemusluokista (kuvio 3), jolla selitetään vapaaehtoistoimintaa kasvattajana elämänckulussa. Nelikentän sisältö on suhteutettu elämänckulkua kuvaavalle aikajanelle, josta muodostuu aktiivisen vapaaehtoisen tyyppijana elämäncrakenteineen (kuvio 4). Tässä raportin viimeisessä luvussa tulokset suhteutetaan aiempaan tutkimuskeskusteluun, aikaan, humanitarismin kritiikkiin, jatkotutkimusmahdollisuuksiin, sekä vapaaehtoistoiminnan käytännön problematiikkaan.

Aineiston arvioinnissa keskeisen kysymyksen muodostaa se, miten kohteet ja aineisto ovat valikoituneet, sekä millaisin menetelmin aineisto on kerätty. Voidaan olettaa, että aineiston tuottajien henkilökohtaiset ominaisuudet ovat vaikuttaneet aineiston laatuun. Ne vapaaehtoiset, joilla on kiinnostusta ja lahjoja kirjoittamiseen ovat voineet tarttua tilaisuuteen herkemmin. Kuitenkaan kirjoitettu teksti sellaisenaan ei ole ollut tutkimuskohteena, ainoastaan kuvatut kokemukset. Tämä selvennettiin myös tutkittaville aineistonhankinnan vaiheessa. Kysymys on ollut lähinnä kyvystä hahmottaa vapaaehtoistoimintaa ja elämänckokemuksia ja ilmaista näitä kirjallisesti. Olennaista on ollut myös se, kenelle kirjoitelma on laadittu ja mihin tarkoitukseen. Ulkopuolisuus vapaaehtoistoiminnasta ja yhteisöistä lienee hyvä asia, jolloin tutkija ei ole tutkimuskohteille liian tuttu, mikä voisi rajoittaa vapaata kirjoittamista. Tutkimuskohteilla on ollut mahdollisuus nimettömyyteen ja postivastaamiseen. Toisaalta monet kirjoittivat omalla nimellään ja tekivät selväksi, etteivät tiedot ole salaisia. Jotkut vapaaehtoiset ilmaisivat olevansa erityisen innokkaita osallistumaan heille mer-

kityksellistä vapaaehtoistoimintaa käsittelevään tutkimukseen, vaikka julkisesti. Toki tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen nimet ja nimimerkit on poistettu tutkimusraportista.

Osallisuudella tarkoitetaan kuulumisen ja mukanaolon tunnetta. Ihminen kokee olevansa osallinen omassa yhteisössään ja yhteiskunnassa, kun hän tekee työtä, harrastaa, osallistuu ja vaikuttaa. Valtaosa suomalaisista kokee tällaisen osallisuuden tunteen. Työttömät ja syrjäytyneet ihmiset jäävät usein paitsi tätä tunnetta. He kokevat olevansa ulkopuolisia, ulos sysättyjä, vailla osallisuuden kokemusta. Tällainen ei-osallisuus on ihmiselle lamauttava, jopa traumatisoiva kokemus. Ihminen perimmältään sosiaalisena olentona haluaa kuulua, olla mukana, kokea osallisuutta. Se on yksi hyvän elämän perusedellytyksistä. (OM 14 / 2005, 48.) Tämän tutkimuksen tuloksissa painottuu vapaaehtoistoiminnan sosiaalinen luonne läpi elämänkulun, jokaisessa vastauksessa oli mainintoja yhteisöstä, vapaaehtoistovereista tai syvemmiksi kehittyneistä ystävyysuhteista järjestön toimijoiden välillä. On mahdollista, että tällaiseen tulokseen on osaltaan vaikuttanut tutkimuskohteiden valikointi. Osallistumista Punaisen Ristin yhteisölliseen toimintaan (ryhmät, toimikunnat yms.) pidettiin yhtenä kriteerinä tutkittavia valitessa. Toisaalta voidaan olettaa, että kanssavapaaehtoiset mainittaisiin aineistossa, vaikka toiminta olisikin kertaluontoista, esimerkiksi verenluovuttajalla tai lipaskerääjällä, vailla sen vastuullisempia tehtäviä järjestössä. Tämän tutkimuksen kaltainen vapaaehtoistoiminta humanitaarisessa avustusjärjestössä perustuu kuitenkin ajatukseen tehdä hyvää toiselle. Tällä aineistolla on mahdollista todeta vapaaehtoistoiminnan olleen työttömyystilanteessa jopa elämän kantava voima, olettaen, että toiminnan sosiaalinen verkosto on luotu ennen työttömyyttä, jolloin tämä kannattelee yksilöä elämässä eteenpäin vastoinkäymisten yli.

Julkisessa keskustelussa esitetään usein ajatuksia siitä, miten ihmisten pitäisi huolehtia enemmän läheisistä ja osallistua kolmannen sektorin toimintaan. Ajatus yhteisöllisyydestä ja lähiverkostojen avusta on viehättävä, mutta yleisten tutkimustulosten valossa tilanne on toinen. Ne, jotka eniten kaipaisivat erilaisten verkostojen tukea, saavat sitä vähiten. Tällöin on epätodennäköistä, että lähiverkostojen ja kolmannen sektorin tuki paikkaisi riittävästi hyvinvointivaltioiden instituutioiden heikkenemisen aiheuttamaa polarisaatiota. Kolmannella sektorilla on tärkeä asema monien erityisryhmien tukijana ja vapaaehtoisena tukimuotona. Sukujen apu on tärkeää, mutta koska erilaiset pääomat ja osallistuminen kasautuvat, on ilmeistä, että suvun ja tuttavien mahdollisuus auttaa on vahvinta siellä, missä sitä vähiten tarvitaan. Kysymys ei kuitenkaan ole ainoastaan pääomien tuomista resursseista vaan myös siitä, kuinka ihmiset jakavat aikansa eri elämänalueiden kesken. Pienten lasten vanhemmat osallistuvat muita vähemmän vapaaehtoistyöhön. Tämä johtuu osittain siitä, että vanhemmat nipistävät aikaa perheelleen muista vapaa-ajan tai kodin ulkopuolisista toi-

minnoista. Toisaalta lasten määrän vaikutus voi olla myös päinvastainen, monien kouluikäisten vanhemmat ovat aktiivisesti mukana esim. lasten harrastustoiminnassa. Vapaaehtoistoimintaan mukaan lähteminen voi olla todennäköisempää, jos ihminen tuntee niiden jäseniä jo entuudestaan, tai lähtee mukaan toimintaan yhdessä tuttavien kanssa. (Siisiäinen & Kankainen 2009, 110–111.)

Tämän pro gradun tulokset mukailevat osittain edellä mainittuja. Esimerkiksi vapaaehtoistoimintaan osallistuminen koettiin helpoksi, mikäli toiminnassa oli mukana tuttuja. Erityisesti nuorena mukaan tulleita kiinnitti vapaaehtoistoimintaan samanhenkiset kaverit, joista vuosien saatossa kasvoikin tiiviitä ystävyysuhteita. Tutkimuksella voidaan todeta, että aktiivivapaaehtoisillakin perheenlisäys aiheutti suvantovaiheen vapaaehtoistoimintaan elämänsä aikana. Tällöin toiminnalle jäi vähemmän aikaa arjessa ja vastuutehtäviä karsittiin. Kuitenkin kirjoitelmissa kävi ilmi, ettei Punaisesta Ristiä arvoineen ja periaatteineen missään vaiheessa unohdettu kokonaan, vaikka osallistumisaktiivisuus olikin pienempi, eikä esimerkiksi vastuullisiin luottamustehtäviin jäänyt aikaa. Punaisessa Ristissä pysyttiin silti mukana jäsenlehtien ja tiedotteiden avulla ja ajatuksella toimintaan palaamisesta lasten hieman kasvettua. Tässä tutkimuksessa vapaaehtoisuus näyttäytyi ikään kuin elämäntapana. Vaikkei konkreettisesti jossain elämänvaiheessa osallistuttaisi, toiminnan arvopohja on mielletty osaksi elämää ja kulkee tätä kautta yksilön mukana määrittäen itseä. Myös päinvastainen puoli vanhempien osallistumisesta näyttäytyi: joillekin pienten lasten vanhemmille vapaaehtoistoiminta oli ikään kuin ”hengähdyspaikka” lapsiperheen arjesta ja mahdollisuus päästä aikuisien kesken irrottautumaan vanhemman roolista ja toteuttamaan itselle merkityksellisiä asioita.

Tuloksista itsekasvatuksen kokemusluokka ilmentää postmodernin ajan vapaaehtoistoimintaa ja ajalle tyypillistä individualismia. Vaikka vahva kannustin humanitaariselle avustustoiminnalle on yhteisö, välittäminen ja hyvän tekeminen toiselle, saavat vapaaehtoiset toiminnasta paljon myös itselleen. Grönlundin (2012a) mukaan suomalaisia ohjaa vapaaehtoistoimintaan pääosin yhteisölliset arvot, vaikka halutaankin osallistua omantyyppisesti ja löytää itselle sopivin vapaaehtoistoiminnan muoto. Tällä aineistolla vapaaehtoistoiminta on työkalu rakennettaessa omaa osaamista konkreettisesti esimerkiksi ensiaputaidoissa. Mutta samalla toiminta näyttäytyy itsetutkiskelun ja itseymmärryksen mahdollistajana yksilön reflektoidessa järjestön toiminnan taustalla vaikuttavia arvokysymyksiä ja näiden sopivuutta omiin periaatteisiin. Tällainen pohdiskelu, itseytyminen ja oman osaamisen tietoinen kehittäminen näyttäisi tällä aineistolla liittyvän elämänsä aikana nuoruuden ja myöhäisen nuoruuden ikävuosiin. Suomalaisten vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motiiveja tutkinut Yeung (2002) toteaa postmodernille ajalle tyypillisen individualistisen eetoksen näkyvän motiiveissa ja yksilöllisessä toiminnassa, sillä vapaaehtoisuus saatetaan kokea omana,

henkilökohtaisena projektina, joka palkitsee monin tavoin. Yksilöllisyyttä painottava näkemys vapaaehtoisuudesta, jossa yksilön omat valinnat ja itsensä toteuttaminen ovat olennainen osa vapaaehtoisuutta, on tulkittu toisaalta myös hyödyn tavoitteluksi ja hedonismiksi (Kurki 2001, 86).

6.2 Tutkimuksen osuus yleisessä tutkimuskeskustelussa

Tämän tutkimuksen kannalta on merkittävää tarkastella perusteellisemmin Grönlundin (2012a) tutkimusta nuorten aikuisten vapaaehtoistoiminnasta ja arvoista, sekä Sorrin (1998) tutkimusta vapaaehtoistoiminnasta elämänsä aikana. Suhteutan seuraavaksi omat tutkimustulokseni näihin kahteen aiempaan vapaaehtoistoimintaa käsittelevään tutkimukseen.

Teoreettisessa taustoituksessa esitellyssä Grönlundin tutkimuksessa (2012a; Aikuiskasvatus 1/2013) vapaaehtoistoimintaa on tarkasteltu suhteessa nuorten aikuisten arvoihin. Tulokset elämäntemaattisista haastatteluista (24) tiivistyvät viiteen vapaaehtoistoiminnan motiiveihin ja arvoihin perustuvaan arvoidentiteettiryhmään: vaikuttajat, auttajat, yhteisölliset, uskonnolliset ja suorittajat. Grönlundin tutkimus on tämän pro gradun kannalta merkittävä ja yhteyksiä tutkimusten välillä löytyy. Seuraavaksi peilaan Grönlundin arvoidentiteettiryhmiä oman tutkimukseni kokemusluokkiin vapaaehtoistoiminnasta. Postmodernin ajan hengessä korostuvat taloudelliset arvot, jotka poikkeavat paljolti Punaisen Ristin vapaaehtoisista kasvattavista humaaneista arvoista. Vapaaehtoisena humanitaarisessa avustusjärjestössä toimivan on mahdollista tankata järjestöstä pehmeitä arvoja osaksi elämää.

Grönlundin tutkimuksen *Vaikuttajien* arvoidentiteettiryhmän motiivi vapaaehtoistoimintaan oli halu tehdä maailmasta parempi paikka, vaikuttaa ja taistella epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Vaikuttajia yhdisti kriittisyys ja halu vastustaa epäoikeudenmukaisuutta. Arvoiksi ryhmän edustajat nimesivät kriittisyyden, solidaarisuuden ja oikeudenmukaisuuden. Ryhmässä näyttäytyi myös lapsuudenkodin vaikutus vapaaehtoistoimijan arvomaailmaan ja motiiveihin, samoin kuin tämän gradututkimuksen tuloksissa näyttäytyvät perinteet vapaaehtoistoiminnassa sukupolvien välillä. Tällä vaikuttajien arvoidentiteettiryhmällä voisi tulkita olevan yhteys vapaaehtoistoiminnan arvot ja eettisyys -kokemusluokkaan, jossa näyttäytyy Punaisen Ristin periaatteet ja hyväntekeemisen eetos. Grönlundin tutkimuksen *Auttajien* arvoidentiteettiryhmän motiivina ja arvoina luonnollisesti välittyi toisen auttaminen, hyväntahtoisuus ja empatia. Tämän yhdistäisin myös omissa tutkimustuloksissa kokemusluokkaan vapaaehtoistoiminnan arvoista ja eettisyydestä. Grönlundin tutkimuskohteet näkivät jopa epärehellisinä muut vapaaehtoistoiminnan motiivit kuin auttamisenhalun ja

hyväntahtoisuus olikin heillä keskeisenä arvona. Omassa tutkimuksessani auttamisenhalu on lähtökohta vapaaehtoistoimintaan, mutta elämänkulun varrella toiminta järjestössä saa muitakin kannusteita ja esimerkiksi tietoinen itsekasvatus ja omien taitojen kehittäminen vapaaehtoistoiminnan avulla lisääntyy.

Grönlundin tutkimuksen *Yhteisöllisen* arvoidentiteetin edustajia motivoi vapaaehtoistoimintaan perheen parissa oleminen, yhteisön hyväksi tekeminen ja yhteisön osana oleminen. Arvot omin sanoin tähän ryhmään kuuluneilla olivat yhteisöllisyys, vastuullisuus ja perhearvot. Tällä tuloksella on yhteys kokemusluokkaan vapaaehtoistoiminta ja yhteisön jäsenyys, jossa pääsisältönä näyttäytyy kokemus mukanaolemista ja kuulumisesta yhteisölliseen avustusorganisaatioon.

Uskonnollista arvoidentiteettiä Grönlundin tutkimuksessa edustavat vapaaehtoiset olivat motivoituneita levittämään evankeliumia, lähimmäisen rakkautta ja toimimaan muiden Kristittyjen parissa, arvostaen Kristillisiä arvoja ja auttamista. Heille uskonto oli tärkein merkitysjärjestelmä ja usko oli tapa kuvata vapaaehtoistoiminnan motivaatiota. Tätä Grönlundin arvoidentiteettiryhmää on vaikein suhteuttaa suoraan oman tutkimuksen tuloksiin ja kokemusluokkiin. Toisaalta Punaisen Ristin periaatteet voisivat olla tämän tutkimuksen kohteille se sanoma, jota halutaan vapaaehtoistoiminnan kautta muille välittää. Uskonto linkittyi tässä Grönlundin arvoidentiteettiryhmässä useisiin vapaaehtoistoimintaan motivoiviin rakenteisiin. Vapaaehtoisuus oli kutsumus ja tapa olla osa uskonnollista yhteisöä, sekä tapa antaa takaisin yhteisölle, jolta itse oli myös saanut paljon. Toiminta näyttäytyi jonain, jota ei voisi jättää pois omasta elämästään, koska kutsumus oli niin vastaansanomaton ja osa minuutta. Vaikkei Punaisen Ristin vapaaehtoisten kertomuksissa uskonto näyttäytyäkään, toiminnan merkitys ja tärkeys yksilölle ilmeni Grönlundin tulosten kaltaisena. Vapaaehtoistoiminta on molemmissa tutkimuksissa tapa liittyä yhteisöihin ja antaa niille osaamista. Merkittävää on yhteisön ja sen ihmisten auttaminen ja hyödyksi oleminen. Samalla vapaaehtoiset kokevat vahvistavansa yhteisöllisyyttä lähipiirissään sekä ympäröivässä yhteiskunnassa.

Viides Grönlundin arvoidentiteettiryhmä on *Suorittajat*, joiden motiiveiksi vapaaehtoistoimintaan nimettiin suoriutumisen ja aikaansaamisen tunne, velvollisuuden täyttäminen toisen auttamiseksi, kontaktien saaminen ja menestyminen. Olennaista ja palkitsevaa heille oli asioiden saavuttaminen, elämässä ja vapaaehtoispositiossa eteneminen. Arvoina heillä vaikuttivat vastuullisuus, riippumattomuus, pärjääminen ja menestyminen. He kritisoivat tehottomuutta ja saamattomuutta ja halusivat olla hyviä kansalaisia. Tämän arvoidentiteettiryhmän voi yhdistää omassa tutkimuksessani kokemusluokkaan vapaaehtoistoiminnassa eteneminen, vapaus ja vastuu. Myös itsekasvatuksen koke-

musluokka on lähinnä tätä arvoidentiteettiä. Vapaaehtoistoiminta näyttäytyy kenttänä, jossa yksilö saa laittaa lahjansa ja energiansa käyttöön.

Sorrin (1998) tutkimus vapaaehtoistoiminnasta elämäkullussa on esitelty pääpiirteissään raportin elämänkulkua kuvaavassa luvussa. Tämän pro gradun tutkimuslöydöksiä voidaan kytkeä Grönlundin tutkimuksen lisäksi Sorrin aiempiin tuloksiin. Lähtökohta vapaaehtoistoiminnan tarkasteluun osana yksilön elämismailmaa kertomuksin on jo vahva omaa sekä Sorrin tutkimusta yhdistävä tekijä. Toisaalta Sorri tarkastelee ainoastaan yksilöiden vapaaehtoispäivystäjäksi ryhtymiseen johdaneita tekijöitä ja tämän kautta luo uutta ymmärrystä vapaaehtoistoiminnasta yksilön elämässä. Oma tutkimukseni keskittyy ennemminkin toiminnan kautta syntyneisiin kokemuksiin, mutta Sorrin tutkimuksen kaltaista kasvupolkua alun kipinäineen ja kimmokkeineen on mukana myös tässä aineistossa.

Seuraavaksi yhdistän omat tulokseni Sorrin tutkimukseen niiltä osin kuin se on mahdollista. Esimerkiksi uskonnolliset syyt ryhtyä vapaaehtoiseksi rajataan tulosten yhdistelystä pois eroavaisuuden takia. Vaikka vapaaehtoisten kasvupolut tutkimuksessa onkin yksilölliset, on Sorri luonut yhteneviä teemoja vapaaehtoiseksi ryhtymisen taustoista, samoin kuin omassa tutkimuksessani on luotu yksilöllisistä kertomuksista vapaaehtoistoiminnan kasvattavuutta selittäviä yhteisiä kokemusluokkia. Tutkimuksia yhdistävä tekijä on vapaaehtoisuuden kytkeminen elämäkertaan, kokemuksiin ja merkityksiin. Näin ne tarjoavat vapaaehtoisuuden ymmärtämiseen yhteisen näkökulman. Siinä vapaaehtoisuus liittyy yksilöllisellä tavalla kunkin elämänkulkuun ja pohjautuu elämäkokemuksiin, joissa se saa yksilöllisiä merkityksiä. Aktiivitoimijoilla vapaaehtoisuus voi olla myös oman elämäkulun ohjaamista. Näin siihen sitoutuvat sekä vapaaehtoisen menneisyys että tulevaisuus.

Sorrin teemaryhmistä ensimmäinen, *suuntautuminen päivystäjän tehtävään*, on yhdistettävissä omaan tutkimukseeni. Tässä yhdistyvät vapaaehtoisten taipumukset, ominaisuudet, käyttäytymismallit ja pyrkimykset, jotka viittaavat valmiuteen ja kyvykkyyteen toimia vapaaehtoistehtävissä. Suuntautuminen vapaaehtoiseksi on jaettu vielä kolmeen alateemaan: kiinnostus ihmisistä, luonteenominaisuudet ja rooli, sekä ammatti ja koulutus. (Sorri 1998, 42.) Tämän gradututkimuksen kertomuksissa ilmeni vahvasti toiminnan ja toimijoiden sosiaalinen luonne ja kiinnostus ihmisiin, solidaarisuus ja auttaminen luonteenpiirteenä tai elämäntapana. Myös yhteyksiä esimerkiksi ensiaputehtävien ja oman päätoimisen hoitoalan työskentelyn välillä oli. Nämä kaikki yhdessä mukailivat Sorrin luokittelemia valmiuksia suuntautua vapaaehtoistyöhön. Toimija on kiinnostunut

toisista ihmisistä ja nauttii kohtaamisista. Vapaaehtoisena saa toteuttaa olemassa olevaa taipumusta.

Toinen Sorrin teemaryhmä, *pyrkimys uuden löytämiseen*, liittyy myös oman tutkimukseni löydöksiin. Tähän liittyvät ”henkisen kasvun” ja ”kehittymisen” käsitteet. Vapaaehtoistoimintaan Punaiselle Ristille oli saatettu ajautua uuden harrastuksen toivossa oppimishalun johdattamana, mutta silti monesti tähän vaikutti joku kokeneempi vapaaehtoinen tai mentori. Molemmissa tutkimuksissa vapaaehtoistoiminta näyttäytyy hyvin henkilökohtaisena prosessina ja kasvupolkuna kehittymiseen liittyvien pyrkimysten valossa.

Sorrin kolmannessa teemassa, *sopeutuminen elämäntilanteen muutoksiin*, kirjoittajat perustelevat vapaaehtoiseksi ryhtymistä ulkonaisten elämäntilanteiden muutoksilla, kuten ammattia, työelämää tai asuinpaikkakuntaa koskevilla muutoksilla. Nämä ovat saattaneet johdattaa toiminnan pariin tai vaikuttaneet päätökseen ryhtyä vapaaehtoiseksi. Oman tutkimuksen aktiivivapaaehtoiset nostivat aikajanoissa samankaltaisia elämänrakenteita esiin, heillä toiminta muutostilanteissa saattoi aktivoitua entisestään. Erityisesti työelämän vastoinkäymisissä toiminta vapaaehtoisena näyttäytyi hyödyllisyyden tunteen antajana. Se tarjosi myös perhe-elämästä irrallisen elämänpiirin omine ihmissuhteineen.

Tämän gradututkimuksen aineistossa tuli esiin erilaisia elämänselämissä kohdattuja vaikeuksia, haasteita ja näistä selviytymistä. Myöhäisen nuoruuden ja aikuisuuden elämänvaiheisiin liittyvät vaikeudet kohdattiin monesti työelämässä, opinnoissa, ihmissuhteissa tai terveydessä. Joskus omien voimavarojen heiketessä myös vapaaehtoistoiminta saattoi keskeytyä, mutta toisaalta taas toimia elämän kannattavana voimana vaikeassa tilanteessa. Sorrin tutkimuksessa päivystäjäksi ryhtyminen on voitu liittää myös siihen tapahtumien kulkuun, joka on alkanut elämään tulleista *vaikeuksista*. Omien vaikeuksien kautta on ajaututtu toisten auttajiksi. Omassa aineistossani ei kysytty vapaaehtoiseksi ryhtymisen taustoja. Kuitenkin Sorrin tutkimustulosten kaltaisia ajatuksenkulkuja, joilla selitetään sitä tapahtumien ketjua, jonka päätepisteenä on ryhtyminen vapaaehtoiseksi, aineistossa näyttäytyi joitakin. Elämässä kohdattu kriisi johtaa elämän uudelleen arviointiin ja muuttaa elämän arvojärjestystä ja mahdollisesti vapaaehtoistoiminnan painotuksia. Omat vaikeat kokemukset ovat tuoneet uutta, laajempaa elämän ymmärtämystä, erityisesti aikuisuudessa.

6.3 Humanitarismin kritiikkiä

Humanitarismin ja auttamisen kritiikkiä kohtaa harvoin, mutta teoksessa *Hyvän tekeminen ja valta* (toim. Johansson 2013) tarkastellaan humanitarismia kriittisesti ja joitain näkökulmia voidaan oman tutkimuksen pohdinnassa nostaa tarkasteluun. Teos herättää ajatuksia ja kääntää katsantokannan humanitarismia kohtaan pääläelleen. Keskustelua avataan teoksessa kirjoituksilla, joista monet ovat herättäneet kiistelyä. Kirjoittajia yhdistää tapa nähdä avun antaminen ja siihen liittyvä aktivismi kansainvälisenä järjestelmänä, joka luo omat sääntönsä ja käytäntönsä. Kirjoittajat myös pohtivat politiikan poissaoloa humanitarismista: yhtäältä avun antaminen ja ihmisoikeuksien puolustaminen hahmottuvat puhtaiksi moraaliseksi ”politiikan yläpuolella” oleviksi teoiksi ja toisaalta paikallisten avunsaajien (”meille” aina ”toisten”) tahtoa ja näkemyksiä ei oteta lukuun. Vastaanottajat ovat näin ”politiikan alapuolella” ilman ääntä. Teos keskittyy länsimaiseen humanitarismiin (avun antaminen, hyvän tekeminen, ihmisoikeuksien suojeleminen) ja ylemmyyskeskusteluun, eikä avaa muiden kulttuurien auttamisjärjestelmiä. Siinä kyseenalaistetaan arkinäkemykset humanitarismista puhtaana hyvän tekemisenä ja teos vaatii miettimään selviönä pidettyjä asioita toisesta perspektiivistä. Kirjoittajat erittelevät maailmankuvia avun antamisen, ihmisoikeuksien ajamisen ja kriisinhallinnan taustalla, sekä näiden instituutioiden organisatorisia rakenteita ja käytäntöjä. (Johansson 2013, 10, 13.)

Miksi sitten on merkityksellistä nostaa tämä kriittinen humanitarismin tarkastelu esiin tässä tutkimusraportissa? Tutkimuksen esiyymmärrysvaiheessa yhteisö nähtiin moraalisenä, tunne-elämysten ja yhteisten arvoisältöjen alueena (mm. Niemelä 2003, 117), joka sitoo Punaisen Ristin toimijat yhteen ja kestäviin suhteisiin ilman maantieteellisiä rajoituksia. Vaikka tutkimus keskittyy vapaaehtoistoiminnan potentiaaliin kasvattajana elämäntilanteissa, myös tällä tutkimusaineistolla ilmeni vapaaehtoistoimintaan liittyvää kilpailua ja toimijoiden tai ryhmien välisiä konflikteja, erityisesti yli piiri- tai osastorajojen. ”Humanismin väitteistä huolimatta ihmiskunta on jakautunut ja ihminen hajoaa osiin. Toinen osa ihmiskunnasta kärsii, siellä ihminen on uhri. Toinen osa ihmiskunnasta auttaa, siellä ihminen on auttaja. Ihmiskunnan hyvyys on riippuvainen sen kärsimyksistä, mutta ilman hyvyttä, kärsimystä ei tunnustettaisi. Osat vaativat toistensa olemassaoloa kuin kolikon molemmat puolet. Auttajaa ei ole ilman uhria, eikä uhria ole, ellei auttaja tunnista häntä sellaiseksi.” Humanitarismin lähtökohta ja houkutus ovat etäisyydessä ja vieraannuttamisessa. Ihmisoikeusaktivistit ovat syvästi egoistisia, he pitävät maailmaa koossa, minkä lisäksi he saavat täydet pisteet hyvydestään toisiltaan niin lähellä kuin kaukanakin (Douzinas 2013, 150, 157–158.) Alla muutama katkelma kertomuksista, joissa näyttäytyy tämän aineiston vapaaehtoisten välinen kilpailu,

oman tekemisen vertaaminen toisiin vapaaehtoiisiin, sekä vapaaehtoistoiminnan kielteiset kokemukset elämäkulussa. Hieman yllätyksellisesti ja ohi alkuperäisten asetettujen tutkimuskysymysten tutkimusaineisto kuvaa ristiriitoja, kiistoja ja konflikteja vapaaehtoistojien, toimintaryhmien ja osastojen välillä. Nämä tulkitseen kaikessa kielteisyydessään toisaalta merkittäviksi asioiksi vapaaehtoisen taipaleella, sillä ne on haluttu nostaa esiin myös tarinoissa.

”Näin kuitenkin myös järjestötoiminnan työnsaran kääntöpuolen, eli valtavan ison vastuun ja työkentän. Siksi oma suhteeni Punaiseen Ristiin on vähän kahtiajakoinen – hämmästelen edelleen ”todellisten” Ristin ihmisten uhrautuvuutta, sillä monet tuntemani ihmiset arvottavat Punaisen Ristin reippaasti kaiken edelle, myös perheen. Ehkä tämän takia oma panokseni vapaaehtoistojena ei tunnu omasta mielestäni merkittävältä tai aina edes kovin aktiiviselta – aina on tuttavapiirissä niitä, jotka tekevät paljon enemmän. Itse olen kuitenkin mukana vain osastotoiminnassa.” (k16)

”Henkilöristiriidat vaikeuttivat toimintaa. Se oli raskasta aikaa ja oli vaikeaa innostua monista asioista, kun usein tunsin toistuvasti hakkaavansa päätä seinään. Kannustus piiritoimistolta ja osallistuminen myös muuhun Punaisen Ristin toimintaan saivat kuitenkin jatkamaan.” (k4)

”Kun joskus oli todella hankalaa, kävi kyllä mielessä, onko tässä mitään järkeä. Edes niinä hetkinä ei kuitenkaan tullut mieleen, että olisin lopettanut kokonaan.” (k4)

”Osaston toimintakulttuuri oli kuitenkin olematonta ja luutuneet tavat vaikeasti muutettavissa. Vapaaehtoistoiminta tuntui välillä pelkältä paperin pyörittämiseltä ja mietin usein omaa motivaatiotani etenkin hallituksen tehtävien hoitoon. Olisin mieluummin antanut oman vapaaehtoispanokseni itse toiminnalle kuin papereiden pyörittämiselle, mutta koin velvollisuudekseni hoitaa asiat, mitä muut eivät hoitaneet.” (k16)

”Ohjaustoiminnasta on ollut minuun myös kielteisiä vaikutteita, sillä toteutin ohjaamista vähäisin tukiverkoin, monta vuotta ilman koulutusta, osaamattoman ohjaajaparin kanssa ja ilman osaston tukea ja neuvoja. Kun lopulta olin onnistunut näitä taitoja yms. hankkimaan, olin jo ehtinyt tuon kymmenen vuoden aikana täysin kyllästymään ryhmän ohjaamiseen.” (k7)

”Aiempi työntekijä sanoi, että minusta ei olisi vielä vuosiin leirille pomoksi. Uuden tultua olin heti kesällä 20 lapsen leirillä pomona.” (k15)

”Ikinä muhun ei oltu yhteydessä. Sitten se aina jäi hetkeksi, kunnes yritin uudestaan ja taaskaan ei mitään.” (k15)

Osastojen ja vapaaehtoistoimijoiden väliset konfliktit näyttäytyivät kertomuksissa erityisesti siirryttäessä paikkakunnalta toiselle. Monesti vapaaehtoiskontaktit jatkuivatkin vanhalla kotipaikkakunnalla, mikäli uudella ei syystä tai toisesta päästy mukaan. Humanitarismin kriittisyyttä pohdittaessa on huomioitava nämä kielteiset kokemukset siirryttäessä paikkakunnasta ja osastosta toiseen. Punainen Risti on yksi maailmanlaajuinen avustusjärjestö, jonka toiminnassaan maailmanlaajuisesti tulisi jakaa samat arvot ja periaatteet mm. ihmisyydestä ja tasa-arvosta. Kuitenkin poissulkemista ja erottamista ilmenee osastotason, tämän ”ruohonjuuritason” toiminnassa. Kyseessä on lopulta kattoyhteisö Punainen Risti, mutta silti osastoyhteydet koetaan vaikeiksi ja pahimmillaan toiselta paikkakunnalta saapuvan toimijan vastaanotto toimintaryhmiin voi olla kylmää ja johtaa vapaaehtoisaktiivisuuden vähenemiseen. Onko liian tiivis yhteisö tällä tasolla jopa vallankäytön tai ulossulkemisen väline, jossa humanitarismin eetos unohtuu? Viimeinen katkelma kuvaa postmodernin ajan kovien arvojen siirtymistä myös humanitaariseen avustustyöhön, jota kirjoittaja kritisoi ja onkin joutunut vapaaehtoistaipaleellaan reflektoimaan ilmiötä suhteessa omiin sekä koko järjestön arvoihin ja periaatteisiin.

”Sain todella tylyn vastaanoton. En kokenut olleeni tervetullut mukaan toimintaan. Kuulin mm. eräältä ryhmän jäseneltä, miten on kurjaa, kun tulee uusia, kun niitä pitää aina opettaa. Kahtena peräkkäisenä syksynä yritin puoli vuotta käydä, mutta en koskaan kokenut kuuluvani joukkoon. SPR-innostukseni koki kovan kolauksen, enkä vähään aikaan ollut kunnolla mukana. Minua harmitti kovasti. En ymmärtänyt tätä, koska luulin kaikkien olevan Punaisessa Ristissä kavereita keskenään.” (k13)

”Osastojen välinen mustasukkaisuus on totta, valitettavasti.” (k15)

”Haluaisin kaikkien olevan saman arvoisia.” (k13)

”Kieltämättä se vuosi avasi silmiäni hallinnon osalta aika tavalla ja jouduin pohtimaan, onko tämä se järjestö, jossa haluan olla? Siinä harkitsin pitkään, mitä teen.

Koin ja koen edelleen kuitenkin ns. ruohonjuuritason toiminnan niin mielekkääksi, että ainakin siinä jatkan. Oikeastaan se, mitä jäin pitkään pohtimaan on taloudellisen merkityksen voimistuminen kaikessa järjestötoiminnassa. Välillä tuntuu, että ne arvot, mitä Punainen Risti edustaa, ovat jääneet varjoon. Raha ja valta on jossain kohdin noussut liian tärkeäksi ja tapa, jolla sitä hankitaan, ei aina tunnuttu vapaaehtoisestakaan hyvältä. Toki rahaa täytyy olla, jotta toiminta jatkuu, mutta kylmän bisnesmaailman tuominen hallintoon ei tunnu hyvältä, eikä aina edes periaatteiden mukaiselta toiminnalta.”
(k17)

Käytännön järjestötyötä ja -toimintaa ajatellen on toki osastojen välisellä pienellä kilpailulla tärkeä osuus, kunhan se ei näyttäydy katkelmissa kuvatulla ulossulkemisen tasolla tai vallankäyttönä. Pieni, hyvässä hengessä tapahtuva kilpailu on toisaalta tärkeääkin, jotta osastojen toimintamuodot ja -ryhmät voivat kehittyvät. Luultavasti vapaaehtoiset seuraavat naapuriosastojaan ja näiden toimintamuotoja pyrkien samalla kehittämään omaa toimintaansa osastossa aina paremmaksi.

6.4 ”Punainen Risti on avannut monia ovia työhön, tuonut sisältöä elämään ja opettanut paljon.” Päätäntä ja jatkotutkimusajatukset

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan yksilölliset näkemykset ovat olennaisia. Toinen tutkija olisi voinut päätyä erilaisiin näkökulmiin ja tutkimustuloksiin. Tulokset perustuvat rajalliseen määrään aktiivisten vapaaehtoistoimijoiden kertomuksia ja aikajanoja, eikä niitä voi suoraan yleistää. Juuri aktiivivapaaehtoiset saattavat suostua muita helpommin tutkimuskohteiksi, heillä on motivaatiota ja kiinnostusta reflektoida toimintaansa järjestössä. Myös kulttuurinen konteksti ja sosiaalinen ympäristö vaikuttavat kertomusten ja aikajanojen sisältöön. Tämä tutkimus perustuu aineistoon, joka on kerätty Suomen Punaisen Ristin Hämeen piirin alueen toimijoilta. Vaikka laadullisen tutkimuksen tavoite ei ole yleistää, voidaan tulosten perusteella olettaa vapaaehtoistoiminnalla olevan suuri kasvatuksellinen merkitys yhteiskunnassamme ja tätä potentiaalia kasvatuksellisena kenttänä voisi enemmän hyödyntää osana koulutusjärjestelmää.

Sukupuolen on nähty vaikuttavan siihen, minkä tyyppisten yhdistysten tai ryhmien vapaaehtoistoimintaan osallistutaan. Miehet osallistuvat naisia yleisemmin urheiluseurojen, yleisluoteisten kansalaisjärjestöjen, asuinalueyhdistysten ja kylätoimikuntien, taloyhtiöiden, luonto- ja ympäristöyhdistysten, sekä harrasteyhdistysten vapaaehtoistoimintaan. Naiset puolestaan osallistuvat miehiä yleisemmin sosiaali- ja terveystyöjärjestöjen, uskonnollisten yhdistysten, naisasiayhdistysten,

maatalous ja kotitalousalojen vapaaehtoistoimintaan, sekä koulun ja päiväkodin vanhempainilta-toimintaan. (Siisiäinen & Kankainen 2009, 110–111.) Tässä tutkimuksessa enemmistö oli naisia, mutta tuloksissa ei ollut merkittäviä eroja sukupuolten välillä, joten en ota tällä tutkimuksella sen enempää kantaa vapaaehtoistoiminnan sukupuolikysymyksiin. Tässä toiminta näyttäytyi yhtä merkittävänä aktiiviselle vapaaehtoiselle, oli hän mies tai nainen.

Grönlundin (2012a) tulosten rinnalla tämän tutkimuksen tulokset kietoutuvat arvoihin ja moraalisiin kysymyksiin. Jos arvot ovat yhteydessä vapaaehtoistoimintaan, myös toiminta voidaan nähdä mahdollisuutena arvojen vahvistamiseen. Vapaaehtoistoiminnan on katsottu vahvistavan altruismia ja moraalisia arvoja. Nuorten osallistumisessa ja osallistamisessa voidaan ajatella olevan kyse paitsi kansalaisuuskasvatuksesta yhteiskunnan tarpeita ajatellen, myös nuorten tarpeista ja oikeuksista heidän arvojaan toteuttavaan ja työstävään toimintaan. (Grönlund & Pessi 2008, 129.) Koululaisten ja opiskelijoiden osallistuminen vapaaehtoistoimintaan osana opetusta herättää kiinnostusta suomalaisessa yhteiskunnassa ja oppilaissa. Kypsän, moraalisen ja yhteiskunnallisen toiminnan elementeissä korostuvat tiedollisen- ja motivaatioulottuvuuden lisäksi käytännön toiminta, jossa tietoa ja motivaatiota sovelletaan käytäntöön ja opitaan toiminnan kautta. Vapaaehtoistoimintaan liitettävien yksilöllisten prosessien ymmärtämisestä voisi olla hyötyä, mikäli vapaaehtoistoimintaa halutaan Suomessa jatkossa hyödyntää aiempaa enemmän kasvatuksessa. (Grönlund 2012; Vetoamus opetusministeri Henna Virkkuselle ja opetushallitukselle, 2010.) Suomessa nuorten integroitua yhteiskuntaan on perinteisesti pyritty edistämään koulutuksen ja työuran keinoin, kansalaiskasvatuksen jäädessä vähemmälle huomiolle. Tämä gradututkimus osaltaan vastaa vajeeseen vapaaehtoistoimijoiden omista kokemuksista ja toiminnan merkityksistä elämänsä varrella. Lisää syväluotaavaa tutkimusta tarvittaisiin liittyen koulutusjärjestelmän ja vapaaehtoistoiminnan yhdistämisen ja ns. rajapintatyöskentelyn mahdollisuuksiin, jotta vapaaehtoistoiminnan potentiaali ymmärrettäisi paremmin.

Tämän tutkimuksen mukaan Punaisen Ristin vapaaehtoistoiminnassa korostuu vahvasti sosiaalinen ulottuvuus ja ryhmätoiminnat jo varhaisnuorten vapaaehtoistoiminnasta lähtien. Vertaistoimintaa tutkinut Kuuskoski (2003) nostaa esiin vertaistoiminnasta kumpuavia mahdollisuuksia kasvuun ja uuden hyödyllisen oppimiseen. Vertaistoiminnalla voi olla erityisen suuri merkitys silloin, kun elämäntilanne poikkeaa merkittävästi lähiympäristön elämäntilanteesta. Vertaistuen merkitys korostuu myös elämän muutostilanteissa ja uuden identiteetin rakentumisessa. Tuen avulla yksilön on helpompaa selviytyä muutoksista, kriisistä tai stressistä. Vertaistoiminnan arvopohjaksi vakiintuu tasa-arvoisuus, avoimuus ja toisen ihmisen kunnioittaminen. (Kuuskoski 2003, 30–31; Yeung

2002.) Empiirinen aineisto tässä tutkimuksessa mukailee näitä tuloksia vertaistoiminnan merkityksestä. Vertaistoiminnan arvopohja, tasa-arvo ja toisen kunnioittaminen, mukailee pelkästään jo Punaisen Ristin toiminnan periaatteita. Erityisesti elämän vastoinkäymisissä tai kriisitilanteissa vahva sosiaalinen verkosto vapaaehtoistoiminnassa koettiin tärkeäksi. Vertaisten tuesta ja yhdessä hyvän tekemisestä näyttäisi satavan voimavaroja oman elämän vastoinkäymisiin, sekä kokemusta omasta tarpeellisuudesta ja hyödyllisyydestä.

Tutkimuksen tuloksia on hyödyllistä soveltaa järjestökentän käytäntöön. Vapaaehtoisten yksilöllisiä näkökulmia ja kokemuksia ymmärtämällä toiminnan organisoijat voivat kehittää toiminnanmuotoja ja esimerkiksi aktiivisten etenemismahdollisuuksia järjestössä elämänsä varrella. Aktiivitoimija on kuitenkin järjestölle arvokas luottohenkilö, jonka mukana olemiseen, toiminnan jatkuvuuteen, kannustukseen ja kiittämiseen tulee panostaa, samoin kuin uusien jäsenten kiinnittämiseen ja kansalaistoiminnan kipinästä sytyttämiseen.

”Punaisessa Ristissä olen saanut myös tekemistäni asioista arvostusta. On hienoa, kun on saanut kokea olevansa tärkeä toiminnalle. Pienikin kiitos on lämmittänyt mieltä ja sen avulla on jaksanut jatkaa enemmän. Aina ei tarvitse kiittää suuresti, vaan kun kiittää, niin se jo tuntuu hyvältä.” (k10)

Kertomusten mukaan vapaaehtoiset tarvitsevat ainakin taipaleensa alussa rinnalleen johdattajan tai mentorin, jonka johdattamana edetä toiminnassa eteenpäin aina vastuullisempiin tehtäviin. Tällaisia mentoreita edusti tutkimusaineistossa piirin työntekijät tai toiset kokeneemmat kanssavapaaehtoiset. Elämänsä varrella tutkimuskohteet itse olivat toimineet uusille harrastajille kannustajina ja mentoreina välittäen Punaisen Ristin periaatteita eteenpäin. Monet vapaaehtoiset haluavat edelleen toimia pitkään järjestöissä, monet vaihtavat tehtäviä oman elämäntilanteensa mukaan. Järjestöjen suuri haaste on monipuolistaa toimintaa ja tarjota vaihtoehtoja moninaiselle jäsenistölleen. (Ruohonen 2003, 54.)

Harinen (2008) tarkastelee artikkelissaan yksinäisyyden teemaa myöhäisnuoruudessa liittyen lapsuuden kodista irtautumiseen ja itsellisen elämän aloittamiseen. Artikkelissa katseen kohteeksi on nostettu eläytymismenettelyssä nuorten kirjoitelma-aineistossa esiintynyt aikuisuuteen astumiseen ja ”omilleen asettumiseen” liittyvä yksinäisyyden pelko. Tämä näkyy erityisesti lapsuuden kodista poismuuttamisen elämänsä vaiheessa. Myös tämän gradututkimuksen aineistossa oli mainintoja kotoa pois muuttamisesta ja uuden elämänsä vaiheen alusta. Kun vapaaehtoistoiminnassa muo-

dostunut sosiaalinen ympäristö ja tukiverkosto koettiin vahvaksi, saattoi itsellisen elämän aloitus tuntua nuoresta helpommalta, eikä yksinäisyyden pelkoa ollut. Tässä vaiheessa vapaaehtoistoiminnan aktiivisuus saattoi jopa lisääntyä erilaisin luottamustehtävin. Miten sitten saada nuori mukaan vapaaehtoistoimintaan tässä elämänvaiheessa, jos aiempia kokemuksia kansalaistoiminnasta ei ole? Tässä mahdollisesti korostuu jo aiemmin esitetty mentori tai toimintaan johdattaja, joku tuttava, jonka kanssa toimintaan on helpompi osallistua iästä ja elämänvaiheesta riippumatta. Myös Grönlundin & Pessin (2008) tuloksissa käy ilmi, että ihmiset voisivat lähteä mukaan toimintaan, jos joku pyytäisi. Halu auttaa muita ja tarve olla tarpeellinen, kuuluminen ja yhdessä toimiminen eivät katso ikää tai yhteiskuntaluokkaa. Mikäli yksinäisyyttä oli koettu elämäkulussa, saattoi vapaaehtoistoiminnan kautta muodostuva yhteisö toimia apuna vertaissosiaalisuuden puutteeseen ja yksinäisyyden kokemuksiin. Sosiaalisia kontakteja, taitoja, itsetuntoa ja osallisuutta kasvattavana toimintamuotona vapaaehtoistoiminta voi toimia paitsi syrjäytymisen ennaltaehkäisijänä, myös matalamman kynnyksen toimintana esimerkiksi nuorille, jotka eivät ole löytäneet paikkaansa esimerkiksi työelämässä. (Grönlund & Pessi 2008, 127, 129.)

Vapaaehtoistoiminnassa voidaan nähdä monenlaisia mahdollisuuksia niin kasvatuksen kuin yleisesti kansalaistoiminnan näkökulmista. Grönlundin ja Pessin (2008) tulosten mukaan suuri osa nuorista toimii jo vapaaehtoisena, lopusta jopa hämmästyttävän suuri osa on kiinnostunut toiminnasta. Toimintaan ohjaavat arvot ja sosiaaliset tekijät. Pohdintaluvun lopuksi esitetään muutamia kertomuskatkelmia, joista välittyy vapaaehtoistoiminnan merkitykselliset kokemukset yksilölle elämäkulussa. Katkelmissa tiivistyvät toiminnan kasvattavuutta selittävät kokemusluokat *yhteisön jäsenyys, itsekasvatus, arvot ja eettisyys sekä eteneminen, vapaus ja vastuu*.

Tuloksista yhteenvedoksi voidaan todeta, että aktiiviselle on merkittävää olla hyvin tiiviisti mukana Punaisen Ristin toiminnassa, osastotasolla sekä luottamustehtävissä, kartoittaa tietämystään monelta osa-alueelta ja kehittää itseään, saada vastuutehtäviä ja välittää Punaisen Ristin periaatteita muille. Aktiivivapaaehtoinen haluaa edetä järjestössä aina vaativampiin tehtäviin, osalla näyttäisi olevan jopa urahaaveita järjestötyöhön. Vapaaehtoistoiminta on kasvattanut heitä vaikuttamaan ja välittämään, toimijat ovat hyvin kiinnostuneita yhteiskuntansa tilasta, kunnioittavat tasa-arvoa sekä ihmisyyttä. Monesti nimetyt vapaaehtoistoiminnan merkitykset liittyivät oppimiseen, ystäviin, onnistumisen kokemuksiin ja sitä kautta itseluottamuksen ja -tuntemuksen lisääntymiseen, auttamishaluihin ja -mahdollisuuksiin, vaikuttamiseen sekä maailmankatsomukseen. Vapaaehtoistoiminnasta ja kokemuksen tuomista luottamustehtävistä on ollut hyötyä myös muussa elämässä, kuten töissä, opiskelussa ja arjessa yleensä. Grönlundin tutkimuksessa (2012a) suomalaisten nuorten

aikuisten osalta suora vapaaehtoistoiminnasta hyötyminen nähtiin epärehellisenä, pääkannustimena ja motiivina toimintaan tunnustettiin vain auttamisenhalu. Tällä tutkimuksella voidaan todeta vapaaehtoistoiminnan toki lähtevän auttamisenhalusta ja hyvän tekemisestä, mutta toiminnan hyödyt esimerkiksi opinpoluille ja työelämään on tiedostettu. Vapaaehtoistojena yksilö kokee olevansa tärkeä ja että hänen toiminnallaan on merkitystä yhteiskunnassa. Toiminta lähtee halusta auttaa muita, mutta vapaaehtoinen näyttäisi saavan itse toiminnasta vähintään yhtä paljon. Tärkeitä ovat muut vapaaehtoiset ja toiminnan tarjoamat mahdollisuudet. Vapaaehtoistoimintaa pidetään luonnollisena osana elämää, tavallaan myös jokaisen ihmisen velvollisuutena auttaa muita. Oma hyvinvointi mahdollistaa aktiivisen, vastavuoroisen vapaaehtoistoiminnan, jossa autetaan toista ihmistä, mutta saadaan paljon myös itselle.

”Vapaaehtoisuus varmasti säilyy osana elämäni aina, sillä koen sen velvollisuudeksi. Kun itsellä on kaikki hyvin, on mielestäni annettava yhteiskunnalle jotain takaisin.” (k4)

”Vapaaehtoistoiminta on minulle eräänlainen itseäänselvyys, joka kuuluu jokaisen velvollisuuksiin. Ehkä velvollisuus on huono termi, sillä kyseessä ei ole mielestäni epämiellyttävä tehtävä, vaan osa tavallista elämää. Vapaaehtoisuus antaa minulle paljon ja koen tekeväni tärkeitä asioita. Motivaatio toimia syntyy juuri näistä tekijöistä, enkä kaipaa mitään palkkioita työstäni. Kiitos vie jo pitkälle ja vapaaehtoistyö itsessään palkitsee.” (k4)

”Kaiken toiminnan taustalla koen olevan auttamisen halun ja järjestön periaatteiden eteenpäin viemisen, mutta suurin vaikutus on ollut yhdessä tekemisen tuottamalla mielihyvällä ja jaetulla onnistumisen ilolla. Suurinta antia ovat siis olleet hyvät ihmiskontaktit, hyvät tyypit sekä oppimisen mahdollisuus. Yhdessä näiden ihmisten kanssa toimiminen ja järjestön perustehtävän tavoittelu ovat saaneet minut pysymään mukana toiminnassa. Yhdessä luodut hyvät kokemukset ovat syynä tähän.” (k7)

”Vapaaehtoistoiminta merkitsee minulle mukavien ihmisten parissa toimimista, yhdessä luotuja kokemuksia sekä oppimisen paikkoja. Punaisen Ristin toiminta ja sen ideologia ovat avartaneet käsitystäni ihmisyydestä ja maailman tapahtumista sekä tuoneet mahdollisuuden tehdä jotain asioiden eteen verrattuna siihen, että vain katselisi uutisia ja voivottelisi asioita.” (k7)

”Syksyllä 2005 oli ensimmäinen kerta, kun pohdin vapaaehtoisuuttani ja kaikkea mitä se oli tarjonnut ja antanut. Tuntui hyvältä ja uskomattoman onnelliselta mitä olin saanut kokea ja mihin olin päässyt. Silloin tiesin ja tajusin ensimmäisen kerran, että tämä järjestö tulee olemaan aina jollain tavoin omassa elämässäni.” (k12)

”Oikeastaan se on jo elämäntapa, juuri noiden periaatteiden kautta. Lisäksi se on enemmän kuin harrastus, se on osa arkea. Useimmiten se on antanut paljon hyvää vaikkakin myös joitain aika haasteellisia tilanteita, jolloin olen joutunut todella etsimään sen syvimmän motiivin jatkaa vapaaehtoisena. Kuitenkin niitä hyviä asioita on noissakin tilanteissa löytynyt enemmän matkan varrelta ja olen aina halunnut jatkaa. Toiminta on antanut minulle mahdollisuuden toimia omana itsenäni, olen voinut käyttää osaamistani, voimavarojani ja taitojani, ja kokenut sen positiivisena.” (k17)

”Tiedän, että monet muutkin sanovat tämän olevan elämäntapa. On kuitenkin vaikeaa tiivistää tai edes pukea sanoiksi, mitä kaikkea vapaaehtoisuus voi olla. Mutta en usko, että voisin koskaan jättäytyä pois tästä, se antaa niin paljon. Se on yksi tapa löytää merkitys omalle elämälle ja omalla kohdallani se suuntaa urahaaveitakin aika vahvasti. Vapaaehtoistoiminnan parissa on ollut niin monta ihanaa hetkeä, haastetta ja onnistumista, uusia ystäviä ja kauheasti innostusta, että se on yksi tärkeimpiä osia elämäni. En vaihtaisi sitä pois, nyt käytän aikaani enemmän vapaaehtoistyössä kuin töissä rahaa tienäämassa. Eikä kaikki ole vain kisojen voittamista tai kisojen johtamista tai jotain muuta suurta ja mahtavaa. Viime viikolla kävin yhdessä suunnittelukouksessa ja lähdin sieltä hymy korvissa. Ne pienetkin hetket ja jutut on niin tärkeä osa elämäni ja sitä, mikä tekee tästä elämästä hyvän ja elämisen arvoisen.” (k6)

Vapaaehtoistoiminta ei ole vain toiselle jakamista, vaan siitä muodostuu voiman ja elämän merkityksellisyyden lähde vapaaehtoiselle itselleen. Onnellisuus ei löydy itsekeskeisyydestä vaan kokemusten jakamisesta toisten kanssa, itsensä toteuttaminen saa vuorovaikutuksellisen luonteen. Vapaaehtoisuus liitetään ihmisen tarpeeseen tulla onnelliseksi. Vapaaehtoinen voi tulla onnelliseksi siitä lämmöstä, jota hän auttajan ja autettavan välisessä suhteessa voi kokea. (Noddings 2003, 236–237.)

LÄHTEET

- Antikainen, A. 1996. Merkittävät oppimiskokemukset ja valtautuminen. Teoksessa Antikainen, A. & Huotelin, H. (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja. Jyväskylä: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.
- Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämänkulku ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.
- Douzinas, C. 2013. Humanitarismin monet kasvot. Teoksessa Johansson, F. (toim.) Hyvän tekeminen ja valta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Eskola, A. & Kurki, L. 2001. Johdannoksi. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino.
- Grönlund, H. 2012a. Volunteerism as a mirror of individuals and society: reflections from young adults in Finland. Helsinki: University of Helsinki.
- Grönlund, H. 2013. Arvot nuorten aikuisten vapaaehtoistoiminnassa. Aikuiskasvatus 1/2013.
- Grönlund, H. & Pessi, A-B. 2008. Osallisuuden asenteet ja teot. Nuoret ikäryhmät vapaaehtoistoiminnassa. Teoksessa Autio, M., Eräranta, K. & Myllyniemi, S. (toim.) Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 84 & Nuorisoasiainneuvottelukunta, julkaisuja 38 & Stakes.
- Harinen, P. 2008. Hyvä, paha yksinäisyys. Itsellisyys, yksinäisyys ja ystävyys myöhäisnuoruudessa. Teoksessa Autio, M., Eräranta, K. & Myllyniemi, S. (toim.) Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 84 & Nuorisoasiainneuvottelukunta, julkaisuja 38 & Stakes.
- Harju, A. 2013. Demokratiatalkoita tarvitaan. Aikuiskasvatus 1/2013.
- Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.
- Harju, A. 2003. Yhteisellä asialla, kansalaistoiminta ja sen haasteet. Vantaa: Kansanvalistusseura.
- Hirsjärvi, S. 2004. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S. 2004. Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Houtsonen, J. 1996. Elämäkerrallisen koulutusidentiteetin kulttuurinen rakentuminen: kahden saamelaisnaisen tapaukset. Teoksessa Antikainen, A. & Huotelin, H. (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja. Jyväskylä: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.

- Huotelin, H. 1996. Menetelmällisiä lähtökohtia elämäkertatutkimukseen. Teoksessa Antikainen, A. & Huotelin, H. (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja. Jyväskylä: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.
- Hytönen, Y. 2002. Ihminen ihmiselle. Suomen Punainen Risti 1877–2002. Jyväskylä: Gummerus.
- Hänninen, V. 2000. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hänninen, V. 2010. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. Ikku-noita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Johansson, F. 2013. Johdanto: Auttamisen julkisivun takana. Teoksessa Johansson, F. (toim.) Hyvän tekeminen ja valta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kempainen, M. 2011. Kyselytutkimus Punaisen Ristin Oulun piirin jäsenille vapaaehtoistoimintaan osallistumisen mahdollisuuksista ja haasteista. Sosiaalialan koulutusohjelma. Oulun seudun ammattikorkeakoulu.
- Kohti aktiivista kansalaisuutta. Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportti. Oikeusministeriö. Julkaisu 2005:14.
- Koskiahho, B. 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino.
- Koski, L. 2001. Teksteistä teemoiksi – dialoginen tematisointi. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat - perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint.
- Kurki, L. 2001. Kasvaminen palvelutehtävään. Sosiaalipedagoginen katse vapaaehtoistyöhön. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino.
- Kuuskoski, E. 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Manninen, J. 2010. Sopeuttavaa sivistystyötä? Aikuiskasvatus 3/2010.
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Laadullisen aineiston analyysi ja tulkinta. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.
- Mäkisalo-Ropponen, M. 2007. Tarinat työn tukena. Helsinki: Tammi.
- Mäntylä, R. 2007. Kertovan muutosselonteon menetelmä. Teoksessa Syrjäläinen, E., Eronen, A. & Värri V-M. (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampere University Press ja tekijät.
- Niemelä, J. 2003. Järjestöt ajan hengen uudistajina. Järjestöt vapaaehtoistoiminnan areenoina ja mahdollistajina. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Noddings, N. 2003. Happiness and Education. Cambridge: The Press Syndicate of the University of Cambridge.
- Nylund, M. & Yeung, A. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Tieteenfilosofisista kysymyksistä laadullisen tutkimuksen näkökulmasta. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat - perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Laadullisen lähestymistavan yleistymisen kulttuurinäkökulman myötä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat - perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat - perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint.
- Puusa, A. 2011. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat - perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint.
- Ruohonen, M. 2003. Järjestöt vapaaehtoistoiminnan areenoina ja mahdollistajina. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Siisiäinen, M. & Kankainen, T. 2009. Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa. Teoksessa Suomalaiset Osallistujina – Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen. Oikeusministeriö. Julkaisu 2009:5.
- Sivonen, K. 2006. Itsekasvatus suomalaisena käsitteenä ja käytäntönä. Joensuu: University of Joensuu.
- Sorri, H. 1998. Vapaaehtoisuus ja elämäntilanne. Palvelevan puhelimen päivystäjän näkökulma tehtävään ryhtymisestä. Kirkon tutkimuskeskus sarja B Nro. 78. Jyväskylä: Gummerus.
- Sorri, H. 2005. Elämän käänneet. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta, anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.
- State of the World's Volunteerism Report. 2011. Universal Values for Global Well-being. United Nations Volunteers. [Http://www.unric.org/en/images/stories/2011/PDF/SWVR%20Report%20\[Eng\]20.pdf](http://www.unric.org/en/images/stories/2011/PDF/SWVR%20Report%20[Eng]20.pdf)
- Vilkko, A. 2000. Elämäntilanne ja elämäntilanteiden muuttaminen. Teoksessa Heikkinen, E. & Tuomi, J. (toim.) Suomalainen elämäntilanne. Helsinki: Tammi.
- Virtanen, J. 2006. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohdaksi. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Yeung, A. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys ry. Helsinki: Hakapaino.

Suomen Punaisen Ristin verkkosivut: <http://www.punainenristi.fi/>

LIITTEET

17.12.2013

Liite 1(2)

Hei Punaisen Ristin Hämeen piirin vapaaehtoinen!

Olen Outi Sipilä ja teen kasvatustieteen maisterin tutkintoon kuuluvaa Pro graduani Tampereen yliopistossa. Tutkin vapaaehtoistoimintaa ja toiminnan merkityksiä aktiivisen vapaaehtoisen elämänculussa. Tutkimukseen toivotaan henkilöitä, joilla on vuosien kokemus Punaisen Ristin vapaaehtoistoiminnasta, jotka ovat toimineet ryhmissä ja vastuullisissa tehtävissä, enemmän kuin pelkinä toimintaan osallistujina. Tällaisen aktiivivapaaehtoisen määritelmän myötä lähestyn juuri Sinua! Tämän kirjeen on saanut yhteensä 45 vapaaehtoista. Osoitelähteenä on toiminut Punaisen Ristin jäsenrekisteri.

Jotkut teistä muistavat minut viime kesältä, jolloin suoritin harjoittelua Hämeen piirin nuorisotoiminnan suunnittelussa. Ajatus tutkimuksesta ja sen tärkeydestä vahvistui kohdatessani teitä ahkeria, aktiivisia ja sydämellisiä vapaaehtoisia. Koen tärkeäksi nostaa aktiivivapaaehtoisten äänen kuuluviin muiden jäsenten joukosta, tässä tutkimuksessa Teidät nähdään järjestyön luottohenkilöinä, jotka kehittävät toimintaa, kantavat vastuuta ja välittävät Punaisen Ristin periaatteita eteenpäin. Toivon saavani juuri Sinut tutkimukseen, sillä aktiivisten toimijoiden joukko jäsenmäärästä on lopulta melko pieni.

Tutkimusaineistona tullaan käyttämään Hämeen piirin vapaaehtoisten kirjoittamia tarinoita vapaaehtoistoiminnasta sekä elämänculun aikajanoja. Osallistuville järjestetään piiritoimistolla Tampereella (Rautatienkatu 17–19) tilaisuus, jossa aineiston voi tuottaa, tällöin luvassa tarkempi ohjeistus. Illat ovat **ke 15.1.2014 klo 18.00 tai ke 29.1.2014 klo 18.00**. Voit valita itsellesi sopivamman illan. Aikaa tulisi varata noin pari tuntia. Voit myös halutessasi ottaa mukaan oman läppärin kirjoittamista varten, piiritoimistolla on muutama käytössä. Tekstin voi tuki kirjoittaa myös käsin. Jos et pääse paikalle, mutta haluaisit olla mukana, otathan yhteyttä minuun. Mietitään yhdessä, miten edetä.

Tutkimusaineistona käytettävät tarinat ja aikajanat tullaan säilyttämään ja käsittelemään huolellisesti tutkimustarkoituksessa, kirjoittajien anonymiteetti turvaten. Asiat raportoidaan siten, ettei henkilöitä voi tunnistaa, vaikka suoria tarinakatkelmia tutkimusraportti sisältäisikin. Ilmoitathan osallistumisestasi minulle sähköpostilla tai puhelimitse **viimeistään ke 8.1.2014 mennessä**, jotta tarjoiluihin osataan varautua!

Tutkimuksen avulla kuullaan Hämeen piirin aktiivivapaaehtoisten tärkeitä näkemyksiä ja kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta Punaisella Ristillä. Kerron mielelläni tutkimuksesta lisää. Rauhallista Joulunaikaa, tavataan tammikuussa!

Ystävällisin terveisin,

Outi Sipilä

p. XXX XXXXXXXX / outi.sipila@uta.fi

9.1.2014

Hei!

Suuri kiitos osallistumisestasi tutkimukseen vapaaehtoistoiminnasta! Tehtävä koostuu kahdesta osasta, tutustuthan niihin huolella.

1. Aikajanan täyttäminen (valmis pohja)
2. Tarinan kirjoittaminen itsenäisesti

Palauta täyttämäsi aikajana ja kirjoittamasi tarina oheisessa postimerkillä varustetussa kirjekuoressa suoraan minulle. Käytä molemmissa samaa nimimerkkiä. Ota minuun yhteyttä, jos on kysyttävää.

Lähetäthän aikajanan ja tarinan minulle 29.1.2014 mennessä, jotta tutkimukseni pysyy aikataulussa.

Antoisia kirjoitushetkiä ja muistelmia vapaaehtoistoiminnan parissa! Muistitikku on sinulle kiitokseksi tästä yhteistyöstä ja osallistumisesta.

Ystävällisin terveisin,

Outi Sipilä
outi.sipila@uta.fi
p. XXX XXXXXXX

1. tehtävä – Aikajana

Aikajanan tarkoitus on selvittää vapaaehtoistoiminnan osuutta ja näyttäytymistä erilaisissa elämänjaksoissa, tapahtumissa ja siirtymissä. Täytä jana alla olevan ohjeen mukaan (a ja b). Varmuudeksi mukana kaksi janapohjaa.

a)

- Kirjoita ensin janaviivan yläpuolelle (sinisellä värillä) elämäkalkuasi, eli sinulle tärkeitä ja merkittäviä elämänjaksoja, tapahtumia ja siirtymiä.
- Aloita elämäkalkun merkinnät ikävuosista, jolloin tulit mukaan Punaisen Ristin toimintaan.
- Merkitse ikävuodet niille osoitettuun sarakkeeseen.

b)

- Tämän jälkeen merkitään janaviivan alapuolelle (punaisella värillä) osallistuminen vapaaehtoistoimintaan näissä kirjoittamissasi elämäkalkun eri vaiheissa. Tee näkyväksi aktiivisemmat ja hiljaisemmat jaksot Punaisen Ristin vapaaehtoistojana seuraavasti merkiten:

yksi punainen pallukka janalla – vähiten aktiivisuutta

kaksi punaista pallukkaa janalla – keskivertoaktiivisuutta

kolme punaista pallukkaa janalla – eniten aktiivisuutta

2. tehtävä – Tarina

Kirjoita yhtenäinen tarina vapaaehtoistoiminnasta ja toiminnan merkityksistä vastaamalla ainakin seuraaviin kysymyksiin. Voit käyttää aikajanaa apunasi.

- Millaisessa Punaisen Ristin toiminnassa olet ollut mukana ja erityisesti miten toiminta on sinuun vaikuttanut, mitä se on sinulle merkinnyt ja antanut?
- Mikä on pitänyt sinut mukana toiminnassa vuodesta toiseen, miksi?
- Oletko jossain elämänvaiheessa vetäytynyt vapaaehtoistoiminnasta tai lopettanut, miksi?
- Millaisia ajatuksia ja suunnitelmia sinulla on tulevaisuutta ajatellen, liittyen elämään ja vapaaehtoistoimintaan?